

T.C.

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

İŞLETME ANABİLİM DALI

**FİNANSAL YENİLİKLER VE TÜRKİYE'DEKİ TİCARİ
BANKALARIN PERFORMANSINA ETKİLERİ**

Yüksek Lisans Tezi

Dilara BİLDİK

Çorum-2022

**FİNANSAL YENİLİKLER VE TÜRKİYE'DEKİ TİCARİ BANKALARIN
PERFORMANSINA ETKİLERİ**

Dilara BİLDİK

**Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı**

Yüksek Lisans Tezi

TEZ DANIŞMANI

Doç. Dr. Çiğdem Kurt CİHANGİR

Çorum 2022

Dilara BİLDİK tarafından hazırlanan Finansal Yenilikler ve Türkiye' deki Ticari Bankaların Performansına Etkileri adlı tez çalışması 22/09/2022 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü İşletme Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Fatih KONAK

.....

Doç. Dr. Çiğdem KURT CİHANGİR

.....

Doç. Dr. Ali BAYRAM

.....

Hitit Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun .../.../..... tarih ve sayılı kararı ile Dilara BİLDİK 'in İşletme Anabilim Dalında Yüksek Lisans/Doktora derecesi alması onanmıştır.

Prof. Dr. Muhammed Asif YOLDAŞ
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan ederim.

Dilara BİLDİK

FİNANSAL YENİLİKLER VE TÜRKİYE'DEKİ TİCARİ BANKALARIN PERFORMANSINA ETKİLERİ

Dilara BİLDİK

ORCID: 0000-0002-5642-7869

HİTİT ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Yüksek Lisans Tezi

Eylül 2022

ÖZET

Finansal piyasalar 1980'li yıllardan sonra hızla gelişme göstermiş ve uluslararası alanda etkinlik göstermeye başlamıştır. Uluslararasılaşmayla birlikte özellikle bankacılık sektöründe modernleşme ve yeniden yapılanma süreci başlamış hızla gelişen teknolojik gelişmeler finans piyasalarında da gerçekleşmiştir. Bu teknolojik gelişmeler, artan rekabet ve talep sonucu var olan kurum ve kuruluşları kendilerini geliştirip ve yenilemek duruma bırakmış yeni finansal ürün ve süreç yeniliklerini ortaya çıkarmıştır.

Türkiye'de finansal sektör bankacılık ağırlıklı yapıya sahiptir. Bu nedenle bankacılık sektöründe gerçekleşen performansın düşük ya da yüksek olması finansal sisteme ve tüm ekonomiye etki etmektedir. Bu çalışmada finansal yenilikler ve bu yeniliklerin ticari bankalara etkileri araştırılmıştır. Buna göre, Türk bankacılık sektöründe faaliyet gösteren bankaların 2013-2021 döneminde müşterilerine sunduğu finansal yenilik hizmetlerinin finansal performanslarına etkisi çoklu regresyon analizi yöntemi ile incelenmiştir. Literatüre katkı sağlamak adına, sermaye gruplarına göre kamu-özel sermayeli bankalar ve tüm bankalar için analiz gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgular bankaların aktif ve özsermaye karlılığı açısından değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Yenilikler, Finansal Performans, Türk Bankacılık Sektörü, Finansal Piyasalar ve Kurumlar.

Bilim Kodu: 115503

FINANCIAL INNOVATIONS AND THEIR EFFECTS ON THE PERFORMANCE OF COMMERCIAL BANKS IN TURKEY

Dilara BİLDİK

ORCID: 0000-0002-5642-7869

HİTİT UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL

Master of Science Thesis

September 2022

ABSTRACT

Financial markets developed rapidly after the 1980s and started to operate in the international arena. With the internationalization, the modernization and restructuring process has started, especially in the banking sector, and rapidly developing technological developments have taken place in the financial markets. As a result of these technological developments, increasing competition and demand, existing institutions and organizations have left themselves to develop and renew, and new financial product and process innovations have emerged.

The financial sector in Turkey has a banking-dominated structure. For this reason, low or high performance in the banking sector affects the financial system and the entire economy. In this study, financial innovations, and the effects of these innovations on commercial banks were investigated. Accordingly, the effect of financial innovation services offered by banks operating in the Turkish banking sector to their customers in the period 2013-2021 on their financial performance was examined by multiple regression analysis method. To contribute to the literature, an analysis was carried out for public-private capital banks and all banks according to capital groups. The findings obtained were evaluated in terms of return on assets and equity of banks.

Key Words: Financial Innovations, Financial Performance, Turkish Banking Sector, Financial markets and institutions.

Science Code: 115503

TEŞEKKÜR

Tez alıőmamın her aşamasında engin bilgi, tecrübe ve desteğini esirgemeyen tez danıőmanım sayın Doç. Dr. ığdem KURT CİHANGİR 'e, bu süre içerisinde göstermiş olduğu sabır ve destekleri için sonsuz teőekkürlerimi sunarım.

Dilara BİLDİK

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ.....	ix
GRAFİKLER DİZİNİ	x
SİMGELER VE KISALTMALAR	xi
GİRİŞ.....	1

1. BÖLÜM

FİNANSAL YENİLİK KAVRAMI VE GELİŞİMİ

1.1 Finansal Yenilik Kavramı	2
1.1.1 Finansal aracılıkta yenilik.....	3
1.1.2 Finansal araçlarda yenilik.....	4
1.2 Finansal Yeniliklerin Ortaya Çıkış Nedenleri.....	5
1.2.1 Yasal değişiklikler	5
1.2.2 Ekonomik gelişmeler	6
1.2.3 Teknolojik gelişmeler	7
1.2.4 Riski azaltma	8
1.3 Finansal Yeniliklerin Tarihsel Gelişimi	9
1.4 Finansal Yeniliklerin Özellikleri ve İşlevleri (amaçları).....	10
1.5 finansal Yeniliklerin Olumlu ve Olumsuz Etkileri.....	10
1.6 Finansal Yenilik Türleri	12
1.6.1 Ürün yenilikleri	12
1.6.2 Süreç yenilikleri	17

2. BÖLÜM

FİNANSAL YENİLİKLERİN TİCARİ BANKALARIN FİNANSAL PERFORMANSINA ETKİLERİ

	Sayfa
2.1 Performans Kavramı.....	41
2.1.1 Performans ölçme ve önemi	41
2.1.2 Finansal performans ve önemi	42
2.1.3 Bankalar açısından finansal performansın önemi	43
2.2 Finansal Sistemin Temel Unsurları.....	44
2.2.1 Banka temelli finansal sistem.....	44
2.2.2 Piyasa temelli finansal sistem	45
2.2.3 Ekosistem temelli finansal sistem	46
2.3 Finansal Kapsayıcılık	46
2.4 Finansal Yeniliklerin İstihdama Etkisi.....	47
2.5 Finansal Yeniliklerin Performansa Etkisi.....	50
2.6 Finansal Yeniliklerin Verimliliğe Etkisi.....	51
2.7 Finansal Yeniliklerin Karlılığa Etkisi.....	51
2.8 Finansal Yeniliklerin Rekabete Etkisi	52
2.9 Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Finansal Sistemdeki Yeri.....	53
2.10 Türkiye’de Finansal Sistemin Yapısı.....	56
2.11 Türk Bankacılık Sektörü	56
2.12 Türkiye Ekonomisinde Bankacılık Sektörünün Önemi.....	59

3. BÖLÜM

FİNANSAL YENİLİKLER VE TÜRKİYE'DEKİ TİCARİ BANKALARIN PERFORMANSINA ETKİLERİ

3.1 Araştırmanın Önemi ve Amacı.....	61
3.2 Araştırmanın Modeli ve Literatür Tarama.....	61
3.3 Araştırmanın Yöntemi.....	64

	Sayfa
SONUÇ	70
KAYNAKÇA	72
EKLER	82
EK- 1 TANI TESTLERİ	82
EK-2 ARAŞTIRMA KAPSAMINA ALINAN BANKALARIN LİSTESİ	87

TABLolar DİZİNİ

Tablo	Sayfa
Tablo 1.1. Türkiye 'de ATM, ÖKC, POS Sayıları	19
Tablo 1.2. İnternet Bankacılığı ile Yapılan EFT İşlem Miktarı	21
Tablo 1.3. Aktif(Bireysel ve Kurumsal) Müşteri Sayısı (Bin kişi).....	23
Tablo 1.4. Mobil Bankacılıkta Yapılan İşlem Sayısı	24
Tablo 1.5. İnternet Bankacılığında Finansal İşlemler	26
Tablo1.6. Türkiye'de Telefon Bankacılığında Çalışan ve Çağrı Sayılarının Gelişimi	28
Tablo 1.7. Kredi Kartı ve Banka Kartı Kullanım Sayıları.....	32
Tablo 1.8. Türkiye'deki Aktif Olan FinTek Firma Örnekleri	36
Tablo 1.9. Temassız İşlem Kullanım Sayısı.....	38
Tablo 1.10. Yerli Kartların Yurtiçi ve Yurtdışı Temassız Kullanımı	38
Tablo 2.1. Türk Bankacılık Sektöründe Eğitim Düzeyine Göre Çalışan Sayısı	48
Tablo 2.2. Türk Bankacılık Sektöründe Çalışan ve Şube Sayıları	49
Tablo 2.3. Türkiye' de Bankacılık Sisteminde Yer Alan Banka ve Bankaların Şube Sayıları...54	
Tablo 2.4. Türkiye'de Bankacılık Sistemi.....	55
Tablo 2.5. Türkiye'deki Kalkınma ve Yatırım Bankaları	55
Tablo 2.6 Türkiye'deki Sermaye Çeşitlerine Göre Bankalar.....	56
Tablo 3.1. Analizde Kullanılan Değişkenler.....	65
Tablo 3.2. Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler.....	66
Tablo 3.3. Çoklu Regresyon Modeli Tahmin Sonuçlar	67

GRAFİK DİZİNİ

Grafik	Sayfa
Grafik1.1. İnternet ve Mobil Bankacılıkta Gerçekleşen EFT İşlemleri.....	21
Grafik1.2. Fast ile Gerçekleşen Ödeme Tutarı	22
Grafik1.3. İnternet ve Mobil Bankacılık Kullanan Müşteri Sayısı	24
Grafik1.4. Temassız Kartla Gerçekleşen İşlemler	39

SİMGELER VE KISALTMALAR

Kısaltmalar

ATM	(Asynchronous Transfer Mode) Otomatik Vezne Makinesi; Bankamatik
EFT	Elektronik Fon Transferi
POS	(Point Of Sale) Satış Noktası Terminali
VTM	Video Teller Machine – Görüntülü İşlem Merkezi
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BKM	Banka Kart Merkezi
TBB	Türkiye Bankalar Birliği
KİOKS	Kabin Bankacılığı

GİRİŞ

Küreselleşen dünya içerisinde gerçekleşen gelişmeler, değişimin kaçınılmazlığını, yoğun rekabetlerin bulunduğu ortamlarda kurum ve kuruluşları ayakta tutabilmek için mücadele içinde bırakmıştır. Rekabetin yaygınlaştığı iletişim ve bilgi teknolojilerinin kullanımının yaygınlaştığı günümüz döneminde kurumların özellikle bankaların gerçekleştirdiği yeniliklerle performans kavramı önem kazanmıştır. Bankacılık sektöründeki yaşanan gelişmeler ürün ve hizmetlerdeki çeşitlilik nedeniyle varlıklarını devam ettirmek için yeterli performansı gerçekleştirmesi gerekmektedir.

Finansal yeniliklerin Türk bankacılık sektörü tarafından hızlı şekilde benimsenerek sektördeki gelişmeler daha çok rekabet ortamı yaratmıştır. Bu sebeple bankalar müşterilerine daha kolay ve çabuk hizmet verebilmek için internet bankacılığı ve mobil bankacılık gibi teknolojik gelişmelere bağlı olan uygulamaları kullanmışlardır. Bu sebeple bankalara olan ihtiyaç azalarak, müşterilerin EFT, havale, kredi ve döviz işlemleri gibi hizmetleri mobil bankacılık sayesinde işlem yapılabilir duruma gelmiştir.

Türkiye'de finansal sistemin zemininde bankacılık sektörü bulunmaktadır. Ekonomideki finansal sistemin iyi işlemesi ülkedeki ekonomik kalkınmaya, gelişmeye ve İstihdama katkı sağlamaktadır. Bu sebeple kuruluşlar finansal yenilikleri araştırıp geliştirerek maliyetleri düşürme, karı maksimum kılma seçeneği tercih etmektedir.

Bu çalışmanın ilk bölümünde finansal yenilik kavramı, ortaya çıkış nedenleri, gelişimi ve yeniliklerin türleri- özellikleri konusuna değinilecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise performans kavramı, finansal sistemin temel unsurları, finansal yeniliklerini etkileri ve Türkiye'de bankacılık sektörünün yeri konusunda açıklamalar yapılmıştır. Finansal yeniliklerin bankaların performansları arasındaki ilişki test edilmiştir. İkinci bölüm içerisinde bulunan veriler Türkiye Bankalar Birliği'nin yayımladığı raporlar, BDDK verileri, BKM verileri paylaşılmış ve yorumlanmıştır. Üçüncü bölümü olan uygulama aşamasında ise finansal yeniliklerin bankaların aktif karlılığına (ROA), Özkaynak karlılığına (ROE) nasıl etkide bulunduğu araştırılmıştır.

1. BÖLÜM

FİNANSAL YENİLİK KAVRAMI VE GELİŞİMİ

1.1. Finansal Yenilik Kavramı

Yenilik (innovate) sözcüğü, Latince novus (new) sözünden üretilmiştir. Yenilik tabirini en önce üreten Schumpeter' ın (1939) sayesinde sistemli bir biçimde kuramsallaştırılmaya uğraşmıştır. Schumpeter' ın tabiri kendine has bir metotla yenilenen üretim işlevlerini düzenleyebilmesine benzer durumu ifade eder ve yenileşmelerin, kurum ve kuruluşların imal edebilme şartlarını farklılaştıran çeşitli yöntem ve metotlar gibi yeni girişimcilik projesi olduğunu belirtmektedir (Bedestenci ve Yardım, 2006, s. 2). Finansal yenilikler, finansal piyasaların eksik durumda olması ya da mali aracılıkların etkin olmamasından kaynaklanan kazanç olanaklarından fayda sağlayabilmek üzere meydana gelen bir ürün veya süreç(oluşum) şeklinde ifade edilebilir (Kaplan, 1999, s. 2). Finansal yenilik, yeni ürün - hizmetlerin üretilmesi, yeni organizasyon şemalarının üretilmesi, üretim bedelini ve üretim zararını düşüren, gelişim gösteren ve tamamlayıcı piyasaların isteklerini karşılayacak şekilde görev gerçekleştirilmesi ve dahası için yeni süreç oluşumları şeklinde belirtilmektedir (Ho, 2006, s. 83-84).

1970'li yıllarda başlangıç gösteren yerel ve uluslararası alanda sermayenin kolay bir biçimde dolaşımından yeni piyasalar ortaya çıkarılmış ve sermaye transferinde artışlar görülmüştür. Sermayenin uluslararasıdaki artış finansal alandaki yenilik arayışlarını ortaya çıkarmıştır. Yapılacak olan sermaye transferinin çabuk ve daha düşük bir mali değerle yapılması finansal araçları, ürünleri mecbur kılmıştır. Finansal piyasalarda etkinleşen farklılıkları ve ilerlemeleri belirten finansal yenilik ifadesi literatür de dar ve geniş manada iki biçimde tabir edilmektedir. Dar manadaki finansal yenilik, piyasadaki finansal araçların başlangıcını ve finansal araç türlerindeki çoğalmayı belirtirken, geniş manadaki ise piyasaların alt zemininde ve derinliğinde, finansal kuruluşların vazifesi ve faaliyet sahasındaki finansal hizmetlerin gerçekleşmesinde ortaya çıkan değişimleri içermektedir (Oktayer, 2011, s. 352-353). Geniş anlamda ifade edilirse finansal yenilik tabiri, finansal sistemi doğuran birimler olan piyasalar, kuruluşlar ve düzenlemelerden meydana gelen değişikliklerdir (Balaylar ve Duygulu, 2016, s. 383).

Gelişme göstermiş ve gelişme çabası içerisinde olan ülkeler bakımından finansal yenilik tabiri genellikle çeşitli kavramları belirtmektedir. Finansal piyasaların yoğunlaşmış ve gelişimi gerçekleştirilmiş, iyi bir finansal sistemi bulunan Batı ülkelerinde finansal yenilik ifadesi yeni ürün/ hizmet / süreçlerin üretilmesini belirtirken, gelişmeye çalışan ülkeler bakımından, bu tabir daha fazla mevcut olanların uyumu ve farklılaştırılması olarak belirtilir (Yardım, 2005, s. 54).

Yalnız, gerçekleştirildiği piyasa içerisinde göstereceği ekonomik tesiri bakımından incelendiğinde gerek gelişmesi gerçekleşen gerekse gelişme çabası bulunan ülkeler açısından,

yeni bir ürün, hizmet ya da bir oluşumun piyasanın içerisinde bulunması finansal piyasalara ve ekonominin tamamına etki gösterecektir (Yardım, 2005, s. 77).

Finansal piyasalarda son dönemlerde görülen eğilimlerden birisi finansal yeniliklerdir. Bu yeniliklerdeki temel amaçlar piyasaları etkin ve rekabetçi yapmak, kâr amacı gütmek, satış potansiyelini artırmak ve riski minimize kılmaktır. Bunlar aynı zamanda finansal yeniliklerin ardındaki itici sebepler olarak görülmektedir (Aksoy, 1998, s. 54). Finansal yenileşmedeki bu eğilimler finansal aracılıkta yenilik ve finansal araçlarda yenilik olarak ikiye ayrılmaktadır.

1.1.1. Finansal Aracılıkta Yenilik

Finansal araçlara, bankalar, aracı kurumlar, sigorta kurumları, finansal kiralama (leasing), faktoring kurumları, ipotekli konut finansman (mortgage) kurumları, yatırım fonları, bireysel emeklilik şirketleri örnek gösterilebilmektedir. Bu araçlar finansal sistemde ekonominin gelişmesinde büyük katkıları bulunmaktadır (<https://www.paragaranti.com>) (Erişim Tarihi: 23.03.2021).

Finansal aracılık, finans kurumlarının fon arzı gerçekleştirenlerle fon beklentisi içerisinde bulunanlara köprü görevi gerçekleştiren kuruluşlardır. Bu kuruluşlar, doğrudan fonları kendi nam ve hesaplarına kullanmadan aracılık işlevi görmektedirler. Bir birey tek başına pazar oluşturamayacağından dolayı farklı yatırım araçları arasında seçim yapabilmek için aracı kuruluşların varlığına ihtiyaç duymaktadır. Mevcut sermaye pazarındaki kuruluşların faaliyetlerinden yararlanarak pazardan faydalanabilmektedir. Son zamanlarda finans piyasalarında kurum çeşitliliğinin artış gösterdiği ve işlevlerinin de eskisine oranla artış görüldüğü gözlemlenmiştir. Finansal aracı kuruluşlar yaptıkları hizmetlerin yanında menkul kıymetlere likidite kazandırma, tasarruf sahiplerinin gerçekleştirdiği yatırımlarda verimliliği artırma (portföy yönetimi işlevi), menkul kıymet fiyatlarındaki oluşuma yardımcı olma, piyasayla ilgili verileri toplamak ve işlemek gibi fonksiyonları gerçekleştirmektedir (Aksoy ve Tanrıöven, 2014, s. 113-114).

Ekonomik konjonktürdeki dalgalanmalar karşısında bankacılık sektörü duyarlılık göstermekte, verimlilikte düşüşler gerçekleşse de aracı kurumlar fon toplamaya devam etmiştir. Bu sebeple finansal aracı kuruluşlar devreye girmektedir (Ertuna, 1982, s. 157).

Finansal aracı kuruluşlar, fonları daha karlı alanlara yönlendirme yaparak, ekonomik sistemde seçkin bir görev üstlenmektedir (Capasso, 2004, s. 268). Finansal aracı kurumların gelişimi, ekonomik ilerlemeye direkt etki eden, teknik gelişmelere ve verimlilik artışına pozitif olarak etki göstermektedir (Bloch ve Tang, 2003, s.243).

1.1.2. Finansal Araçlarda Yenilik

Finansal kuruluşlar, ekonomideki istikrarsızlıkların artış gösterdiği ve klasik yatırım araçlarının cazibesinin düşük olduğu dönem içerisinde, finansal girişimcileri ve fon beklentisi içerisinde olanları çekebilmek için farklı finansal araçları geliştirip, çeşitlendirmeye uğraşmışlardır. Gerçekleşen ilerlemelerle türev araçlar da denilen, opsiyon, futures, swap gibi araçların öneminde artışlar olmuştur. Bu durumun sebebi ise bu araçların, piyasa katılımcılarına, piyasada ki karşılaştıkları yeni riskleri yönetebilme imkânı sağlamasıdır (Alp, 2000, s. 54-55). Günümüzdeki sermaye piyasaları fon talep eden ve yatırımcılara borçlanma ve hisse senedi gibi hizmetler sunmaktadır. Bu gelişme fon talep edenleri hem ulusal hem de uluslararası alanda ucuz ve geniş hacimli piyasalara ulaşım sağlamak ve borçlanma maliyetini düşürmektedir. Finansal piyasalardaki finans kurumları arasında yaşanan rekabet finansal ürünler arasında da göstermektedir. Bir örnekle gösterecek olursak; krediler ve menkul kıymetler arasında farklar düşüş göstermiş, bu sebeple kuruluşlar finansman kaynakları nedeniyle borçlanma yerine farklı menkul değerlere yönelme gerçekleştirmiştir. Bundan dolayı klasik borçlanma ve krediler büyük ölçüde önemini yitirmiştir. Sonuç olarak, finansman bonoları, değişken oranlı menkul kıymetler, sıfır faizli tahviller gibi borçlanma araçları yerini almıştır (Alp, 2000, s. 58-61).

Finansal yenilikler, finansal piyasalardaki müşterilere çeşitli finans kurumları arasında karşılaştırma işleminin yapılmasına ve finans kurumlarının avantajlarını değerlendirme imkânı verir. Finansal yeniliklerin bu etkileri yeniliklerin en önemli özelliği olduğunu göstermektedir. Finansal ürün ve süreç yenilikleriyle finansal piyasalardaki etkinlik ve verimlilik de artış göstermiştir. Yenilikler yeni piyasaların, aracı kurumların ve finansal araçların doğmasına ve bu sebeple finansal piyasalarda derinleşmeyi sağlamıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki ilerlemelerle finansal işlemler, uluslararasılaşmadaki artışla birlikte zaman ve mekân ifadelerini ortadan kaldırmıştır. Yeni gelişme gösteren finans enstrümanları piyasaya egemen olan kurumlara meydan okuyarak rekabet avantajı sağlamış ve bu gibi araçlar ödünç alanlarla verenler için faiz oranlarındaki değişimlerden ve döviz kurlarındaki dalgalanmalardan dolayı oluşan riskten korunma sağlayarak büyük ve riskli finansal yatırımlara yönelme sağlamıştır. Bu etkenlerle birlikte yatırımcıların, uluslararası finans piyasalarına kısa zaman süresi entegre olmasına ve finans hizmetlerinin hızlı şekilde uluslararasılaşmasına imkân tanımıştır (İstemihan, 2010, s. 3).

Finansal sistemin gelişme gösterdiği ülkelerde finansal ürün sayısında artışlar görülmüş ve bu ürünlerin kullanımı yayılmıştır. Finansal düzen içerisinde daha çok aracın kullanılabilir olması hem fon isteklerinin artış göstermesine ayrıca beraberinde artan fon talebinin karşılanabilmesini etkilemektedir (Oksay, 2000, s. 19).

1.2. Finansal Yeniliklerin Ortaya Çıkış Nedenleri

Finansal yeniliklerin üretilmesindeki etkenler, ekonominin içerisindeki faiz oranları, pahalılık ve kambiyo kurlarında gerçekleşen dalgalanmalardır. Bu dalgalanmalardan dolayı meydana gelen risk, kredi veren finans kuruluşlarını ve girişimcilerin kararlarına etki etmektedir. Enflasyon katsayısındaki değişken artışlar, faiz ve kur tutarlarında gerçekleşen dalgalanmalardan dolayı finansal kuruluşların bilançolarındaki aktif ve pasiflerini vade koşullarını cazip hale getirmek zorunda kalmışlardır. Buradan sonuçla var olan finans kurumları riski azaltabilmek amacıyla yeni yöntemler geliştirmişlerdir (Horne, 1985, s. 621-624).

Ülkelerin ilerlemesiyle finansal düzenlerde devasa ilerlemeler gerçekleşmiştir. 1980'li yılların ilk dönemlerinden başlayarak finansal piyasalardaki küreselleşmeler, finans kurumlarındaki rekabetle, ödeme sistemlerindeki farklılıklar ve sanayileşmede gelişme gösteren ülkelerin finansal yapılarında çeşitli farklılıklar görülmüştür. Bu ilerlemelerden sonra finansal piyasalarda farklı yenilikler meydana gelmiştir (Fettahoğlu, 1994, s. 2).

1990'lı yılların ikinci yarısından sonra finans alanında analiz yapma, yöntem belirleme ve stratejiler kısa dönemde köklü değişikliklere uğramıştır. Bu değişim süreciyle çeşitli finansal yenilikler ortaya çıkmış, yeni iş yöntemlerinin yanında kurumlarda ve piyasalarda çeşitli değişimler gerçekleşmiştir. İnternet bankacılığı, online işlemler, elektronik borsa gibi hizmetlerin yanında finans alanında uzmanlık gösteren kurumların sayısında ve çeşidinde teknolojide gerçekleşen hızlı gelişmelerle artış göstermiştir (Söylemez, 2004, s. 57).

1.2.1. Yasal Değişiklikler

Kurumların kazanç elde etme fırsatlarını engelleyen hukuki düzenlemelerden kaçınabilmek için de finansal yenilikler üretilmektedir. Bilhassa 1980 yıllarından başlayarak finansal serbestleşme akımının ardından finansal yenilikler artış göstermiştir. Bu düzenlemeler kaçınma şeklinde ifade edilmektedir (loophole mining). Yasal düzenlemeler firmaların kar marjlarındaki azalmalardan dolayı, girişimciler bu düzenlemelerden kaçınabilmek için farklı finansal yenilikler arayışına girişmektedirler.

1971'de Bretton Woods sisteminin yıkılmasıyla birlikte uluslararası para sisteminde gerçekleşen değişikliklerin yaşanmasıyla gerçekleşen regülasyon hareketleri, mevcut yasalara ve şartlara göre birtakım finansal yenilikleri meydana getirmiştir. 1970'lerin sonları ve 1980'lerin ilk aylarında finans piyasalarının içerisinde kısıtlı liberalleşme ve deregülasyon hareketleriyle düşüş göstermiştir. Farklı piyasalara girişteki kısıtlamalar kaldırılmış ve girişimciler bu yeni piyasalarda iyi kazanç getirisi elde etmek ve riski paylaşabilmek için girme imkânı elde etmişlerdir. Bu şartlar altında yeni finansal ürünlerin üretilmesi kaçınılmaz duruma gelmektedir (Kaplan, 1999, s. 5-6).

Bretton Woods sisteminin yıkılması ve 2008 küresel finansal krizin gerçekleşmesi uluslararası finansal yapılara önemli değişimlere alt yapı sağlamıştır. Bölümün en önemli özelliği 1971 yılına dek ülkelerin artışı ve eksisiyle uluslararası para sistemi gerçekleştirme, yürütme ve yenileşme oluşumlarının yerini sistemin çöküşüyle krizlere ve krizlerden çıkabilmek için alınan tedbirlere ve tedbirlerin başka krizlere sebebiyet vermesidir. Gerçekleşen son küresel krizden sonra uygulanan uluslararası politikalar, iktisadi kuruluşların artış gösteren borçlulukları ve bu sonuçla gerçekleşen artış gösteren kırılmalıklar uluslararası alanda yasal değişimlere sebep olmuştur (Kurt Cihangir, 2019, s.14).

Finansal düzenlemeler, finansal merkezler arasındaki rekabetler açısından büyük bir önemi bulunmaktadır. Örneğin mevduat getirileri bazı ülkelerde bulunan kısıtlamalar ve piyasa içerisinde atılan ilk adımı ve çıkışlarıyla alakalı gerçekleştirilen yoğun tertipler, bunların gerçekleştirildiği ülkenin finansal piyasalarını ve bu ülkelerdeki fon transferlerini kayda değer bir biçimde negatif olarak etki etmiştir. Son yıllarda birçok ülke sermayeyi çekmek ve finans merkezi durumuna gelebilmek amacıyla yapılan tertipleri yavaşlatmakta ve teşvik edici uygulamaları gerçekleştirmektedir (Ayyıldız, 2011, s. 30).

1.2.2. Ekonomik Gelişmeler

Finans kurumları, risklerden kaçınabildikleri ve nakitte kalabilmeye öncelik gösterdiği durgunluk ve resesyona (gerileme) süresi içerisinde tersine ekonomide gelişme görüldüğü zaman diliminde yeni uygulamalar noktasında daha istekli bulunmaktadır (Ayyıldız, 2011, s. 36).

Ekonomik gelişmenin artış gösterdiği finansal aktörler yeni düşünceleri üretebilme ve bunları işlem aşamasına getirme konusunda daha hevesli olmaktadır. Bilhassa 1970'lerde finans ve bankacılık sektöründe üretilen yenilikler tasarrufu artırırken, artan tasarruftan oluşan fonlar reel sektör yatırımlarını besleyerek ilgili yıllardaki ekonomik büyümeyle alakalı olmuştur (Aldış, 2012, s. 8).

Öbür taraftan finansal yeniliklerin alt yapısı olan iktisadi sebepler, fiyatlardaki yükselişin üst düzeyde gerçekleşmesi, devamlı değişken- yüksek faiz oranları vb. istikrarsız olan ekonomi ortamları ve riskten kaçınma arzudur. İstikrarsız olan iktisadi şartlardan dolayı gerçekleşen belirsizlik ve risk olayını ortadan kaldıracak amacıyla koşullara uyum sağlayacak finansal araçlar zorunlu hale gelmiştir. Faiz oranları, enflasyon, öz sermaye değerleri ve döviz kurlarında görülen farklılıklar finansal yeniliklerin üretilmesinde ve artışında belirleyicilik göstermiştir (Yıldız, 2006, s. 8).

1.2.3. Teknolojik Gelişmeler

Teknolojide gerçekleşen ilerlemelerin finansal yeniliklerin üretilmesine sebebiyet vermekte ve bunların hizmete takdim edilmesini sağlamaktadır. Finansal uygulamalarda ve hizmetlerin maliyetlerinde düşüş gerçekleşmekte ve daha çok kazanç sağlamaktadır. Teknolojideki ilerlemelerin işlem olarak etkinlik artışında da büyük önemi bulunmaktadır. (Kaplan, 1999, s. 7).

Teknolojik gelişmelerle piyasa katılımcılarının bilgi edinmesi ve buna binaen girişimcilerin piyasa içerisinde gerçekleşen işlemlerden aktif bir şekilde haberdar olmaktadır. Yani finansal bilgilerin bir tam gün süresi içerisinde kesintisiz olarak epey düşük bir değerle gerçekleşmektedir. Elde edilen verilerin birleştirilmesi, işlenmesi ve paylaşılması alanındaki teknolojik ilerlemeler piyasalarda bulunan birimlerin ve ilişkilerine dair, gereksinim olan bilgilere her kademedeki etkinlik gösterebilme fırsatlarını sağlamış, böylelikle piyasalardaki gerçekliği bulunmayan bilgi sorununu da azaltmaktadır (Karahana, 2005, s. 46).

Teknolojik gelişmeler finansal piyasalarda şubelere gerek duyulan işlemleri azaltmış, ekonomideki bu kuruluşlar gerçekleşen ilerlemelerle bireyler, bulunduğu yerlerden işlem gerçekleştirme imkanına sahip olmuş, sermayenin dolaşım sahası artış göstermiş bununla beraber yerel ve devletlerarası finansal piyasalarda gerçekleşen işlem hacimlerinde devasa artışlar görülmüştür. Dünya ülkelerinin arasında gerçekleşen bağlılığın artış göstermesiyle bu yeniliklere daha fazla gereksinim duyulmuştur (Ayyıldız, 2011, s. 35).

Bilgisayar teknolojisindeki gelişmelerle birlikte ülkelerarası finansal telekomünikasyonda olağan düşük maliyetler, ulusal ve uluslararası finansal işlemleri basitleştirdiğinden uluslararası sahada gerçekleştirilecek yatırımlarda artış göstermiştir. Ekonomik faktörler ise, teknoloji içerisinde gerçekleşen bu ilerlemelerle oluşumu geliştirilen yeni ödeme yöntemleri ile ülkelerarası ödemelerde daha aktif, minimum risk ve daha az maliyetle gerçekleştirmiş ve bu hizmetleri gerçekleştiren kurumlar daha fazla kazanç sağlamaktadır (Aldiş, 2012, s. 7).

Teknolojide gerçekleşen gelişmeler, finansal görev alanında sunulan yeni ürünler finansal kuruluşlarda ve şirketlerde maliyet avantajına olumlu katkıları olmuştur. Finansal işlemler veri alışverişindeki artış ve işlemlerin anlık uygulanması gereksinimini sağlamakla beraber, fiziksel mesafelerden uzak ve karışık olması yapılan işlemlerdeki maliyetlerde artış göstermektedir. Bu sebeple, teknolojik gelişmeler aynı süre içerisinde birden çok işlemin yapılmasını sağlamakta ve verimlilikte artış göstererek yapılan işleme düşen birim değeri düşürmektedir (Akel, 2006, s. 12).

Teknolojik gelişmeyle beraber bilgi teknolojisinde gerçekleşen değişimler ve bilgisayar kullanımındaki artış finansal araçların ve ürünlerin üretilmesini sağlamaktadır. Sermayenin dolaşım alanındaki artışla beraber finansal yeniliklere talep artış göstermektedir. Sermaye aktarımlarının daha çabuk ve çeşitli yöntemlerle yapılması ancak yeni geliştirilmiş finansal araçlar, finansal ürünler ve finansman aktarım metodlarıyla mümkün olmuştur. Finansal

yeniliklerden bir diğeri olan kredi kartları ABD'de 2. Dünya Savaşı gerçekleştikten itibaren aktif olarak kullanımı gerçekleşmiştir. Bilgisayar teknolojisinde gerçekleşen atılımlar küçük girişimcilere büyük miktarda yatırım araçlarına ortaklık sağlamak ve dünyanın herhangi bir yerinden farklı bir menkul kıymet borsasından menkul kıymet alışı ve satışı gerçekleştirmektedir (Kutukız, 2003, s. 114-119).

Teknolojik ilerlemelerle gerçekleşen yeni bir gelişme FinTek kavramıdır. FinTek (Finansal Teknoloji), finansal hizmetleri iyileştirebilmek için, teknolojiden faydalanan yeni finans endüstrisidir. Elleri bulundukları teknolojik güçle geleneksel finansal hizmetlerle rekabet eden FinTek'ler, dünyadaki müşterilerin hayatlarını kolaylaştırabilmek için hizmet etmektedirler. FinTek'ler bütün dünyada mobil ve internet uygulamaların kullanımındaki artışıyla etkileşim sahası genişlemiştir (<https://www.iyzico.com>) (Erişim Tarihi:30.03.2021).

1.2.4. Riski Azaltma

Finansal piyasalar globalleşmeyle birlikte girişimciler, devlet yöneticileri, kurum ve kuruluşlar değişik risklerle karşılaşmışlardır. Riskleri devretmek amacıyla finansal araçlara ve finansal piyasalara ihtiyaç artmıştır.

Finansal yeniliklerin ortaya çıktığı süre içinde, risk durumunu hafifletmek, bunun karşılığında girişimcilerin ve finans kuruluşlarının fazla kar sağlayabilmesi için ortaya çıktıkları görülmektedir. 1973'te gelişme gösteren önemi bulunan 3 finansal gelişme olarak; faizi değişiklik gösteren borçlanma araçları, vadeli işlem piyasaları ve opsiyon piyasaları örnek verilebilmektedir. Girişimciler enflasyon ve faiz oranlarındaki dalgalanmaların arttığı dönemlerde oranı sabit olan yatırım araçlarının yerine oranı değişiklik gösteren yatırım araçlarını talep etmişlerdir. Girişimciler faiz oranı riskine karşı kendilerini koruma sağlamak amacıyla vadeli işlemler piyasasında aktifleşmişlerdir. Finans kurumlarından biri olan bankalar düşük faizli yatırım araçlarını araştırarak mudilerine riski minimum ve faizi düşük olan kredi vermektedirler. Maliyeti düşük olan yatırım araçlarının oranı yüksek olan getirileri oluşmaktadır (Kutukız, 2003, s. 118).

Türev piyasaların en temel görevi, bu piyasalarda oluşan riskten korunmadır. Koruma fonksiyonuyla risk, talepte bulunan spekülörlere aktarımı gerçekleştirilmiş ve koruma sayesinde bir nevi sigortalama işlemi yapılmıştır. (Arıçay, 2003, s. 5).

1.3. Finansal Yeniliklerin Tarihsel Gelişimi

Finansal yenileşmelerin gelişimleri zaman bakımından geçmiş dönemlere dayanır. M.Ö. 300 senesinde Mezopotamya şehir toplumları ileriki zaman dizininde imal edilen ürün ve servis teslimi vaatlerine dayalı araçlar ortaya çıkmıştır. Uygulaması yapılan kredi işlemleri, ileri tarihli(vadeli) sözleşmeler bu zaman diliminde meydana gelmiştir. Venedik'in en başarılı

olduğu dönem içerisinde mevduat çekleri ile bono piyasaları üretilmeye başlanmıştır. 17.yy da ise Hollanda' da ki finansal piyasalarda menkul kıymetleştirme ve türev vb. çeşitli finansal ürünlerin piyasada olduğu görülmüştür. 20.yy da finansal yenilikler ve finansal gelişmelerin artışı gerçekleşmiştir. Yeni gelişimi gerçekleştiren finansal yenilikler, teknolojideki atılımlarla ve köklü değişimlere eşbiçimli şekilde 1970'lerden başlayarak üretimi gerçekleştirmiştir (Cömert ve Epstein, 2013, s. 3).

1960'larda uydu iletişiminin gelişimiyle farklı bir süreç dönemine girilmiş ve 1970- 1990 yıllarındaki iletişim teknolojisi içerisinde gerçekleşen yenileşmeler bilgisayar iletişimi, mobil ve internet iletişimi hayatımızda var olmuştur. Telekomünikasyon alanlarındaki ilerlemeler internetle sağlanmıştır (Avşar ve Öngören, 2010, s. 29-31).

1990'lı yıllarda iletişim ve bilişim teknolojilerinde kesintisiz şekilde artış gösteren yeni teknolojilerle devasa ilerlemeler gerçekleşmiştir. Eksiksiz bilgisayar ağlarını içeren internetin her anlamda hayatımıza girmesiyle dünya üzerinde veri alışverişinde kolaylıklar sağlanmış ve elde edilen bilgilerin küreselleşmesi gerçekleşmiş, yapılan işlemlerin hızı artış göstermiştir. Elde edilen bilgilerin küreselleşmesi teknolojik gelişmelere katkı sağlamış, beraberinde ülke ekonomisinin büyümesine de fayda sağlamıştır (Oktayer, 2011, s. 352).

Daha sonra kablosuz ve kablolu iletişim sistemleriyle işitsel ve görsel aktarımların hızlanmasında, cep telefonu kullanımındaki artışla veri aktarımı hızlanmıştır. İnternet kullanımının artış göstermesiyle her alanda, işlemler internet ortamında yapılmaya başlanılmıştır. Hele de borsa ve bankacılık işlemleri iletişim teknolojilerinden dolayı vakit ve bulunulan konum kısıtlamasına gerek duyulmadan gerçekleştirilebilir duruma gelmiştir (Aldış, 2012, s. 4-5).

Dünyadaki sermaye hareketlerindeki serbestleşmeler ve bilgi-iletişim teknolojisinde gerçekleşen baş döndürücü gelişmeler ve finansal yeniliklerin ilerlemesi rekabeti artırmıştır. Finansal yeniliklerin teknoloji tabanlı olması, işlemlerin daha düşük maliyetle yapılmasını sağlamıştır. Bu süreçte ödeme sistemleri bakımından da yeni araçların üretilmesiyle finansal yeniliklerin birçok ülke açısından cazibesini artırmıştır (Şerifoğlu, 2014, s. 5).

1.4. Finansal Yeniliklerin Özellikleri ve İşlevleri

Finansal yenilikler çok sayıda ve farklı çeşitleri olsa da bazı özellikleri ortaktır. Finansal yeniliklerin kapsadıkları fonksiyonların aynı dönem içerisinde finansal sistemin içerisinde görevlerinin bulunduğu anlatılabilmektedir. Buradan sebeple finansal yeniliklerin işlevlerini tam anlamıyla bu şekilde belirtebiliriz (Tufano, 2002, s. 10-23);

*Mali yenileşmeler, mali piyasalardaki eksikliklerde tamamlama gerçekleştirir.

*Mali yenileşmeler, verilere ulaşımı kolaylaştırır, satış ve işlem tutarını minimuma düşürür.

*Finansal yenilikler, hukuksal ve vergi düzenlemelere benzer sebeplerin piyasaların üzerinde bulunan etkilerini azaltır.

*Finansal yenilikler, finansal piyasalardaki verimliliği artırarak, ülkelerin ekonomisinde gelişmelerle istikrarın sağlanmasına yardım eder.

*Finansal yenilikler, varlıkların likiditesinde artış göstererek, piyasaların uluslararası alandaki süreci hızlandırır.

*Finansal yenilikler, firmaların, yatırımcıların, hükümetlerin ulusal ve uluslararası finans piyasaları içinde karşılaşacakları risklerin azaltılmasına ve yönetimine katkı sağlamaktadır.

Finansal yenilikler piyasaların diğer kurumlarla birleşmesiyle, daha çok gelişme göstermiş ve büsbütün şekilde birleşmesiyle yapılan işlemlerde finansal hizmetlerdeki maliyetleri azaltarak işlemsel olarak piyasada etkinliği gerçekleştirmesi ve veri noksanlığını azaltma yönünden piyasaların açısından önemli iki etkisi vardır. Bu sebeple yenilikler finansal piyasalarda derinleşme sağlamıştır. Yeniliklere dair klasikleşmiş görüş, finansal yeniliklerin aracılık bedellerini düşürdüğünü, riske ortak olmaya yardım sağladığını, piyasaları sonuçlandırdığını ve son durumda kaynakların dağılım aşamasında etkinliğini ve ekonomideki gelişmeye yardım sağladığını belirtmektedir (Beck, 2014, s. 2).

1.5. Finansal Yeniliklerin Olumlu ve Olumsuz Etkileri

Finansal yenilikler, işlemlerin daha hızlı yapılmasını sağlaması, alternatif araçlar ve ürünleri ifade etmesi gibi bir sürü yararlılık göstermesine karşın, işlemlerde risk ve güvenlik açıdan negatif yönleri de bulunmaktadır (Kutukız, 2003, s. 115). Finansal yeniliklerin yararlarını ve üretim bedellerini ortaya çıkarmak karmaşık bir sıkıntı olup; bununla beraber rekabete egemenlik sağlayabilmek için finansal kuruluşlar ve bireyler daima finansal yeniliklere yönelim gerçekleştirmiştir. Bu sebeple finansal yenilikler piyasaları, kuruluşlara ve bireylere farklı açılardan etki ederek olumlu ve olumsuz olan çeşitli fonksiyonları bulundurmaktadır. Gökmen (2010, s. 66-73)'e göre, finansal yeniliğin olumlu ve olumsuz fonksiyonları alt taraftaki durumlara binaen açıklanabilmektedir:

Finansal Yeniliğin Olumlu Etkileri:

- Finansal yenilikler girişimcileri, kurum ve kuruluşları nakit akışında gerçekleşen düşüslere karşı az duyarlı şekli sağlayarak ekonomiksel dalgalanmalardaki şiddeti hafifletir.
- Finansal yenilikler girişimcileri ve kurumları harcamalarını ve gerçekleşen yatırımları belirli süreye dağıtarak makul bir biçimde kullanımına imkân verir.
- Ürün bedellerinde azalma görülür.

- Ekonomideki şartların gerçekleştirilmesini sağlar. Reel sektörde bulunan buhranları gidererek makroekonomik dalgalanmalarda azalmaya sebebiyet verir.
- Ekonomideki ilerlemelere katkı sağlar.
- Uluslararası piyasaların entegrasyonunda ve etkinliğinde artış sağlar.
- Ucuz ve yeni olan finansman imkânı bularak kurumlara fon bulmasına yardımcı olur.
- Likiditede artış, alıcılara çeşitli hizmet ve ürün bulma fırsatı sağlar
- Rekabette aktifliğe sebebiyet verir.
- Müşterilere risklerini yönetebilmelerine farklı seçenekler sunar.

Finansal Yeniliğin Olumsuz Etkileri:

- Potansiyel riskleri üzerinde bulundurlar.
- Para politikalarının üzerindeki kötü etkileri ortaya koyar.
- Finansal yenilik ferdi katılımcıların ve küçük şirketlerin göremeyeceği kadar karışık durumda olabilmektedir.
- Finansal ürünlerin başarısız olanları ekonomiyi, finans kuruluşlarını, girişimcileri ziyan edebilir.
- Ülkelerarası finansal piyasalarda yapılan yenilikler bazı durumlarda büyük yapısal farklılıklara sebebiyet vermektedir.
- Hukuki ve ekonomik düzenin boşluklarından faydalanılarak finansal yeniliklerde aşırıya gidilebilir.
- Finansal yenilikler, klasik görevi olan fonları tedarik etme imkanının çok daha düşük meblağda olması yatırımcılara daha fazla finansal imkanlardan fayda görmeye sebebiyet verir.

1.6. Finansal Yenilik Türleri

Finansal yenilikler üretim özelliklerine göre ürün ve süreç yenilikleri biçiminde ikiye ayırabiliriz. Finansal yeniliklerin ürün olarak üretildiği durumlarda en önemli fonksiyon faiz oranlarındaki ve fiyatlardaki yükselme de değişiklikler olurken, süreç şeklinde üretilen finansal yeniliklerde ise en önemli neden teknolojideki ilerlemeler olarak görülmüştür (Kaplan, 1999, s. 2).

Hızlı gerçekleşen teknolojik ve ekonomik gelişmeler, finansal araçlar ve kurumları üretmektedir. Bu gerçekleşen gelişmeler finansal piyasaların daha çok gelişmesine imkân yaratmıştır. Yaşadığımız dönem içerisindeki finans piyasalarında bulunan araçlar ve

kuruluşlar nasıl çok gelişmişse finansal sistemlerde o kadar gelişmiştir. Finans sistemlerinin üretilen finansal yenilikler, yeni ürünleri, kuruluşları ve teknikleri belirtmektedir (Aktop, 2010, s. 82).

Ürün ve süreç yeniliğiyle piyasanın şekil almasına yardımcı olan finansal yenilikler saldırgan değişimler olarak ifade edilirken, bu yeniliklerin piyasada bulunması işlemin bedeli ve bölgesinde bulunan ilişkilerde meydana gelen değer karşılığı ise savunma yeniliklerdir (Kutukız, 2003, s. 1). 1970'li yıllardan sonra paranın dolaşım hızındaki artışla birlikte gerçekleşmiş yeniliklerin çoğu literatürde saldırgan yenilik çeşitlerindedir. Saldırgan yenilikler, paranın dolaşım sahasındaki artışla piyasaya sürülen süreç ve ürün yeniliklerinin tanıtım biçimidir. Savunma yeniliklerindeki durum, değişiklik gösteren şartlara veya değişen maliyetlere etki etmek için üretilmiştir (Aldış, 2012, s. 12). Finansal yeniliklerin üretilmesindeki ana faktörler; bilgi asimetrisi, piyasada bulunan eksiklikler, finansal pazarlardaki gerçekleştirilecek işlemleri azaltma isteği olarak belirtilebilir. Bu sebeple finansal yenilikler, ürün yenileşmeleri ve süreç(oluşum) yenileşmeleri olarak ikiye ayrılır (Tufano, 2002, s. 8).

1.6.1. Ürün yenilikleri

Finansal alanda genel anlamıyla risklerden korunmak için üretilen ürün çeşitleridir. Bu ürünler içerisinde aktif şekilde kullanılanları türev ürünler ve menkul kıymetleştirmelerdir.

1.6.1.1. Futures (Gelecek) Sözleşmeleri

Futures, tutarı ve kalitesi önceden belirtilmiş olan bir varlığın belirli miktardan ileri tarihte belirlenmiş süre içerisinde kabul etme ya da kabullenmeye ilişkin hukuki bir sözleşme çeşididir (Ersan, 1998, s. 12).

Futures(Gelecek) sözleşmeleri, belirli miktardaki malı döviz, altın ya da menkul kıymetlerin önceden düzenlenilmiş olan bir zaman içerisinde belirli bir tutardan kabul edilebileceğine ilişkin sözleşmeler olup, belirli ölçülerdeki boyutlarda ve oranlarda işlemi gerçekleştirmektedir. Benzerlerinin başlangıcı 1697 yılında rastlanan gelecek sözleşmeleri en önce Chigaco Board of Trade (CBOT) ' te işlemleri organize biçimde görülmeye başlanmıştır. Uzunca bir zaman diliminde bir tek tarımsal ürünler için yazımı yapılan sözleşmelerin işlemi gerçekleşmiş ileriki süre içerisinde öbür gerçek varlıklar ile finans varlıklarının üzerinde işlemleri gerçekleşmiştir (Aksoy ve Tanrıöven, 2014, s. 557-558).

Geleceğe dönük standart alım ve satım işlemleri futures işlemlerdir. Futures işlemler futures sözleşmelerle (kontratlarla) yapılır. Future sözleşmeler futures piyasalarda işlem görür. Futures sözleşmeler, tahıllar, çiftlik hayvanları ve yeraltı kaynakları tarımsal mallar ve madenler cinsinden yapılabileceği gibi çeşitli para birimlerinin kullanıldığı dövizler, bonolar, tahviller ve hisse senedi endeksleri gibi finansal enstrümanlar üzerinden de yapılmaktadır.

Futures sözleşme satan taraf, sözleşmede belirtilen malı, belirli miktarda ve süre içerisinde almakla yükümlüdür. Tarafların taahhütlerini yerine getirmesi takas odasının nezdi altında, marjın sistemiyle güvence altına alınmaktadır. Sözleşmeye ait yükümlülük belirtilen vade süresinde yerine getirilebilir. Sözleşme satıcısı, sözleşmede belirtilen ürünü alıcısına teslim eder (Yalçın, 2008, s. 249-250).

Ekonomilerde gerçekleşen fiyatlardaki istikrarsızlığın tesirleri risk durumunu meydana getirmektedir. Futures piyasaların tabanında risk gerçeği bulunmaktadır. Finansal futures mukaveleleri endüstri kurumları, bankalar, dış ticaret kurumları ve portföy yöneticilerinin bakımından önemi bulunan riski yönetebilme araçlarından biridir. Riski devralan kişiye ise spekülâtör denir. Spekülâtörler yüksek kazanç fırsatları karşılığında fiyat riskini üstlenmeye istekli kişilerdir. Spekülâtörler yüksek risk karşılığında yüksek kazanç amaçlamaktadırlar. Burada spekülâtörler iki önemli fonksiyonu yerine getirirler. Bunlar; istenmeyen fiyat riskinin aktarımı ve piyasadan gerekli likiditenin sağlanmasıdır. Futures piyasalardaki en son katılımcılar ise arbitrajcılardır. Saf arbitraj yapan taraf temel olarak fiyat riskine engel olarak yanlış fiyatlanmış varlıklarda alış satış yaparak kar elde edebilir (Ersan, 1998, s. 11-12).

Futures işlemlerin piyasaya girişi yeni başlamakla beraber, çeşitli kurumlar ve finans kuruluşları yönünden faizdeki ve kur dalgalanmalarında kötü etkisinden kurtulabilmenin etkisi bulunan bir araç şeklinde düşünülmekte ve uluslararası finans merkezlerinde kapsamlı bir biçimde kullanımı gerçekleşmektedir (Öçal ve Çolak, 1999, s. 246).

1.6.1.2. Opsiyon Sözleşmeleri

Opsiyon (option), mali bir varlığın ya da ticari malı stabilize edilmiş (sabitleştirilmiş) bir meblağ üzerinden belirlenmiş bir dönemde (vade sonunda veya vade içerisinde) alma veya satma hakkı meydana getiren bir sözleşme biçiminde ifade edilir. Opsiyon sözleşmesinin uygulanması mecburi değil, istenildiği süre de kullanılabilir bir haktır. Bir türev aracı olarak opsiyon sözleşmeleri de döviz ile beraber faiz oranları, hisse senedi endeksleri, tarımsal ürünler ve diğer ticari varlıklar üzerinden yapılabilmektedir (Seyidoğlu, 2016, s. 253).

Opsiyon kontratları, ürünleri, yabancı paraları ve kıymetleri daha evvelden belirtilmiş bir meblağdan, belirlenmiş süreye kadar müşterinin ödeme yapacağı belirlenen miktar (opsiyon primi) karşılığında satın alma ya da satış hakkı sağlamaktadır (Şerifoğlu, 2014, s. 10).

Opsiyonlar, bir başka varlıkların (dayanak varlık) değerlerine bağlı bir biçimde değişiklik gösteren türev ürünlerdir. Opsiyonlara konu olan varlıklar, fiyat kesintisizliği ve kesinliği oluşmuş bir piyasada işlemi gerçekleşen herhangi bir şey olabilmektedir. Bu piyasalar sözleşme konusu bulunan varlıkların işlemi gerçekleşen piyasalarla eşit dönem içerisinde ve programda çalışma gösterirler ve mevzusu bulunan varlıkların işlemi gerçekleşmesinin bitiminde kapanış gerçekleştirilir. Opsiyonlar, içeriklerini oluşturan değerlere göre çeşitleri

bulunmaktadır. Hisse senedi opsiyonları, altın opsiyonları, hisse senedi endeks opsiyonları, döviz opsiyonları, faiz oranı opsiyonları, opsiyon çeşitlerine örnek olarak gösterilebilir (Yalçın, 2008, s. 277).

Opsiyonlar finansal araçlardaki fiyat dalgalanmalarından korunabilmek için geliştirilmeye çalışılmış yöntem olmakla beraber, aslen çeşitli fonksiyonları olan bir işlem olma özelliği bulundurmaktadır. Yapılan işlemlerle de girişimciler kendilerini karşılaştıkları risklere karşı koruma sağlar. Finans piyasalarında opsiyon piyasalarının ve vadeli işlem piyasalarının doğuşu, varlıklardaki likiditeyi artırmakta ve iktisadi unsurların risklere karşı kendilerini garanti altına alma imkânı doğurmaktadır. Yalnız bu araçların bilgilendirilmelerinin daha çok önemli duruma geldiği bu süre içerisinde değerlendirilmelerinin iyi olmaması spekülasyonların artışını da meydana getirmektedir (Öçal ve Çolak, 1999, s. 265-266).

1.6.1.3 Swap (Takas) Sözleşmeleri

Swap, belirlenmiş bir tutar ve özellikteki para, altın, döviz, finansal araç, alacak mal vb. ürünlerle; yükümlülüklerin, eskiden oluşturulmuş kaideler içerisinde değiş-tokuş kapsamındaki bir çeşit vadeli işlem şeklinde belirtilebilir. Swap işlemleri en önce döviz piyasalarında kullanımı gerçekleşmiş, sonraları sermaye ve para piyasalarında kullanılarak finans yöntemi şeklinde karşımıza çıkmış ve borçlanma maliyetlerinde düşüşler gerçekleştirmiştir (Aldış, 2012, s. 14).

Swaplarda maksat, faiz oranları ve döviz kurlarındaki dalgalanmalardan meydana gelen riski azaltmaktır. Swap işlemlerinin alt zemininde, alıcıların (alacaklıların) finansal piyasalardaki pozisyonlarına dayanarak, borçlu kısma karşı gerçekleştirdiği üstünlüğü, arbitraj yapabilmek maksadıyla devrim yapmaktadır. (Kaygusuz, 1998, s. 49).

Kelime anlamı değiş- tokuş diye tabir edilen swap işlemi, tarafların önceden belirli şartlar altında belirli zaman içerisinde karşılıklı olarak ödeme akımlarını değişiklik yapma konusunda anlaştıkları mali işlem türüdür. İlk olarak döviz piyasalarında 1923 de Avusturya Merkez Bankası tarafından Avusturya Şilingi ile İngiliz Sterlini arasında yapılan ve swap işlemleri önceleri karşı tarafı bulunca kabul edilirken, yaşanan gelişmelerden sonra karşı tarafı bulma ihtiyacı ortadan kalkmıştır. Swap işlemlerinin para politikalarının oluşturulmasına destek niteliğinde kullanılması da mümkün olup tarafların farklı ülkelerde olması durumunda tarafların kendi ülkelerindeki birtakım vergi yasalarından ve bazı ekonomik düzenlemelerden kaçınma imkânı tanımaktadır (Aksoy ve Tanrıöven, 2014, s. 540).

Swap yöntemlerinin kullanımdaki gerekçeler aşağıda sıralanmaktadır (Akgüç, 1992, s. 691);

*Arbitraj yapma,

*Getiri oranını yükseltmek,

*Risk yönetimi,

*Kaynak maliyetlerini düşürme,

*Alım satım yoluyla kazanç sağlama olarak sıralanabilmektedir.

1.6.1.4. Forward (Vadeli) Sözleşmeleri

Vadeli sözleşmeler (forward contras) ilerideki bir tarihte belirli miktar ulusal para karşılığında, belirli tutardaki yabancı paranın devredilmesi için yapılan sözleşmelerdir.

Müşteriler, vadeli işlemlerle ilgili döviz alış veya satış sözleşmelerini bugünden bir banka ile yaparlar. Uygulanacak kurda şimdiden belirlenir, alınan veya satılan dövizin ve bunun karşılığı olan ulusal paranın ödeme ve teslimi ise gelecekte sözleşmede belirtilen bir tarihte gerçekleştirilir. Vadeli kurlar da valörlerine göre genellikle 7, 30, 60 veya 90 gün şeklinde kote edilir. Diğer bir tabirle bankalar, döviz kurlarını anında teslim ve farklı vadelere göre ayrı ayrı belirlerler (Seyidoğlu, 2016, s. 139-140).

Vadeli işlemlerdeki ilk uygulamalardan olan Forward (Alivre), gelecekteki bir süre içerisinde teslim edilecek olan varlığın üzerine sözleşme imzalanmasıdır. 18. Yüzyılda deniz ticareti ile meşgul olan tüccarların taşıdıkları malların, gittikleri yere ulaşmadan alış- satış yapılması forward işlemlerin başlamasında öncülük gerçekleştirmiştir. Vadeli işlemler borsa da ki işlemler dışında bankalarla müşterileri arasında yani organize olmamış (tezgâh üstü) piyasalarda gerçekleşmiştir. Bu sebeple vadeli işlem sözleşmeleri standart olmamakla birlikte, sözleşmenin şartları taraflarla serbestçe belirlenerek, karşılıklı güvene dayanmaktadır. Sözleşme süresince taraflar arasında fon akımı olmaz ama vade sonunda her iki tarafta yükümlülüklerini yerine getirmek zorundadır. Forward işlemler finans ve emtia(mal) üzerinde gerçekleşmekte olup, döviz kuru, faiz oranı, mal fiyatı risklerinden korunabilmek için kullanımı gerçekleşmektedir (Aksoy ve Tanrıöven, 2014, s. 553).

Belirli bir tutardaki dövizin, bugünden belirlenmiş kur üzerinden, gelecekteki bir tarihte alınması veya satılması taahhüdü forward işlemdir. Forward işlemler swap tarzında veya düz forward şeklinde yapılabilmektedir. Düz forward işlemleri vadede bir döviz alış ya da satış işlemlerini kapsarken, swap işlemlerinin vade içerisinde bir döviz işlemlerine karşın spot piyasa içerisinde tek karşılığı var olmaktadır. Forward işlemler, faiz ve döviz türlerinden gerçekleştirilir. Forward döviz işlemleri, genellikle ileriki bir zaman diliminde dövizle ödeme yapılan ya da döviz tahsilatı gerçekleşecek taraflarca, bilhassa ihracat ve ithalat işlemi gerçekleştirenler tarafından yapılmaktadır. Amaç, döviz kurunu güvence altına almaktır. Döviz yükümlülüğü bulunan birey yapılan ödemenin kurunu, döviz tahsilatı yapabilecek taraf da döviz millî paraya dönüşümdeki kuru garantilemek amacıyla vadeli işlemleri gerçekleştirmek istemektedir (Yalçınar, 2008, s. 243).

1.6.1.5. Menkul Kıymetleştirme

Finansal yeniliklerin içerisinde önemi bulunan, ürün yeniliklerinden bir diğeri olan menkul kıymetleştirme, gerçek veya tüzel kişilerin ticari faaliyetlerinden meydana gelen varlıklarına ve gelecekteki gelirlerine karşılık gösterme suretiyle borçlanma senetleri ihraç ederek finansman sağlamasıdır (www.tuketicifinansman.net) (Erişim tarihi:15.03.2021).

Menkul kıymetleştirme, teknolojik ilerlemelerle gerçekleşen yeniliklerden biridir. Menkul kıymetleştirme, en çok bankaların likidite kısıtlamalarını hafifletmekte ve böylelikle kredi kanalını azaltmaktadır. Böylece küçük girişimciler büyük tutarlardaki yatırım ürünlerine mikro ortak olabilme imkânını elde edebilmektedir (Mistra ve Pradhan, 2008, s. 6).

Son yıllarda uluslararası finans sisteminde görülen gelişmelerin ilk kısmında, mali kurumların bilanço kalemlerinde bulunan aktifleri menkul kıymetleştirme durumuna getirebilmek gelmektedir. Bir başka deyişle finansal kurumlar ellerindeki varlıklara borsada pazarlanabilir olma imkânı sağlayarak daha hareketli ve likit olmalarını sağlamaktadırlar (Çolak ve Öçal, 1999, s. 27).

Menkul kıymetleştirme, aracılıklardan arınma, finansal aracılıkların farklılaşması bakımından önemi bulunan gelişme olmaktadır. Globalleşme süreci içerisinde finansal faaliyetlerdeki değişimlere katkıları bulunmaktadır. Menkul kıymetleştirme denildiğinde fon toplamının menkul kıymetler aracılığıyla yapılabilmesi belirtilmektedir. Menkul kıymetleştirme, finansal alacakların (financial claims) biçimini, yani aracılık faaliyetlerine farklılık getirmiştir (Alp, 2002, s. 37).

Menkul kıymetleştirme, banka bilançolarındaki aktif kısımda bulunan bir varlık portföyünün sermaye piyasalarındaki aktarıma işlemine denilmektedir. Menkul kıymetleştirme işlemi ileriki dönemlerde menkulleştirilme işlemi yapılacak varlığın üretilmesiyle gerçekleşir (Levinson, 2005, s. 95).

Gerçekleşen gelişmelerden sonra menkul kıymetleştirme işlemleri, finansal kredilerin ve varlıkların menkul kıymetleştirilmesini çevreleyecek biçimde genişleme göstermiştir. Sonrasında kredi kurumları, tasarruf, ticari bankalar ve mevduat kabul etmeyen birkaç finans kurumları bilanço kalemlerinde kredilerini ve aktiflerini artırmış, pazarlanabilme durumuna getirmişlerdir. Bu sebeple otomobil kredileri, ticari ipotek kredileri, gemi kredileri, ticari krediler, kredi kartı alacakları ve factoring alacakları menkul kıymetleştirme içinde yer almıştır (Vatansever, 2000, s. 261).

1.6.2. Süreç yenilikleri

Süreç yenilikleri, var olan ürünleri nitelikli, daha çabuk ve daha az bir meblağla üretimini gerçekleştirecek teknolojiye sahip cihaz, araç, verilerin kullanılabilme imkânı olarak da ifade edilmektedir (Oke, Burke ve Myers, 2007, s. 738). Süreç(oluşum) yenilikleri, birim üretim veya

teslim bedellerini düşürmek, kalitede artış sağlamak, önemi bulunan iyileştirilmiş mamullerin meydana getirilmesidir. Açıkçası süreç yenilikleri, yeni gelişmeler göstermiş, büyük oranda iyileştirilmiş bir imalat ya da teslim şeklinin uygulanmasıdır. Bu yenilikler muhasebe, bakım, hesaplama, satın alma vb. yardımcı takviye çalışmalardaki değişiklikleri de kapsamaktadır (Rihan, 2006, s. 5).

Süreç yenilikleri, mamullerin geliştirilmesi veya üretilmesine dair gerçekleştirilmesi gerekli evrelerin tamamı ya da başka bir çeşidinde büyük oranda farklılaştırılmış veya ilerletilmiş üretim şekillerinin ya da gönderim yöntemlerinin uygulanabilmesidir. (Yavuz, 2010, s. 146).

1.6.2.1. Otomatik Vezne Makinaları (ATM)

Otomatik Vezne Makinaları (ATM), mudilerin istedikleri zaman dilimi içerisinde para yatırma, para çekme, hesapları arasında fon transferi yapabilme, ödemeleri düzenli gerçekleştirme ve hesap durumlarını denetleme vb. ihtiyaçları gerçekleştiren elektronik cihazlara denilmektedir (Takan, 2001, s. 748).

1960'lı senelerinde ATM'ler öncelikli olarak para yatırma ve para çekebilme işlemleri nedeniyle ayarlanmış olmalarına binaen günümüz döneminde bu makinaların gerçekleştirdiği hizmet çeşitleri fon alış-satış işlemlerini gerçekleştirebilecek kadar zenginleşmiştir (Zengin ve Güngördü, 2013, s. 136).

ATM'ler borsa işlemleri, yatırım işlemleri vb. çok geniş bir hizmet yelpazesi olan cihazlardır. Müşteriler tarafından limit görüntüleme, para çekme, hesaptan veya zarfla para yatırmak, hesap ekstresi, para transferi, yapılan harcamaları görüntüleme, gibi işlemler sıkça gerçekleştirilmektedir. ATM'ler sağladıkları kolaylıklarla bankaların işlem bedellerinden de artırım icra etmelerine imkân sağlamıştır. Bu duruma bankalar tarafından bakıldığında, ATM'lerin bankalar için bir taraftan yatırım bir taraftan da maliyet oluşturmaktadır. Maliyetin en büyük kısmını ilk yatırım tutarı ve kira olsa da lisans, yazılım, tamir-bakım masrafları epey yüksektir. Yalnız buna binaen kapsamlı ATM ağını edinen bankalar, rekabette daha çok üstünlük sağlamış ve daha çok geniş bir müşteriye sahip olmuştur (Altın, 2006, s. 40-42).

Türk bankacılık sektörü içerisinde, hizmet sunum araçlarından birisi olan ATM uygulaması Türkiye içerisinde ilk kez 1982 yılında İş Bankası sayesinde Bankamatik ile gerçekleştirilmiştir (Varıcı, 2015, s. 75).

1.6.2.2. Satış Noktasından Elektronik fon Transferi (POS)

POS uygulaması ilk kez 1973 senesinde IBM işletmesi sayesinde geliştirilmekte ve bu sistem en önce 1974 senesinde New Jersey 'deki Pathmark marketler zincirinde ve Dillard's mağazalarında kullanımı gerçekleşmiştir (<https://www.tbb.org.tr>). (Erişim

Tarihi:16.03.2021) . Türkiye' de ilk defa elektronik POS terminalini 1991 senesinde Yapı Kredi Bankası kullanıma hazır hale getirmiştir (Kaya, 2009, s. 15-18).

Kredi kartı kullanımındaki artışla beraber, işlemleri daha çabuk uygulayabilecek mekanizmalara gerek duyulmuştur. Önceleri manuel gerçekleşen işlemleri elektronik olarak yapan satış noktası terminalleri tasdik işlemini, kayıp-çalıntı kontrollerini kendileri yaparak üye işyerlerinde çok fazla kullanımı gerçekleşen makine pozisyonuna gelmiştir. Alışverişi yapan kişinin kartı POS cihazından geçirildikten sonra işlemin tutarı girilir. POS, alış- veriş tutarının büyüklüğüne göre onaylanıp onaylanmaması işleminden sonra, onay alınması gerekiyorsa otomatik olarak bağlı bulunan kurumun sistemine telefon hattı ile bağlanarak kart limitinin yeterliliği ve kullanılabilirliği kontrol edildikten sonra işlem gerçekleştirilir (Müslüman, 2000, s. 19).

POS'lar, temelinde kredi kartıyla yapılan işlemlere benzetmekle birlikte kredi kartı sistemlerine göre daha çok maliyeti bulunmaktadır. Şu nedenle terminalin kurulabilmesi için gereken araç ve telekomünikasyon için yüksek meblağlı yatırımlar gerekmektedir (Ayyıldız, 2011, s. 50).

İşletim içerisinde belli başlı bankaların banka kartı ve kredi kartı ile işlem gerçekleştiren POS kullanıldığı, çeşitli bankalarda ise yalnız kredi kartları için POS kurulduğu gözlenmiştir. Banka kartı ile gerçekleşen işlemlerde, mudinin mevduat hesabının bulunması gerektiğinden, müşterinin hesabında yapılan alışveriş miktarı kadar banknot bulundurması kaçınılmaz olmaktadır (Küçük, 1993, s. 50).

Türkiye'de 3100 sayılı Kanun ve ilgili düzenlemelerle önceki dönemlerde ödeme kaydedici cihaz kullanması gereken Katma Değer Vergisi Mükellefleri 1 Ekim 2013 tarihiyle faaliyetlerinde EFT-POS fonksiyonu bulunan yeni nesil ödeme kaydedici cihaz (ÖKC) kullanımı gerekmektedir. Diğer bir ifadeyle, iki bağımsız fiziksel cihaz olan yazarkasa ve POS' un tek bir cihazda birleşmesi demektir. Bu, POS görevlerinin de ÖKC içerisinde bulunması demektir (<https://bkm.com.tr>) (Erişim Tarihi: 28.08.2022)

Tablo 1. 1. Türkiye' de ATM, ÖKC ve Pos Sayıları

YILLAR	POS SAYISI	ATM SAYISI	ÖKC YAZILIM SAYISI
2013	2.293,695	42.011	-
2014	2.191,382	45.576	208.398

2015	2.158,328	48.277	468.705
2016	1.746,220	48.421	965.314
2017	1.656,999	49.847	1.140,195
2018	1.586,747	51.941	1.278,126
2019	1.599,481	53.024	1.370,199
2020	1.686,009	52.798	1.492,415
2021	1.754,697	52.237	1.677,957

Kaynak: (<https://bkm.com.tr>) (Erişim Tarihi: 13.06.2022).

Yeni Nesil Ödeme Kaydedici Cihazlar, yazar kasa olan klasik ödeme kaydedici cihazlar ile alışverişlerde kredi kartı kullanılan POS cihazlarının özelliklerinin bir araya toplandığı ve teknik özellikleri, yeni teknolojik gelişmeleri takiben Gelir İdaresi Başkanlığınca belirlenen cihazdır.

Tablo 1. 1. Elde edilen veriler Banka Kart Merkezinin istatistik raporlarından derlenerek alınmıştır. Teknolojik alt yapının gelişimi ve artan rağbetle beraber ATM ve ÖKC yazılım sayısında artış görülmektedir.

1.6.2.3. Elektronik Fon Transferi (EFT)

Elektronik fon transferi (EFT) fonların geleneksel bankacılık sisteminde olduğu gibi bir yerden farklı bir yere çek, ödeme emri, banknot vb. fiziksel olarak değil, yenilikçi iletişim yöntemleri ve bilgisayar aracılığı ile kısa zamanda ve kayıtlı bir biçimde elektronik metotlarla aktarımın gerçekleşmesidir (Parasız, 2000, s. 320).

Elektronik fon transferinin yararları;

*İşlemlerin kaydi para ile gerçekleştirilmesinde çek ve nakit para kullanımı alışkanlıkları bırakılmakta ve bu araçlar sayesinde gerçekleşen, taşıma maliyetleri, sahtecilik, hırsızlık vb. sorunları ortadan kaldırmaktadır.

*Aktarım süresini azaltarak işlemlerin anlık gerçekleşmesine katkı sağlamaktadır.

*Banka müşterilerine mesai(çalışma) saatlerinin haricinde de işlem gerçekleştirilme imkânı tanımaktadır.

*Büyük tutarlardaki ödemelerde EFT sisteminin kullanımı daha az maliyetli ve kolay gerçekleşmektedir.

*Bireyler veya kurumlar EFT sistemiyle fatura ödeme, bakiye yükleme, kredi kartı borcu, kira ödeme gibi işlemlerini gerçekleştirebilmektedir.

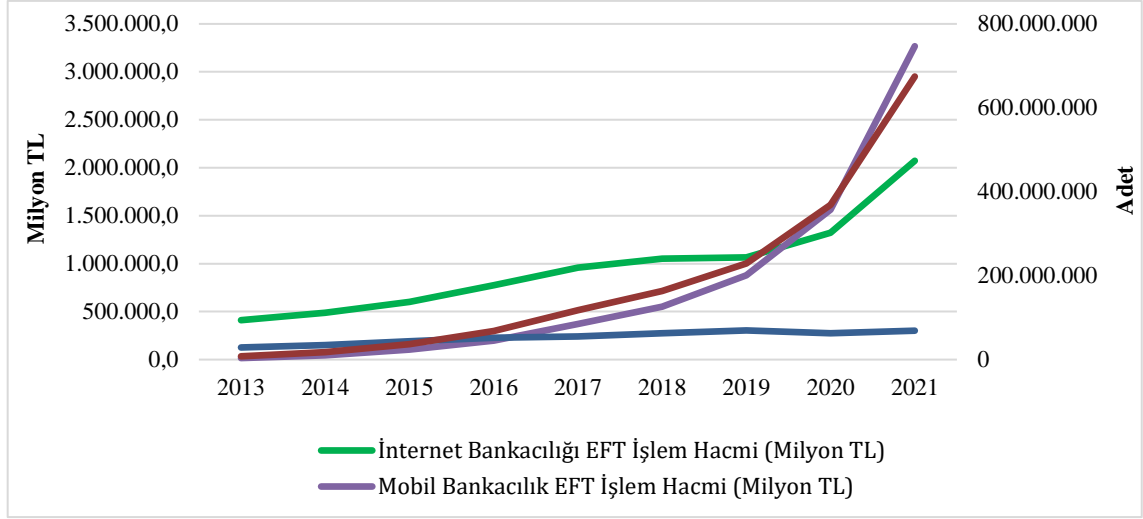
*Nakdi piyasalar mevduat açısından da ülkelerarası sınırları aşmakta ve banka ile mudilerinin arasındaki uzaklığın bir hükmü bulunmamaktadır.

Elektronik Fon Transferi(EFT) sistemi, bir bankadaki şahıs ya da işletme hesabından, farklı bankadaki şahıs ya da işletme mevduatına Türk lirası cinsinden nakit aktarım işlemidir. EFT ile bankaların arasında nakit aktarımları çok çabuk ve güvenli şekilde gerçekleşmekte ve kayıtlar sağlam bir biçimde kayıt altına alınmaktadır. EFT mal piyasalarında ve finansal piyasalarda kıt olan sermayenin çok çabuk biçimde kullanımına yardım sağlayarak, ekonomideki verimliliğe de olumlu katkıları bulunmaktadır (Çil Yıldız, 2017, s. 13).

Elektronik fon transferi, iki ya da daha çok banka arasında ulusal para cinsinden ödemelerin yapılmasına imkân tanıyan elektronik ödeme türlerindedir. Sistem, Türkiye’de 1 Nisan 1992 senesinde hizmete girmiş ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası tarafından işletilmektedir (<https://www.tcmb.gov.tr>) (Erişim Tarihi:21.03.2021). 24 Nisan 2000 yılındaysa geliştirilmiş fonksiyonlarla donatılmış ikinci kuşak EFT uygulaması devreye girmiştir. Bu düzen resmî tatil günlerinde ve hafta sonu haricinde hafta içi her gün 8.00-17.30 zaman diliminde hizmeti gerçekleştirmekte ve yarım işgünlerinde ise saat 13.00’da kapanış gerçekleştirmektedir (Şerifoğlu, 2014, s. 15).

Otomatik bankacılıkta EFT’lerle arzu edilen ödeme, günün her saatinde ve haftanın her gününde, anında yapılabilecektir. Bankaların günde 8 saat çalışıyor olmalarına rağmen bilgisayarlar 24 saat çalışma gerçekleştirmektedir. Elektronik bankacılık mali piyasaları uluslararası alanlarda da aktifleştirmektedir. Banka ve müşteriler arasındaki mesafenin önemi bulunmamaktadır. Bankalar, mevzuat ve yasalara uygun şartlarda yurtdışında şube açmadan yabancı müşterilere hizmet imkânı sağlamıştır. Göreceli olarak daha az ödeme yapan kişilerin çek kullanmaya devam etmeleri ve küçük ödemelerde banknotların kullanımının sürmesi doğal karşılanmalıdır. Fakat çok sayıda ödeme yapmak durumunda olanların işlemlerini gerçekleştirmek için elektronik sistemleri daha ucuz, daha uygun ve kolay bulacağı kesindir (Karatan, 1990, s. 14-15).

Grafik 1. 1. İnternet ve Mobil Bankacılık da Gerçekleşen EFT İşlemleri

Kaynak: www.bkm.com.tr (Erişim Tarihi:13.08.2022)

Tablo 1. 2. İnternet Bankacılığı ile Yapılan EFT İşlem Miktarı

YILLAR	İNTERNET BANKACILIĞI MÜŞTERİ SAYISI (BİREYSEL+ KURUMSAL) (BİN)	EFT İŞLEM ÂDETİ (BİN)	EFT İŞLEM HACMİ (MİLYAR TL)
2013	11.199	28.856,166	410,797
2014	13.105	34.528,810	488,705
2015	15.407	43.373,634	600,081
2016	18.511	51.763,208	773,651
2017	13.825	55.028,200	957,452
2018	13.527	62.935,124	1.053,105
2019	12.416	69.511,635	1.065,828
2020	12.444	62.584,204	1.321,035
2021	11.977	68.599,737	2.072,876

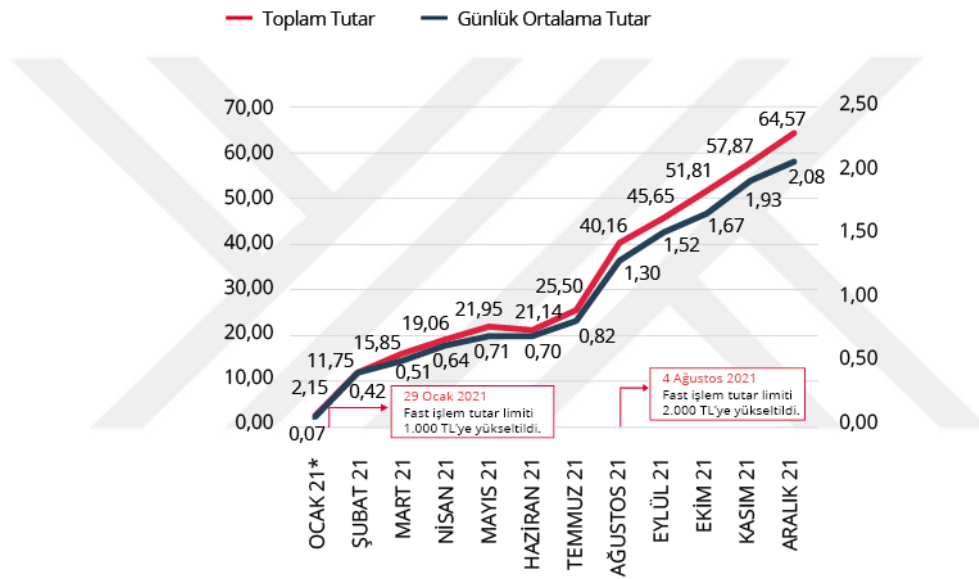
Kaynak: www.bkm.com.tr (Erişim Tarihi:13.08.2022)

Tablo 1. 2. de de görüldüğü gibi internet bankacılığında gerçekleşen EFT işlem sayısında ve hacminde artışlar gerçekleşmektedir. Bu artışların en büyük sebebi bireylerin buldukları yerden işlemlerini gerçekleştirmesidir.

Ödeme sistemleri içerisinde yeni bir gelişme olan FAST (Fonların Anlık ve Sürekli Transferi), Merkez Bankası sayesinde işleme alınan ödeme sistemidir. FAST ile ödemeler 7/24 anında hesaba geçer ve yapılan ödemelerin taraflara gerçekleşen ödeme hakkında anında bilgi transferi sağlar ve gönderilen fonlar kullanılabilir hale getirilir. Ödemeler saniyeler içerisinde karşı finansal kuruluştaki alıcının hesabına aktarılır (<https://fast.tcmb.gov.tr/>) (Erişim Tarihi:03.04.2022).

FAST ile EFT arasında farklar bulunmaktadır. Bunlar; EFT’de işlemler mesai saatleri içerisinde gerçekleşir, FAST ile işlemler 7/24 gerçekleşir. EFT ile işlem gerçekleştirildikten sonra alıcıya ve göndericiye bildirim yapma zorunluluğu yoktur, FAST sisteminde bildirim zorunluluğu bulunmaktadır. EFT’de para transferi saniyeler içerisinde gerçekleştirilir ancak gönderilen fonların kullanılabilir hale gelmesi için zaman taahhüdü bulunmamaktadır. Bu sebeple fonların hesaba yansması vakit alabilir. FAST’da ise fon transfer işlemleri kısa sürede gerçekleşerek bireylere bildirimler gerçekleşir (<https://www.hesapkurdu.com>). (Erişim Tarihi:03.04.2022).

Grafik 1. 2. FAST ile Gerçekleşen Ödeme Tutarı (Milyar TL)

Kaynak: <https://www.tcmb.gov.tr> (Erişim Tarihi: 28.08.2022).

*8 Ocak 2021 FAST işlem tutar limiti 50 TL olarak belirlenmiştir. 14 Ocak 2021 de bu tutar 250 TL, 21 Ocak 2021’ de 500 TL’ye 29 Ocak 2021 ‘de 1000 TL ‘ye yükseltilmiştir. FAST işlem tutarı 21 Şubat 2022 tarihi itibarıyla 5000 TL ‘ye yükseltilmiştir.

İşlemlerin anında gerçekleşmesi bireylerin ihtiyaçlarını kısa sürede karşılamasından ve en büyük avantajı zaman tasarrufu sağlamasından dolayı FAST ile gerçekleşen işlemler de büyük oranda artış gerçeklemiştir.

1.6.2.4 Mobil Bankacılık

Günümüz döneminde WAP/GPRS bankacılığı şeklinde verilen hizmet, bankadan bankaya değişiklik göstermektedir. Genel anlamda; kredi kartı limiti görüntüleme, hesap bakiyesi, borç görüntüleme, kur veya faiz oran görüntüleme, para transferi hisse senedi alım- satımı, fatura ödeme vb. finansal işlemler gerçekleştirilmektedir (Ergül, 2011, s. 26).

Mobil bankacılık, telefon bankacılığında ve internet bankacılığında olduğu gibi şubeye gitmeye gerek kalmadan her türlü bankacılık işlemlerinin yapılmasını sağlamaktadır. Türk bankacılık sektörünün mobil bankacılıkla ilk karşılaşması 2000'li yıllarda gerçekleşmiştir. Mobil bankacılıkla gerçekleşen kart işlemleri, para transferi, ödemeler, hesap işlemleri, başvuru işlemleri vb. bu işlemler minimum maliyetlerle gerçekleştirilebilmektedir (Çil Yıldız, 2017, s. 24).

İnternet bankacılığın gelişmiş hali olan mobil bankacılık, telefon ve internetin kullanımının artışıyla meydana çıkmış ve internet ortamını kullanarak telefonlara bankacılık hizmetlerinin taşınması sağlanmıştır. Bu sebeple her akıllı telefon kullanıcısı bankacılık işlemlerini bir tıkla gerçekleştirilebilir hale gelmiştir (Özdemir, 2019, s. 40).

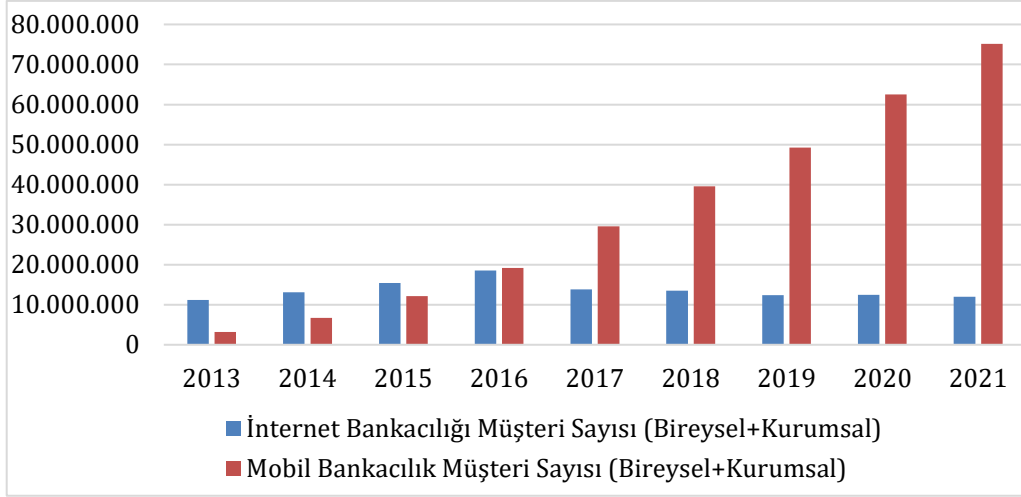
Tablo 1. 3. Aktif(Bireysel ve Kurumsal) Müşteri Sayısı,(Bin kişi)

YILLAR	İNTERNET BANKACILIĞI MÜŞTERİ SAYISI	MOBİL BANKACILIK MÜŞTERİ SAYISI	DİJİTAL BANKACILIK MÜŞTERİ SAYISI
2013	11.199,314	3.227,096	14.426,410
2014	13.104,683	6.711,360	19.816,043
2015	15.406,695	12.164,368	27.571,063
2016	18.511,135	19.217,598	37.728,733
2017	13.825,446	29.541,221	43.366,667
2018	13.526,564	39.552,072	53.078,636
2019	12.416,096	49.278,564	61.694,660
2020	12.443,556	62.500,246	74.943,802
2021	11.977,357	75.167,945	87.145,302

Kaynak: www.bkm.com.tr Erişim tarihi: (12.08.2022)

Tablo 1. 3. Verileri dâhilin de internet ve akıllı telefonların kullanımının artışı, mudilerin bulunduğu yerden işlemlerini gerçekleştirmesi, zaman tasarrufu sağlaması gibi avantajlarından ötürü dijital bankacılık tercih edilmiştir. Aralık 2022 tarihi itibarıyla 87.145,302 bin kişiyi bulmuştur.

Grafik 1. 3 İnternet ve Mobil Bankacılık Kullanan Müşteri Sayısı

Kaynak: www.bkm.com.tr Erişim tarihi: (12.08.2022)

Tablo: 1. 4. Mobil Bankacılıkla Yapılan İşlem Sayısı

YILLAR	MOBİL BANKACILIK MÜŞTERİ SAYISI (BİREYSEL+ KURUMSAL) (BİN)	EFT İŞLEM ADETİ (BİN)	EFT İŞLEM HACMİ (BİN)
2011	-	1.360	2
2012	-	3.503	6
2013	3.227	7.842	16
2014	6.711	17.528	43
2015	12.164	37.162	104
2016	19.218	68.194	197
2017	29.541	117.451	372
2018	39.552	163.412	553
2019	49.279	228.815	880
2020	62.500	368.572	1.562
2021	75.168	674.580	3.267

Kaynak: www.bkm.com.tr (Erişim Tarihi:22.08.2022).

Mudilerin sahip oldukları akıllı telefonlarla gerçekleşen mobil bankacılık işlemleri Tablo 1. 4. de belirtilmiştir. Mobil bankacılık müşteri sayısı elde edilen son veriler eşliğinde 75.168 kişiye ulaşmıştır.

Mobil bankacılık çeşitli ülkelerde değişik nedenlerle kullanıcı sayılarında artış gösteren bir dağıtım kanalı olmuştur. Dağıtım kanallarının yetersizliği, erişim hızı ve sunulan hizmetteki kolaylık bu artışın en önemli nedenleridir. Hem müşteriler açısından hem bankalar açısından da özellikle düşük işlem maliyetleri ve hızlı pazarlama imkânlarından dolayı oldukça avantajlı bir kanaldır. Mobil bankacılık en çok genç nüfus tarafından kapsamlı bir biçimde kullanımı gerçekleştirilmektedir. Bu da sunulan hizmetleri hızlı bir şekilde kullanımı ve devamlılığının

sağlanmasını ortaya çıkarmaktadır. Gelişen ve gelişmekte olan ülkelerin kırsal alanlarında ve gelişmiş ülkelerin uzak kesimlerinde tercih edilen tek kanaldır. Pazar gelişmeye ihtiyaç duymakta ve mobil bankacılık, ulaşamayan kesimlere ulaşmayı ve yeni müşteri potansiyeli oluşturmayı sağlamaktadır. Bankaların hizmet ve ürünlerine erişim bu şekilde sağlanmaktadır. Mobil bankacılık dünyanın çeşitli yerlerinde değişik sebeplerden ötürü tercih edilmektedir. Gelişimi daha az olan kırsal kesimlerde bankaların şubelerine erişimin kısıtlı olması, gelişimi tamamlamış ülkelerde ise teknolojinin daha etkin bir şekilde kullanılabilmesi belli başlı sebeplerden birkaç tanesidir. Kullanıcı kitlesi de değişim gösteren bu teknolojiye bağlı olarak şekil almıştır. Genç bireyler, en çok da yenilikleri kabul ederek rahat kullanım gerçekleştiren müşteriler olarak bu grubu oluşturmuştur (Koç, 2015, s. 26-28).

1.6.2.5. İnternet Bankacılığı

İnternet bankacılığı kısaca fiziksel şubelerde gerçekleşen para çekme işlemi haricinde gerçekleşen işlemlerin, şahsi bilgisayarlarda internet üzerinden gerçekleştirilme fırsatı sunan yeni finansal süreçtir (Bedestenci ve Yardım 2006, s. 11).

İnternet bankacılığı son zamanlarda turizm sektörü içerisinde bulunan şirketler, güzellik salonları, kitap evleri, çiçekçilik vb. çeşitli büyük-küçük ölçekli şirketlerde de satış ve pazarlama alanlarında tercih edilir duruma gelmiştir. Böylelikle hem imalat yapanlar hem de tüketiciler büyük oranda kazanç ve üretim bedeli avantajını elde etmektedir (Şahin, 2012, s. 19).

İnternet bankacılığı şeklinde belirtilen sistem, internet üzerinden yapılan bütün bankacılık işlemleri olarak tanımlanır. Genel olarak bakıldığında gerçekleşen işlemler doğrultusunda banka şubelerindeki yapılan bütün işlemlerin (para transferi, ödemeler, yatırım işlemleri, kredi kartı ...) internet ortamına taşınmış hali denilmektedir. Maliyetlerini minimuma düşürmeye çalışan bankalar, bireylerin işlemleri çabuk ve kolay gerçekleştirmeleri için internet bankacılığının tüm imkanlarından yararlanmaya çalışmaktadırlar (Özdemir, 2019, s. 40)

Tablo1.5 İnternet Bankacılığında Finansal İşlemler

	Aralık 2016		Aralık 2017		Aralık 2018		Aralık 2019		Aralık 2020		Aralık 2021	
	İşlem Adedi (Milyon)	İşlem Hacmi (Milyar TL)	İşlem Adedi (Milyon)	İşlem Hacmi (Milyar TL)	İşlem Adedi (Milyon)	İşlem Hacmi (Milyar TL)	İşlem Adedi (Milyon)	İşlem Hacmi (Milyar TL)	İşlem Adedi (Milyon)	İşlem Hacmi (Milyar TL)	İşlem Adedi (Milyon)	İşlem Hacmi (Milyar TL)
Para Transferleri	77	753	71	957	71	1,053	66	1,066	62	1,320	69	2,073
Ödemeler	44	21	40	5	37	0	30	0	28	88	26	119
Yatırım İşlemleri	11	186	13	258	13	256	13	286	22	475	18	673
Kredi Kart İşlemleri	13	19	9	21	9	23	8	23	7	24	7	36
Diğer Finansal İşlemler	4	56	3	32	3	32	4	55	4	80	3	94
Toplam	149	1,035	137	1,275	133	1,362	120	1,430	123	1,987	123	2,995

Kaynak:(<https://www.tbb.org.tr>). (Erişim Tarihi:15.08.2022).

1.6.2.6. Ev ve Ofis Bankacılığı

Teknolojik gelişmeler neticesinde bankacılık sistemi içerisinde gerçekleşen mühim gelişmelerden bir diğeri ev ve ofis bankacılığı fırsatlarıdır. Bu sistemle bireysel ya da kurumsal banka müşterileri zatlarına bankadan verilen şifreyle, şahsi bilgisayarlarıyla banka ile iletişim kurulabilmektedirler (Bedestenci ve Yardım, 2006, s. 11).

Ev ve ofis bankacılığı sisteminde bireyler, laptop, tablet veya özel televizyon cihazları aracılığıyla hesap bilgilerini görebilmekte ve ödemelerini planlı yapabilme amacıyla bankaya terminaller sayesinde ödeme emri verilebilmektedir. Önceki dönemlerde yalnız belirlenmiş müşterilere tanınmış olan ve telefonlar aracılığıyla verilen çeşitli bankacılık hizmetleri, videotex şeklinde isimlendirilen gelişmelerle farklı bir boyuta gelmiştir. Videotex, çift taraflı bilgi alım düzeni olup, bankadaki mudilerin telefon ve farklı iletişim hatlarıyla haberleşmeyi gerçekleştirmektedir. (Alpergin, 1990, s. 47).

Ev ve ofis bankacılığının sunduğu imkanlar dâhilinde; mudilerin gerçekleştirdiği işlemlerin denetlenmesi, banka hesaplarına para aktarımı gerçekleştirme, alıcıların hesabından bankaya yapılan planlı ödemelerin sıralanabilmesi, kredi limitleri, çek ve hesap özeti görebilme, bankalara mesaj gönderme, döviz kurlarıyla ilgili bilgi alma gibi bankaların gerçekleştirdiği çeşitli hizmetleri ekrandan bizzat görerek ayırt edebilme fırsatları muhtemeldir (Işın, 2006, s. 112).

1.6.2.7. Telefon Bankacılığı

Telefon bankacılığı, müşterinin kendisine verilen ve bir tek kendisinin bildiği şifre yardımıyla telefon vasıtasıyla hesap bilgilerine ulaşabilmesi ve telefon kullanarak kendisini yönlendirebilen sesli uyarılar ile gerçekleştirmek istediği işlemi gerçekleştirmesidir. Dünyada telefon bankacılığının kullanımı 1980 senesinde başlamıştır. Sistem olarak telefon bankacılığı ilk Girobank sayesinde gerçekleşmiştir (Çil Yıldız, 2017, s. 10).

Banka mudileri ev ve ofis şartlarında telefon bankacılığı ile veri tabanına erişim gerçekleştirerek kendi hesapları ile ilgili işlemleri yapabilmektedir. Telefonla bankacılık sayesinde, bir yandan banka hizmetlerinde hızlı işlem yapabilme ve kolaylık sağlanırken diğer taraftan da operasyon masraflarında büyük oranda tasarruf gerçekleştirmiştir. Diğer taraftan maliyeti oldukça yüksek olan şube sayılarında artışlar yerine, bankaların geniş bir coğrafi kesime değeri düşük olan hizmeti götürme imkânı sağlar. (Ergül, 2011, s. 20-21).

Türkiye’de telefon bankacılığı 1991 senesinde ilk kez hizmete sunulmuş, kredi kartı sahipleri işlemlerini telefonla ödemeyi gerçekleştirme imkanına sahip olmuştur. Şubede yapılan bütün işlemler (eft, havale, sigorta, bes, finansal olmayan hizmetler) telefon bankacılığı sayesinde yapılabilmektedir. Ülkemiz içerisinde telefon bankacılığı kullanımı günümüz dönemlerinde artış gösteren bireysel bankacılık uygulamalarından biri olmuştur. Telefon bankacılığı ile

banka mudileri oturdukları yerden telefon bankacılığı sayesinde birkaç bankacılık hizmetlerine sahip olmakta ayrıca işlemleri olabildiğince kısa bir zaman dilimi içerisinde gerçekleştirildiği için avantajlı olmuştur (Işın, 2006, s. 112).

Tablo 1. 6. Türkiye’de Telefon Bankacılığında Çalışan ve Çağrı Sayılarının Gelişimi

Dönem	Toplam Çalışan Sayısı	Toplam Çağrı Adedi
Mart 2022	10.157	99.500,00
Aralık 2021	10.157	112.700,00
Eylül 2021	10.026	105.600,00
Haziran 2021	10.490	98.700,00
Mart 2021	10.237	105.400,00
Aralık 2020	9.851	115.792,336
Eylül 2020	9.520	112.273,011
Haziran 2020	9.520	133.795,121
Mart 2020	8.278	117.812,121
Aralık 2019	8.712	116.456,049
Eylül 2019	8.625	112.757,626
Haziran 2019	8.641	105.911,030
Mart 2019	8.752	122.197,701
Aralık 2018	8.806	123.123,401
Eylül 2018	8.885	121.920,177
Haziran 2018	8.808	124.613,885
Mart 2018	9.055	126.729,197
Aralık 2017	9.303	124.102,317
Eylül 2017	9.276	122.746,370

Kaynak: (<https://www.tbb.org.tr>). (Erişim Tarihi:23.08.2022)

Tablo 1. 6’da görüldüğü gibi bireyler işlemlerini telefon bankacılığı sayesinde işlemlerini gerçekleştirmiş ve yapılan işlemlerle birlikte telefon bankacılığı kullanımıyla çalışan sayısında artış görülmüş ve çağrı adedinde azalış gerçekleşmiştir.

1.6.2.8. Çağrı Merkezi

Çağrı merkezleri; telefonun karşı tarafında bulunan bir operatörün yardımıyla müşteriye 24 saat kesintisiz hizmet verilmesine yönelik bir dağıtım kanalı çeşididir. Telefon trafiğinin yoğun olduğu şartlarda, giden ve gelen çağrılarının teknolojik olanakları en kazançlı halde kullanılarak belirlenmiş bir planlama çerçevesinde yönetilmesine imkân tanıyan sistem biçimidir. Çağrı merkezleri sayesinde gerçekleşen en önemli yararlardan biri müşteri memnuniyetinde artış sağlamakta ayrıca gerçekleşen harcamalarda azalmalar görülmüştür. Çağrı merkezleri bireylere farklı bir seçenek olup, müşterilerle iletişim rahat gerçekleşmektedir (Ketenci, 2005, s. 22).

Eski dönemlerde, ekonomik eğilimler müşterilere buldukları yerde ziyaret edebilme imkânı işletmelere veriyordu. En çok 1980’lerden itibaren gelişen bu olay olabildiğince değişim göstermiştir. Ekonomideki gelişmeler ise, müşterilerin değerini artırdı. İşletmelerin rekabet

piyasalarında en üst yerlerde bulunabilmeleri birebir kurulan müşteri münasebetleriyle bağlı olmaya başlamıştır. Bu ilerlemelerin ışığında çağrı merkezleri, müşteri ile olan diyalogların geliştirilmesinde önemli konuma gelmiştir. Müşteri hizmetleri birimlerinde, telefonla satış ve telefonla destek birimlerinde büyük oranda artış gözlemlenmiştir. Günümüzdeyse çağrı merkezleri, teknolojideki en yeni donanım ve alanında uzmanlaşmış elemanları ile bankaların ön plana çıkardıkları önemi bulunan unsur durumuna gelmiştir. (Gümüş, 2002, s. 134).

1.6.2.9. Kiosk Bankacılık (Kabin Bankacılığı)

Kioks(kabin), müşterilere interaktif hizmet verebilmek için kurulan bir bilgi merkezi şeklindeki bilgisayarlara verilen genel isimdir. Kabinler, bankaların ATM makineleri şeklinde ayarlanmış olup, banka şubelerinde, alışveriş merkezlerinde, açık hava alanlarında, sinemalarda ve çeşitli ortamlarda kabin içerisinde veya serbest olarak kurulumu gerçekleştirilmektedir. Bankalar kabin aracılığıyla alternatif bankacılık, online işlemler, her türlü kart bazlı hizmetler ve bilgilendirmek için hizmet sağlamaktadır (Yereli, 2002, s. 112).

Kiosklar görüntü olarak ATM'lere benzer yapısı olsa da ATM'lerden farkı nakit çekim işleminin gerçekleştirilmesidir. Bu sebeple şu an için müşteriler yönünden fazla ilgi gören uygulama olarak görülmemiştir. Gelişen teknolojik eğilimler ATM ve kiosk kanallarını birleştirmek eğilimindedir. Bu uygulamanın bu ürünün çok daha fazla kullanılabilir hale gelmesini ve tercih edilmesini sağlayacaktır (Varıcı, 2015, s. 76).

Banka müşterileri para yatırma işlemleri, kredi kartı işlemleri, para çekme, yatırım fonu gibi diğer ihtiyaçlarını yabancılaşmadan bu cihazlar sayesinde kolayca gerçekleştirmektedir. Kiosklar kullanıma hazır bulunduğu yerler de nakit işlemler dışında şube işlevi görmektedir. Kioskların mali bedelleri oldukça düşüktür ayrıca kullanımında aktif bir şekilde artış görülmüştür (Sarısakal ve Aydın, 2003, s. 85).

Kabinler en önce, İş Bankası'nın Internet servis sağlayıcı kuruluşu olan İşnet sayesinde Ekim 1999 yılında Bilişim fuarında Netmatik ismiyle sunulmuştur. Günümüz döneminde İş Bankası öncülük yapmak üzere Yapı Kredi Bankası, Akbank gibi bankalar tarafından AVM' lere yerleştirilen kabinlerde birsürü bankacılık hizmeti çevrimiçi olarak verilmektedir (Demirel, 2001, s. 27).

1.6.2.10. Görüntülü İşlem Merkezi (Video Teller Machine- VTM)

Evde veya işyerinde birden fazla bankacılık işlemlerini en güvenilir ve en hızlı bir biçimde, banka tarafından hiçbir masraf ve komisyon alımı gerçekleştirilmeden işlem yapmayı sağlayan ekranı bulunan ve çok fonksiyonlu hizmet kanalıdır. Görüntülü işlem merkezinde hesap bakiye ekstresi, kredi kartı işlemleri, döviz alım-satım işlemleri, yatırım işlemleri gibi işlemler gerçekleştirilmektedir (Timur, 2006, s. 21).

Görüntülü İşlem Merkezleri yüz yüze hizmet fırsatlarıyla bütün bankacılık işlemlerinin müşteri temsilcisine uzaktan bağlantı kurarak yapılmasına fırsat sunar. Müşterilere yatırım, para transferi ve kredi kartı işlemleri, fatura ve vergi ödemeleri vb. daha bir sürü hizmet imkânı tanımaktadır. Müşterilerine geniş bir şekilde işlem perspektifi sunarak finansal kurumların yeni piyasalara erişimini mümkün kılar. VTM' ler 1 Aralık 2008 tarihinde Türkiye'de ilk sefer Ziraat Bankası tarafından verilmiştir (Şerifoğlu, 2014, s. 16).

1.6.2.11. SWIFT

SWIFT, bankalar arasında ülkelerarası para aktarımında kullanımı gerçekleşen elektronik bir ödeme sistemidir. SWIFT'in hedefi, EFT gibi daha önce telgrafla, posta ve teleksle gönderilmiş olan ülkelerarası bankacılık mesajlarının elektronik haberleşme ağı ile iletilmesi ve denetleyebilme fırsatlarını üye olan bütün bankalara sağlamaktır (Kaplan, 1999, s. 23).

SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) bir ödeme sistemi olmayıp, güvenilir ve ülkelerarası alanda işlemi gerçekleşen haberleşme sistemidir. Bankaların, merkez bankalarının, menkul kıymet merkezlerinin, kurumların, network sağlayıcılarının ve kuruluşların üye olabildiği SWIFT, müşterilerinin noksansız ve güvenceli bir biçimde finansal verilere ulaşabilmelerine ve elde edilen verileri değiş-tokuş yapmalarını sağlayan platform, ürün ve hizmetleri sağlamaktadır (www.tcmb.gov.tr, 2014, s. 21) (Erişim tarihi: 01.01.2021).

SWIFT, dünyadaki bu sisteme üye olan bankaların ülkelerarası standartlarda belirlenmiş mesajların kapalı bir haberleşme ağı üzerinden iletilmesi, denetlenebilmesi ve gizlenebilmeyi sağlayan bir sistem biçimidir. Türkiye' de ki faaliyet gösteren bankaların SWIFT sistemini 1989 Mart ayından başlayarak kullanımı gerçekleşmiştir (Yereli, 2002, s. 24).

Yabancı para transferleri, ülkemizde bulunan bankalar arasında veya yurt içindeki bankalar ile yurt dışındaki bankalar arasında SWIFT sistemi üzerinden yapılmaktadır. SWIFT sistemi tüm dünyada geçerliliği kabul görülen bir sistemdir. Transfer yapabilmek için uluslararası geçerliliği olan BIC (Banka Kimlik Kodu) bankanın SWIFT kodu hesap numarası ve ad soyadı bilgisi gerekmektedir. Transfer işlemi 2 ya da 3 iş günü içinde gerçekleşmektedir (Koç, 2015, s. 7).

1.6.2.12. Elektronik Ödeme Araçları

Elektronik ödeme araçları süreç yeniliklerinin çeşitlerindedir. Elektronik ödeme araçları kredi kartları, elektronik para, elektronik çek, elektronik cüzdanlar olarak incelenmiştir.

1.6.2.12.1 Kredi kartları (Plastik Kart)

1887 yılının bir hayal ürünü olan kredi kartları ilk olarak Edward Bellamy'nin romanında (looking backward, 2000-1887) dile getirilmiştir. Sonrasında 1950 senesinde Dinner Club ve American Express kartının 1956 yıllarında kullanılmasıyla yaygınlaşmaya başlamıştır. Ülkemize 1983 yılında girişi gerçekleşen bu uygulama 1990'lı yıllarda kurulumu gerçekleştiren Bankalar ve Kart Merkezi'nin kuruluşuyla sağlamlaştırılmış ve 13 bankanın birleşimiyle kullanımı gerçekleştirmiştir. POS ismiyle "Satış Noktası Terminali"nin geçerliliğiyle kullanımındaki artışıyla birlikte kredi kartları nihai şeklini almıştır (Özdemir, 2019, s. 43).

Kredi kartı, belirli bir limiti bulunan, nakit para kullanmadan bir hizmetin satın alınmasını ya da ATM'lerden nakit para çekilmesini sağlayan ödeme biçimidir. Kredi kartı işleminde kartı çıkaran banka, üye olan işyeri ve kartı kullanacak birey olmak üzere 3 taraf bulunmaktadır. Kartı kullanan bireylere nakit taşıma zorunluluğunu olmamasından dolayı faizi bulunmayan ucuz kredi olarak düşünülmesinden ötürü kredi kartını kullanırlar. Kredi kartı ile gerçekleşen ödemeler ve mal-hizmet alım işlemleri hemen satın alınmasına binaen ödeme işlemi bir ay sonra gerçekleşmektedir. Kredi kartı ile ödeme, hesap kesim tarihinden itibaren toplam borcu ödeyen birey için faizi olmayan işlem iken ödeyemeyen birey için faizi bulunan ödeme demektir. Banka kartlarından değişik olarak kredi kartı ödeme erteleme işlemi olduğundan dolayı aslen karşılığı bulunmayan paranın kullanımıyken banka kartları, yalnız hesapta bulunan paranın karşılığı olarak ödeme işlemi gerçekleştirilir (Kurt Cihangir, 2019, s. 49).

Aslında eski bir ödeme aracı iken ve geleneksel ticari faaliyetlerde rağbet görülmezken, elektronik ticaret sektöründeki gelişmelerle birlikte kredi kartı bu ödeme araçlarının içerisinde en çok rağbet görülenler arasında bulunmaktadır. Kredi kartlarının en çok tercih edilmesindeki sebeplerden birisi yapılan işlemleri çabuk ve güvenilir biçimde gerçekleştirilebiliyor olmasıdır. Ayrıca kredi kartlarının alışveriş yaparak müşterilerine zaman maliyeti açısından yarar sağlaması ile beraber daha fazla imkan tanınması ve bu faydanın cazip gelmesi kredi kartlarındaki kullanımı artırmıştır (Ekergil, 2013, s. 40).

Kredi kartı genel anlamda, tekrarı olmayan yüz yüze ödeme işlemlerinde kullanımı gerçekleştirilir. Yalnız, kredi kartları önceden yapılmış bir anlaşma çerçevesinde yinelenen uzaktan ödemelerde, internet üzerinden gerçekleşen bir kerelik uzaktan ödemelerde veya ATM'lerden para çekebilme işlemlerinde de kullanılabilir. Bir sürü kredi kartının kredi kartı limiti kapsamında kart sahiplerine nakit çekebilme imkânı da sağladıklarını belirtmek gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle, kredi kartı sahibinin kredi kullanması yalnızca alışveriş yapıp ödemenin gerçekleşeceği son günde dönem borcunun bütününe ödememesi yoluyla olmaz. Kalıcı olmayan likidite sorunları gerçekleşen kredi kartı sahibinin kredi kartı hesabına bağlı olarak çalışan "nakit avans" gibi fonksiyonları kullanarak kredi kartı hesabından nakit çekmesi de kredi kullanımı şeklinde de değerlendirilebilmektedir (Karpuz, 2012, s. 126).

Tablo 1. 7. Kredi Kartı ve Banka Kartı Kullanım Sayıları

YILLAR	KREDİ KARTI SAYISI	BANKA KARTI SAYISI	ÖN ÖDEMELİ KART SAYISI
--------	--------------------	--------------------	------------------------

2013	56.835,221	95.447,366	4.717,588
2014	57.005,902	96.329,365	9.184,059
2015	58.215,318	98.977,422	13.406,432
2016	58.215,318	100.654,261	16.357.424
2017	62.453,610	112.134,456	19.458,987
2018	66.304,603	120.486,669	25.888,668
2019	69.825,826	133.199,632	33.011,425
2020	75.697,214	144.743,198	43.340,289
2021	83.791,396	150.099,396	57.084,724

Kaynak: <https://bkm.com.tr> (Erişim Tarihi:13.08.2022)

Ön ödemeli kart, bir kredi kartı veya bankamatik kartından farklıdır. Bir vadesiz hesaba bağlı olmasına gerek olmadan kullanıcının karta yüklediği miktar kadar harcama yapmasını sağlar.

Nakit kullanımının azalması, kredi kartlarının sağladığı avantajlardan faydalanma (puan, alışverişte taksit imkânı, düşük faizde nakit avans çekimi ...) nakit paranın çalınma, kaybolma riskine karşı banka kartlarında ve kredi kartı kullanımında artış gerçekleşmiştir.

1.6.2.12.2. Banka kartları

Bankaların, şubelerine koydukları ATM makinelerinden para çekimi gerçekleşmesi için mudilere banka kartı olarak isimlendirilmiş plastik kartlar da vermekte ve müşterilerin kendilerinin belirlediği şifrenin kullanımıyla mevduat hesaplarından para çekmekte ve diğer çeşitli bankacılık işlemlerini gerçekleştirmektedir. Müşterilerine sadece mevduat hesaplarından para çekebilme ve alışveriş yapabilme imkânı veren bu kartlar, banka ile müşteri arasındaki kredi ilişkisine sebebiyet vermedikleri gibi kredi kartı niteliği de bulunmamaktadır (<https://www.tbb.org.tr>, s.102) (Erişim Tarihi:13.06.2022).

Banka kartlarındaki hak, kartı çıkaran bankaya ait olmakla birlikte mudisine (hamile) sadece kullanım hakkı tanımaktadır. Kartın ön yüzünde ait olduğu kurumun ayırıcı simgeleri, kullanan kişinin adı soyadı, kart numarası ve kartın geçerlik süresi bulunmakta; kartın arka kısmında ise kart ve kullanıcıya ait bilgilerin rakamsal veri biçiminde bulunduğu manyetik şerit bulunmaktadır. Banka kartları ATM'lerde ve POS cihazlarında şifre kullanılarak işlem yapılabilmektedir (Dülger, 2004, s. 171) .

1. 6. 2. 12. 3. Elektronik para

Elektronik para geniş anlamda tüm işlemlerin gerçekleştirilmesine ve parasal değerlerin elektronik olarak stoklanmasına imkân sağlayan teknik bir araçtır. Kart tabanlı elektronik para uygulamasında, parasal değeri önceden ödemesi yapılmış ve çok amaçlı olarak kullanımı gerçekleşen ve tekrardan para değeri yüklenebilen elektronik para kartları üzerinde saklanmaktadır. Elektronik paranın en önemli avantajı kart tabanlı olmasıdır. Network tabanlı elektronik para ise ağa bağlı bir bilgisayara yüklenen yazılım yoluyla bilgisayarın hafızasında belirli bir tutarda sınırlı olarak gizlenen sanal paradır (Kirdaban, 2005, s. 21).

BIS-CPSS tarafından hazırlanmış olan ödeme sistemleri sözlüğünde elektronik para, daha basit bir biçimde tanımlanmıştır. Buna göre, elektronik para çipli kart gibi bir araçta veya bilgisayar diskinde elektronik olarak depolanan değer olarak tanımlanmıştır (Karpuz, 2012, s. 145).

Elektronik para, teknolojiye ilerlemelerle birlikte manyetik bantlı kartlara alternatif olarak üretimi yapılan ve üzerinde mikro işlemciler taşıyan tüm plastik kartlara alternatif olarak meydana getirilen ve dijital şartlarda gösterilmesidir. Bu itibarla e-para, ön ödeme veya değer biriktirme aracı olarak kullanıma sunulan kart veya yazılım tabanlı elektronik ödeme aracı çeşididir (Zengin ve Güngördü, 2013, s. 137-139).

Paranın dijital sunumu veya nakidin dijital olarak kullanılabilmesi şeklinde ifade edilen e-para kullanımının artış göstermesi, önceki dönemler içerisinde paranın dolanım hızında artış sağlarken nakit para talebini düşürmekte ve rezerv para çarpanları ile para arzının artışını sağlamaktadır. Bundan dolayı, finansal yeniliklerde gerçekleşen artışlar, para talebinde ve para arzında büyük farklılıklara sebebiyet vermekte, dolayısıyla para arzı ifadesinin farklılaştırılması gündeme gelmektedir (Büyükkakın, 2006, s. 567-569).

1.6.2.12.4. Elektronik çek

Elektronik çek, elektronik ticaretle işlem yapan sitelerde, ödemelerini çek olarak kayıt altına almalarını ve işleyebilmelerine yardımcı olan bir çeşit ödeme biçimidir (Gökçen, 2005, s. 245). Elektronik ticaretle ilgilenen sitelerin, ödemelerini çek biçiminde kayıt altına almalarına yardımcı olan, gerçekleşen elektronik işlemlerin verimliliğini, güvenliğini ve hızını birleştiren bir ödeme çeşididir (Zengin ve Güngördü, 2013, s. 137).

E-çek en geniş ifadeyle kâğıt olmadan, ödemelerin rakamsal imza ile taahhüt edildiği, internet için yeterli güvenilirliği bulunan, bankanın bir tür ödeme aracı şeklinde belirtilmektedir. E-çek sistemi; Bankacılık sektörünün ana yetkinliği olan çek ödeme sistemini destekleyen, kâğıt çek ile aynı yapıda çalışan, kâğıt çekten başka olarak çok az sayıda manuel işlem içeren ve alakalı her türlü işlemleri elektronik form üzerinde gerçekleşen, elektronik ödeme sistemlerine sınırlı ulaşım imkânı bulunan KOBİ lerin de dâhil olduğu çek hesabı olan bütün banka mudileri tarafından kullanılabilen, pahalı yeniden yapılanma aşamalarına olan ihtiyacı elimine eden ve

bugünkü iş tahammülleri ile uygunluk gösteren sistemdir. Mevcut banka hesaplarını yeni e-ticaret özellikleriyle geliştiren ve en son teknolojiyle güven sağlayan tekniklerinin kullanımıyla, 21. yüzyıl iş dünyasının ve tüketicilerinin ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde tasarlanmıştır. E-çek sisteminde, ödemeler kredi kartına gerek olmadan banka hesabı bilgilerinin gerekli olan kısımlarının e-ticaret sitesine girilmesi yoluyla yapılır. Kullanıcı bir anlamda ticaret sitesine çek keserek ödeme işlemini gerçekleştirmiş olmaktadır. Bankadaki sistemler, yapılan transferleri her gün temizleyerek bahsedilen hesapta alışverişin tamamlanabilmesi için gerekli şartların yeterli bulunup bulunmadığını denetler ve bu durumla olan bilgileri e-ticaret sitesine şifreli kanallarla iletir. Yapılan işlemleri takas merkezi olarak açıklanan finansal kuruluşlar tarafından da yürütülebilmektedir (Karabıyık, 2008, s. 82).

Elektronik çekte sistem olarak elektronik para ile benzerlikler bulunmaktadır. Elektronik çek, koçanlı çekin elektronik hali olmasıyla beraber yapılan işlemdeki verimlilik ve güven bakımından daha sağlam bir ödeme aracı olduğu düşünülmektedir. İşlem maliyetinin az olması ve işlemin hızlılığı bakımından da rağbet görülmesi elektronik çek için bir avantaj oluşturmuştur. Bu sistemde, ödemelerin kredi kartına ihtiyaç duyulmadan banka hesap bilgilerinin zaruri bölümlerinin elektronik ticaret sitesine girilmesi yolu ile yapılmaktadır. Türkiye'de her bankada bulunmamakla birlikte elektronik çek işlemi belli başlı bankalar tarafından gerçekleştirmektedir. Çünkü elektronik çeke sahip olmak isteyen kurumların bankayla arasında veri alışverişini gerçekleştiren bir sistemin bulunması gerekmektedir (Ekergil, 2013, s. 399).

1.6.2.12.5 Elektronik cüzdanlar

E-cüzdan (dijital cüzdan), kredi kartı, e-para sahibinin kimlik ve ikamet bilgilerini saklayan ve e-ticaret işlemleri sırasında bu bilgileri otomatik olarak gerçekleştiren yazılımdır (Gökçen, 2005, s. 245). Elektronik cüzdanlar (e-wallet, e-cüzdan), internet üzerinden alışveriş alanında kullanılmak üzere geliştirilmiş yazılımlardır. E-cüzdan yazılımları kullanıcıların bilgisayarına yüklendikten sonra gereken bilgileri bir kereye özgü olarak tanımlanır. Kullanıcı e-cüzdanı şahsi bilgisayarından kullanabileceği gibi üretici firmanın web sitesi aracılığıyla da işlemlerini gerçekleştirebilir. E-cüzdan yazılımlarını gerçekleştiren bankalar, finansal işlemlerin doğruluğu için müşterilerin banka kartları bilgileriyle iletişim halinde çalışmaktadırlar. Visa Card desteği ile kullanılan Visa Card (www.visa.com) ve Bankone (www.bankone.com) kullanıcılarına yönelik olarak geliştirilen Bankone wallet, CapitolOne (www.capitolone) tarafından geliştirilen MyOneWallet ve MBNA America Bank (www.mbna.com) tarafından geliştirilen MBNA Wallet yazılımları dünyadaki e- cüzdan uygulamalarına örnek olarak gösterilebilir (Dolanbay, 2000, s. 68).

E-cüzdan bireylerin şahsi ya da finansal verilerini içerisinde bulunan donanımda tutarak kullanıcılar için donanımsal ve yazınımsal uygulama şeklinde düşünülebilir düşünülebilir. E-

cüzdan sayesinde bireyden başka bir bireye sanal indirim kuponları, para transferi, mobil ticaret, müşteri sadakat ve hediye uygulamaları, pazarlama ve ödeme vb. çeşitli tüketici uygulamalarını tek bir uygulama içinde, aynı anda sunulmasına imkân tanımaktadır (Baydur, 2011, s. 46).

1.6.2.12.6 Dijital para(Bitcoin)

Elektronik bir ödeme aracı olarak kullanılan Bitcoin “kripto para” ya da “sanal para” olarak da belirtilmektedir. Bilindiği gibi geçmişte boncuklar ve deniz kabukları bir finansal ödeme aracı olarak kullanılıyordu. Günümüzde de aynı mantıkla kısmen altın ve çoğunlukla da para bu ödeme araçları yerine kullanılıyor. Bu teknoloji ve gelişmelerin yoğun gerçekleştiği bu süreçte Bitcoin'in de aynı fonksiyonu icra ederek yavaş yavaş paranın yerini aldığı görülmektedir; Para Bitcoin ile değiştirilebiliyor, Bitcoin parayla değiştirilebilmekte, Bitcoin fiziki olmayan ve olan mal ve hizmetlerle değiş- tokuş yapılabilmektedir (Güldalı, 2017, s. 35).

Bitcoinler, eşlerarası çalışan (P2P network) bir ağ üzerinde işlem görmektedirler. Bu ağ yapısının en belirgin özelliği, ortamda bir sunucu bilgisayar olmaksızın kendi ağ yapılanmalarını kendilerinin yapabilmeleridir (Atik vd., 2015, s. 249).

Bitcoin'in işleyiş mekanizması bazı safhalara bağlıdır. Bitcoin'i alacak kişi adresini gönderim yapacak kişiye iletir. Gönderimi yapacak kişi, bu adresi aktarım işleminde alıcı kısmına ekler ve şahsi şifresiyle onayladıktan sonra bütün Bitcoin kullanıcılarının görebilmesi için yayınlamaya gönderme işlemini gerçekleştirmektedir. Bu yayınlamanın nedeni, gerçekleşen işlemlerin bütün kullanıcılar tarafından kayıt altında tutularak ve işlemler üzerinde değişiklikler yapılmasının önlenmesi içindir (Aslantaş Ateş, 2016, s. 356).

Bitcoin, kripto para çeşitlerinden biridir ve Merkez Bankası, banka ve resmî kuruluşlara tabii değildir. İlk kez Satoshi Nakatoma isminde bir Japon tarafından kullanımı gerçekleştiği söylenilmektedir. İlk kez 2009 senesinde kullanımı başlanılmıştır (<https://www.sciencedirect.com>) (ErişimTarihi:19.03.2021).

Herhangi bir aracı kuruma ihtiyaç duyulmadan bir kullanıcıdan diğerine sanal para aktarımı yapılmasına imkân tanınmıştır. Yapılan işlemler bir tek alıcılar ve satıcılar arasında gerçekleşmektedir. Düşük maliyetli fon transferi, iş kolaylığı yararının yanında finansal hizmetlere ulaşımını da kolaylaştırmaktadır (Şerifoğlu, 2014, s. 19).

1.6.2.13 Finansal Teknoloji (FinTek)

Finansal Teknoloji (FinTek), İngilizce financial technologies'in kısaltması olan fintech, bankacılık ve finans hizmetlerinin sunulması konusunda geliştirilen teknolojileri ifade etmektedir. Kökünde FinTek, bilgisayarlarda ve akıllı telefonlarda kullanılan özel yazılım ve algoritmaları kullanarak özel ve tüzel kişilere hayatlarını daha iyi yönetebilmelerine yardımcı olabilmek amacıyla kullanılmaktadır. FinTek ayrıca bitcoin gibi kripto para birimlerinin geliştirilmesini ve kullanılmasını teknolojisini de içinde bulundurur. İnternet ve akıllı telefonların kullanımlarının yaygınlaşmasıyla önceleri sadece muhasebe alanında kullanılan FinTeklerin de kullanım alanı da genişlemiştir. Şimdi ise FinTek; para transferi, akıllı telefonlarla çek yatırma, bir işe başlama için para toplama veya bir kişinin yardımı olmadan yatırımlarınızı yönetme gibi çeşitli finansal faaliyetleri sağlıyor. Finansal yaşamın dijitalleşip daha etkin ve hızlı olmasını amaçlayan FinTekler hem kullanıcılar hem de finansal servis hizmeti verenler bakımından avantajlar bulundurmaktadır. Güvenli ve hızlı hizmet sunumunu dijital platformlardan gerçekleştirmek hizmet sağlayıcıların iş gücü ihtiyaçlarını ve hata riskini azaltmaktadır (<https://www.startupnedir.com>) (Erişim Tarihi:31.03.2021).

Tablo 1. 8. Türkiye'deki Aktif Olan FinTek Firma Örnekleri

FAALİYET ALANI	FİRMA ÖRNEKLERİ
Ödeme	hepsipay, iPara, iyuzico, mokapos, paratika, PayTR, Paytrek, PayU, Wirecard, Payby.Me, Belbim, öde.al, nkolay, Pratik İşlem, ininal, Western Union, transferGo
Bankacılık	Beemo, BKM Express, Gpay, Mobilexpress, papara, Paycell, Vodafone Cep Cüzdan, Alneo Bankacılık Cüzdan, Param, American Express, Diners Club, Discover, Mastercard, VISA, TROY, BirAPI, innova, PayBuy
Kredi	Euler Hermes, Fanaliz, Fideas, Findeks, Kredico, Tarfin, Tekkredi, Crede, artıpara, Enuygun, HangiKredi, Finovatif, KrediLink, SerbestVade, Turk Finansman, nannodit, Trusturk
Kurumsal kredi	Aymada, BirFatura, BizimHesap, Defter, ekoheşap, MEPBulut, Muhsis, KolayBi, Paraşüt, Kurumsal Kredi Akaunting, BasitKobi, Logo, Mikro Yazılım, Nebim, UzmanVergi, dakika, KolayIK, OnlineBordro, Workcube, Finans Müdürü, masraff
Sigorta	Bisigortacı, Koalay, Sigorta Dükkanım, Sigortacı123, Sigorta Küpü, Sigortam.net, sigortayeri, Sigorta Cini, TamamlayıcıSağlık, BiSigorta, Sigortaliyo, Globit, Risklator, Ketsoft, UrbanStat
Büyük veri	FinMetrik, Verimetrik, Endeksa, Reidin
Yatırım şirketleri	Fintables, FTech Labs, Matriks Trader, miks, Rasyonet, Portfoyist, Arya, GC, Balya, Infina, Tradesoft, GENEX, BIST Özel Pazar
Kişisel finans yönetimi	artıpara, Familup, Finansal Ajanda, GiderimVar, manibux, kassa
Merkezler ve diğerleri	Blockchain Turkey, Fintech İstanbul, KOOPHub, Startups.watch, ÖDED
Kripto para	bikoin, bitci, Bitexen, Bitlo, BitTurk, Borsabit, BTCTurk, bundle.network, Malta, cointeb, Coiny, Digilira, evercoin, Gobaba, Sistemkoin, TakasCoin, VEBITCOIN, Zeegzag, koinal, Koinim, Koineks, Ovis, Paribu, Luna Tech, Blokzincir.io, Seven Gates, Octabase, Inoix, Negentra, XYZ, VisionOrb

Kaynak: Fintek İstanbul & BKM. (2019). (Erişim Tarihi:24.04.2021).

Tablo 1. 8'de görüldüğü gibi fintek uygulamaları belirli faaliyet alanlarında gerçekleştirilmektedir. Örnek gösterilen firmalar ülkemiz içerisinde en çok kullanılan

kuruluşlardır. Bu kuruluşlar sayesinde hizmetlerdeki maliyetler azalarak, bazı durumlarda da araçları ortadan kaldırıp şeffaf bir şekilde işlemlerini gerçekleştirerek bireylerin ihtiyaçlarını karşılamaktadır.

FinTek ifadesi, sigortacılık, bankacılık veya sermaye piyasaları vb. finansal hizmetlerin daha etkin duruma getirilmesi amacıyla teknolojinin kullanılması veya teknoloji kullanımı ile finansal hizmetlerde yenilikleri belirtmektedir. Bu tabir aslen finansal kuruluşlar bakımından dijital dönüşümü ve yeniden şekillenmeyi ifade etmektedir. Yenilikler yoluyla daha çabuk, esnek ve kişiselleştirilmiş ürünlerin kullanıcılara takdim edilmesi FinTek ifadesinin kökünü oluşturmaktadır (<https://fintechistanbul.org/>) (Erişim Tarihi:31.03.2021).

FinTek, finans sektöründe kullanımı gerçekleşen yenilikçi teknolojiler, yenilikçi teknolojilerle üretimi yapılan finansal ürünler ve bu teknolojilerin kullanımıyla finansal ürünler üreten ve hizmetleri aktaran şirketler olarak belirtilmektedir. Finans sektöründe kullanılmakta olan yenilikçi teknolojiler; veri madenciliği, blockchain, yapay zekâ-makine öğrenmesi-derin öğrenme (ileri analitik, robotik süreç otomasyonu, doğal dil işleme, bilgisayar görüşü, ses tanıma), nesnelerin interneti ve bulut bilişim şeklinde sıralanmaktadır. Bankacılık sektöründeki uygulama alanları; Ödeme sistemleri, borçlanma, müşteri hizmetleri, para transferi işlemleri, veri yönetimi sağlamak, süreç yönetimi, uyum sağlama, siber güvenlik, riski yönetebilme, varlık yönetimi, vb. olduğunu belirtilmektedir (Çağıl ve Candemir, 2020, s. 209-210).

ATM'lerin hizmete girmesiyle birlikte Fintek'ler, bankacılık sektöründeki ilk uygulaması olarak düşünülmektedir. Para aktarım uygulamaları, mobil ödeme sistemleri Fintek'ler vasıtasıyla modernleştirilmeye uğraşmıştır. Fintek uygulamalarıyla üretilen ürünler, çeşitli çözüm yöntemleriyle bireylerin ve şirketlerin karşı karşıya kaldığı durumlarda çözüm sağlamaya devam etmektedirler. 2008 yılında dünyada gerçekleşen bankacılık kriziyle sistemdeki güvensizliği yanında getirmiş ve bu kötü durumlardan bağımsız biçimde pozitif gelişmeler gerçekleşmiştir. Bu süreden sonra Fintek'ler hızla gelişme göstererek, yaygınlığı gerçekleşmiştir. Fintek kurumları dünyada ve ülkemizde aktif bir şekilde gelişme göstermekte ve sayılarında artış gerçekleştirilmektedir. Bu teknoloji sayesinde finans sektörü ilerleme kat etmiş ve yeni imkanlar doğmuştur. Fintek'lerin en fazla kullanıldığı görülen ülkeler ÇİN, ABD ve İngiltere' dir (Skinner, 2016, s. 168).

Başlıca FinTek uygulamaları; Sanal ödeme işlemleri, Dijital para işlemleri, Exchange(değiş-tokuş) işlemleri, Finansal araştırma işlemleri, İnternet bankacılığı, Borsa işlemleri, Yatırım işlemleri verilebilir (<http://fiboinvestment.com/fintech>) (Erişim Tarihi: 02.04.2021).

FinTek girişimlerinden bir diğeri olan temassız ödeme, kredi kartı veya banka kartıyla pos cihazı arasında doğrudan, herhangi bir temas işlemi olmadan, şifre girişi yapılmadan, kartı sadece cihaza yakınlaştırarak işlem yapılan ödeme biçimidir (<https://www.hesapkurdu.com>) (Erişim Tarihi:14.06.2022). Temassız kart kullanımı en hızlı ödeme yöntemlerinden birisidir,

kullanımı çok kolaydır. Kartın kontrolü kart sahibindedir. Yapılan ödemeler güvence altındadır. Farklı ve kullanım kolaylığından daha fazla tercih edilmektedir (<https://bkm.com.tr>) (Erişim Tarihi:13.06.2022).

Tablo 1. 9. Temassız İşlem Kullanım Sayısı

YILLAR	KREDİ KART SAYISI	BANKA KARTI SAYISI	POS SAYISI	ÖKC YAZILIM SAYISI
2013	11.110,571	-	81.428	-
2014	12.667,929	239.100	70.203	34.768
2015	14.956,884	902.389	222.759	113.480
2016	18.544,332	2.437,710	341.949	425.445
2017	24.081,666	6.000,574	516.855	586.253
2018	30.836,129	13.369,324	775.538	743.602
2019	37.383,158	18.493,770	1.046,496	851.398
2020	45.366,196	29.303,808	1.325,507	1.010,119
2021	54.086,553	45.276,279	1.335,691	1.293,583

Kaynak: <https://bkm.com.tr/temassiz-kart-sayilari/> (Erişim Tarihi:28.08.2022).

Yukarıdaki Tablo 1. 9'da görüldüğü gibi temassız kartla yapılan işlemlerin hızlı gerçekleşmesinden, sahte para riskine karşı korumasından, hijyen açısından ve güvenli bir şekilde işlem gerçekleştirildiğinden kullanım sayılarında artışlar görülmektedir.

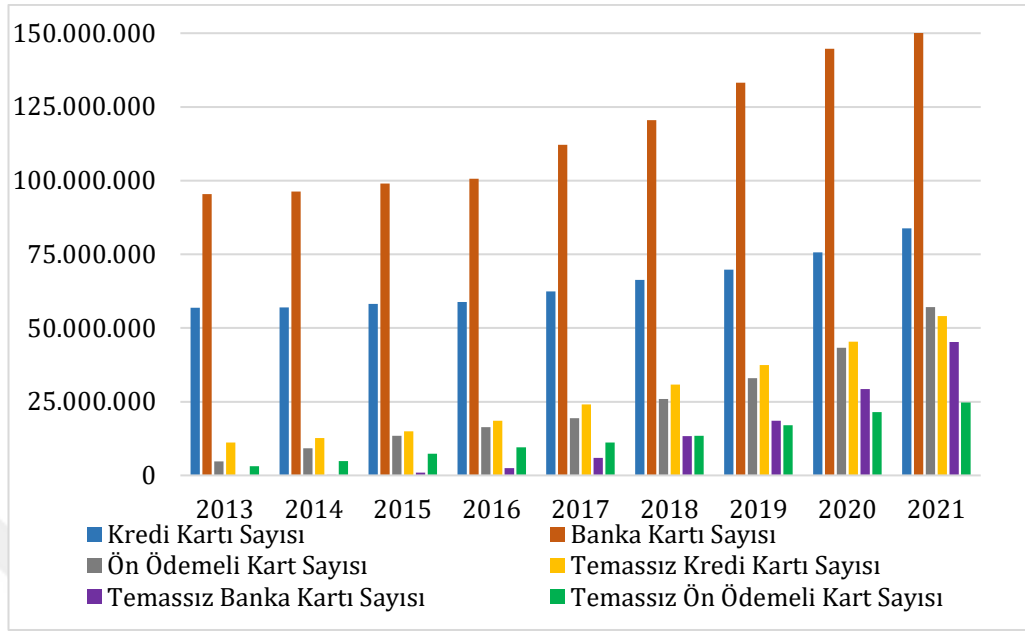
Tablo 1. 10. Yerli Kartların Yurt içi ve Yurtdışı Temassız Kullanımı

YILLAR	MOBİL TEMASSIZ İŞLEM ADETİ	MOBİL TEMASSIZ İŞLEM TUTARI(MİLYON TL)	KAREKODLU İŞLEM ADETİ	KAREKODLU İŞLEM TUTARI (MİLYON TL)
2016	92.246	4.3	-	-
2017	427.163	16.7	-	-
2018	1.295,920	56.7	-	-
2019	3.097,166	137.7	-	-
2020	10.281,454	672.8	1.520,848	2.918,146
2021	20.777,117	1.725,100		

Kaynak: <https://bkm.com.tr/temassiz-kart-sayilari/> (Erişim Tarihi:28.08.2022).

Karekod, akıllı telefonlar sayesinde okunabilen iki boyutlu bir barkoddur. İki boyutlu bir barkodda 4000'den fazla karakteri kodlamaya izin verir(<https://www.sabah.com.tr>) (Erişim Tarihi:28.08.2022). Karekod ile ATM'ye dokunmadan(temassız bir şekilde) para çekme - yatırma, para transferi, nakit avans, taksitli nakit avans işlemleri vakit kaybetmeksizin hızlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir (<https://www.yapikredi.com.tr>). (Erişim Tarihi:28.08.2022).

Grafik 1. 4. Temassız Kartlarla Gerçekleşen İşlemler

Kaynak: www.bkm.com.tr (ErişimTarihi:28.08.2022)

1.6.2.13.1. FinTek'lerin tarihi gelişimi

Manuel uygulamaların finans alanında kullanıldığı ve dijital uygulamalara geçiş süresini 3 dönem olarak belirteceğiz. İlk dönem literatürde 1866-1967 senelerini kapsamaktadır. Bu dönemde 1. Dünya Savaşı'ndan sonra iletişim ve teknoloji alt yapısının kurulması ile ödeme sistemlerinin aktif şekilde artış göstermesi ilk dönemdeki en önemli gelişme olarak görülmektedir.

1967-2008 yılları arasındaki dönemde ise 1967'den sonra iletişim ve ticari işlemlerde kullanılan teknolojilerin dijitalleşmesi ile finansal hizmetler sektöründe sunulan ürün ve hizmetler de dijitalleşmeye başlamıştır. Özellikle internet Bankacılığı uygulamalarının, kredi kartının ve ATM'lerin sektöre kazandırılması bu dönemde gerçekleşen en önemli gelişmeler olarak öne çıkmaktadır. Kredi kartlarının ve ATM'lerin ortaya çıkışı, finans ve teknoloji arasındaki bağı ortaya çıkaran en önemli gelişme olarak kabul edilmektedir. Bu gelişmelerle beraber finansal hizmet sektörünün dijitalleşmesi yönündeki atılan ilk adımlar 2. dönemdeki gelişmeleri kapsamaktadır.

3. dönem ise 2008 ve sonrasını kapsamaktadır ve bu dönem içerisindeki en önemli gelişme ise FinTek'lere etki eden en önemli gelişme olan 2008 yılında gerçekleşen Küresel Ekonomik Kriz olmuştur. Finansal teknolojiler kriz ile birlikte maliyetlerde azaltma, daha fazla şeffaflık, sektörde bulunan araçları ve en önemlisi finansal bilgilere erişimi gerçekleştirme noktasında sağladığı fırsatlar ile bu dönemde öne çıkmıştır. Tam bu dönemde birkaç girişimci finansal

hizmetler ve teknolojiyi birleştirerek sektördeki fırsatı görmüş ve maliyetler ile fiyatları düşürerek piyasaya girmişlerdir. Finansal teknolojiler kriz etrafında oluşmuş ve olgunlaşmaya başlayarak ve son 10 yıl içerisinde hızlı bir büyüme kat etmiştir. Teknolojinin gelişmesiyle beraber bilginin daha etkin kullanılması sonucu son 10 yılda birçok yenilikçi finansal ürünün ortaya çıkmasını sağlamıştır (<https://baslangicnoktasi.org>) (Erişim Tarihi:31.03.2021).

1.6.2.13.2 FinTek uygulamalarının faydaları

FinTek uygulamalarının faydaları bulunmaktadır. Bunlar;

Günümüz döneminde zaman çok değerli olduğu için zamandan tasarruf sağlar.Yer, mekân, şahıssa bağlı kalmadan işlem yapılabilir. Bürokrasi- kırtasiye masraflarını minimum düzeyine düşürür. İşlem yapabilmek için iş gücü miktarını düşürür. Anında gerçekleşen işlemlerin, kararların hemen uygulanmasına imkân tanır. Kayıt dışı gerçekleşen işlemlerin azaltılmasına olanak sağlar. Finans sektöründen olmayan kesimleri de sisteme kabul edip pazar payını genişletir (<http://fiboinvestment.com/fintech/>) (Erişim Tarihi:02.04.2021).

2. BÖLÜM

FİNANSAL PERFORMANS VE FİNANSAL YENİLİKLERİN FİNANSAL SİSTEME ETKİLERİ

2.1. Performans Kavramı

Performans ifadesi; işletmelerin hedeflerine ulaşabilme seviyesidir. Bir işletmenin başarısında devamlılık gösterebilmesi ve bu başarıda süreklilik arz edebilmesi ise performans ölçümüyle cevabını göstermektedir (Karaman, 2009, s. 411). Performans sözlük anlamı olarak icra edebilme, başarabilme, uygulayabilme, bir görevi gerçekleştirme anlamına gelmektedir. Bir çeşit şirket terimi olarak performans ise, iş görebilme becerisi veya niteliği demektir (Bayyurt, 2007, s. 578).

Performans, planlanmış ve bir amaç sarf edilen etkinlik sonucunda elde edilebilen nicel ya da nitel olarak gösteren ifade olarak belirtilmektedir. İşletmedeki performans, belirli bir zaman içerisinde, o işletmeden elde edilen verilerden çıktı ya da çalışmanın sonucudur. Elde edilen sonuç, işletmenin amaçlarının gerçekleştirilmesi göstergesi şeklinde düşünülmektedir (Bolat, 2000, s. 105).

Elde edilen performansla önceden düşünülmüş hedeflerin karşılaştırılmasından sonra yani performansın ölçümü gerçekleştikten sonra pozitif ve negatif değerlendirilmeler gerçekleştirilmelidir. Performansın iyi olduğu düşünüldüğünde daha sonraki zamanlarda da gerçekleşen performansın devamlılığı sağlanmaya uğraşılır, negatif sonuçların olduğu durumlarda performans düşüklüğüne sebebiyet veren durumun özü araştırılarak, daha çok performansı hedeflemeyi mümkün kılacak tedbirler alınarak çözümler bulunmaya çalışılır (Coşkun, 2006, s. 29).

2.1.1. Performans ölçme ve önemi

Performans ölçme; bir bireyin, kurumun veya bireyin amaçladığı işine kadar uygulayabildiğinin nicelik ve nitelik açısından belirtilmesidir. Performansın ölçümü, kısıtlı süre içerisinde bir işletme tarafından ya da bir programın kapsamında gerçekleşen çalışmaların sayısal verilerle gösterilmesidir. Performans ölçümünün sağlam olabilmesi için programdaki faaliyetlerin istenen neticeleri ne kadar gerçekleştirildiğine dair incelemeye olanak tanımaktadır (Yıldız, 2019, s. 62).

Performans ölçümü, hizmetlerin, ürünlerin veya işlemlerin gerçekleştirilmesinde vazifelerin ne şekilde gerçekleştirildiğinin veya diğer bir tabirle performans amaçlarının ve göstergelerinin bir proje kapsamında tarafsız bir biçimde ölçülebilmesi yöntemi olarak belirtilmektedir (Ağcakaya, 2009, s. 29).

Performans hedefleri ölçmek, performansı değerlendirebilmek, amaçlanan performans seviyesi ile mevcut performansı ölçüştürmek, amaçlanan performans ile mevcut hedeflerin farklarını hesaplayabilmek ve bu farkları ortadan kaldırabilmek amacıyla gereken önlemleri gerçekleştirerek harekete geçmek, yönetimin denetim fonksiyonunu gerçekleştirilmesinin gereğidir. Erişilen performans ile hedeflerin kıyaslanması sonunda, performans yeterli seviyede bulunursa bir sonraki dönemde de aynı veya daha yüksek performansın

gerçekleşmesi için çaba gösterilir. Performansın düzeyi yeterli olmadığı takdirde sorunun gerekçeleri araştırılarak sorun çözümlenip performansın artırılması için çaba gösterilir (Yıldız, 2019, s. 62).

Rekabet ortamı içerisinde başarılı olmayı hedefleyen kurumlar için performansın ölçümü büyük önem taşımaktadır. Gerçekleştirilen araştırmalara göre; düzenli bir şekilde yapılan performans ölçümlerinin hele de stratejik planların gerçekleştirilebilmesi için başarılı buldukları ve sürdürülebilir rekabette üstünlük sağladığı görülmektedir (Karaman, 2009, s. 416).

2.1.2. Finansal performans ve önemi

Finansal boyuttaki performans; işletmelerin stratejilerini gerçekleştirip gerçekleştirmediğini, uygulama yapıyorsa bile bu sonucun hedeflere olan yakınlığının yoğunlaşp yoğunlaşmayacağıının belirlenmesi şeklinde belirtilebilmektedir (Reyhan, 2017, s. 24). Kurumların firma performansının ölçümünde kullanılan başka bir metot; karlılık, müşteri tatmini, satış gibi açılardan rakip firmalara veya sektör ortalamasına göre karşılaştırmalar yapılarak performans değerlendirilmelidir (Erdil ve Kitapçı, 2007, s. 237).

Kurumun finansal performansı, finansal durumundaki değişmelerle alakalı ayarlamalar veya yönetimin aldığı kararlarından kaynaklanan finansal verilerle bu kararların organizasyon üyeleri tarafından gerçekleştirme kapasitesini göstermektedir. Kurumların finansal durumlarını araştırmak için, likidite oranları, karlılık oranları, asit-test oranları, alacak ve stok hızı, kısa ve uzun vadeli borçlanma oranları, , net ve brüt kâr marjı gibi oranlara bakılmalıdır (Yıldız, 2015, s. 49-50).

İşletmelerde sağlam kararlar alma, planlama yapma işlevinin ve denetimin etkin bir şekilde yürütülebilmesi rutin aralıklarla finansal analiz yapılmasını kaçınılmaz kılmaktadır. Bu nedenle işletmedeki yöneticilerin en önemli sorumlulukları arasında finansal performansın ölçülmesi ve çözümlenmesi gelmektedir. Bu sorumlulukların başarılı bir biçimde gerçekleştirilmesi için, işletmenin performansını doğru şekilde gösterecek verilerin neler olduğu ve ne şekilde toplanılacağı ve bu verilerde nasıl değerlendirilme yapılması gerektiğinin bilinmesi gerekmektedir. Performans ölçümünün ve değerlendirilmesi gerçekleştirildikten sonra da çıkan sonuçların üzerinde düşünmek ve performans tatmin edici halde değilse, daha yüksek bir performans tutturmayı mümkün kılacak tedbirler alarak, sorumlu bir yöneticiden beklenen başlıca yükümlülükler arasında yer alır. Bu bağlamda bir işletme yöneticisinin kendisine sorması gereken başlıca sorular arasında, işletmenin hâlihazırdaki finansal durumunun ne durumda olduğu, gerekirse rakiplerle bir fiyat savaşına girmeye işletmenin finansal kapasitesinin elverişli olup olmadığı, geride bırakılan dönemde işletmenin iyi bir finansal performans gösterip göstermediği veya işletmenin finansal performansının

piyasadaki rakiplerin gerisinde kalıp kalmadığı gibi sorular bulunmaktadır (Acar, 2003, s. 21-22).

2.1.3. Bankalar açısından finansal performansın önemi

Ticari banka şubeleri, bankaların en önemli fon kaynağı olan mevduatların toplanılması, kredilerin dağıtımının gerçekleşmesi ve finansal hizmetlerin sunulması gibi mühim görevleri yerine getirmektedirler. Günümüz döneminde bankacılık hizmetleri çeşitlendirilmiş ve bu hizmetlerin banka müşterilerine sunulduğu pazarlama birimi olan şubelerin öneminde artışlar görülmüştür. Rekabetlerin çok hızlı şekilde gerçekleştiği piyasada bankalar, daha fazla müşteriye daha hızlı bir şekilde ulaşabilmek için şubelerini daha etkin kullanma durumundadırlar. Bankalar, rekabette üstünlük sağlayabilmek ve elde bulunan pazar paylarını arttırabilmek amacıyla devamlı olarak kendilerini geliştirip ve yenilenmek mecburiyetindedirler. Bu amaçla, şube performanslarında arttırılmaya çalışılması ve performansların ölçülebilmesi günümüz bankalarında en çok önem verilen konuların başında gelmektedir (Uçak, 2007, s. 3).

Finans sektörü içerisinde büyük bir payı bulunan bankacılık sektörü için şubedeki performansların ölçülmesi önem göstermektedir. Rekabetin etkili biçimde gerçekleştiği bankacılık sektöründe ticari bankalar, gelişebilmek ve rekabet güçlerini arttırmak için şube performanslarında değerlendirme yapmaktadırlar. Şubelerin performans değerlendirilmesindeki amaç; şube verimliliğinde artış gerçekleştirmek, belirlenen hedeflere ulaşabilme derecesinin ölçülmesi, planlanmış performansların gerçekleştirilmesi, ilerletilmesi ve dönemin şartlarına uyarlanmasıdır. Sadece performansı değerlendirmek yeterli değildir, bu değerlendirme sonuçlarına göre gereken tedbirleri gerçekleştirilmelidir. Şube personelinin düşük performans gösterdiği konular tespit edilerek gereken araştırmalar yapılmalı, performansı arttırma amacıyla hizmet içi eğitim etüt planları hazırlanmalı ve bir süreç dâhilinde profesyonel kişiler tarafından uygulanmalıdır. Şube performansının banka performansı açısından mühim olduğu, en çok da hizmet işletmesi olan bankaların hizmet sunduğu birimler olan şubelerin başarısının banka başarısını dolaysız etkilediği bilinmektedir. Ticari bankaların şubelerinin performanslarının ölçülmesi ve elde bulunulan verilere uygun bir biçimde yeni stratejilerin geliştirilmesi ve uygulamaların yapılması sistemdeki gelişime devamlı katkısı olacaktır (Uçak, 2007, s. 3).

Bankalar, çalışanların performanslarını değerlendirmeyi işlek hâle getirebildikleri ölçüde başarı sağlayacaktır. Bununla beraber düzenin olağanca objektif(tarafsız) ve kendi içerisinde tutarlı temellere dayanabilmesi halinde sağlıklı bir uygulama mümkün olmaktadır. Performansların hangi kıstaslara göre ölçüm yapılacağı ve kıstasların nerede performansa etki edeceği mühim karar noktalarıdır (Özdemir, 2002, s. 2-11).

2.2. Finansal Sistemin Temel Unsurları

Bir ülkenin finansal sistemi finansal kurumların, araçların ve yasal prosedürlerin bulunduğu piyasaların işleyişini belirtmektedir. Para yaratabilme olanaklarına göre tasnif edilen finansal sistemdeki temel ögeler; parayı meydana getiren finansal kuruluşlar, parayı üretmeyen finansal kuruluşlar ve hizmet sağlayan finans kurumlarıyla düzenleyen ve denetim sağlayan kurumlardır (Kurt Cihangir, 2019, s.87).

En kapsamlı tabirle finansal sistem, fazladan fona sahip olan bireylerin ve işletmelerin, fonlara talep edenlere aktarmasına yardımcı olan yapı olarak belirtilmektedir. Gerçekleşen bu işlemlerle fon birikimlerine sahip olanlar birikimlerini yatırım yapmak isteyen şahıslara, kurumlara ve hatta devlete aktarma gerçekleştirerek piyasayı etkin kılmaktadır. Bu sayede biriktirilmiş fonlar yatırımlara yatırımlarda üretim ve istihdama dönüşmektedir. Fon talep eden ve arz edenler hariç finansal piyasalarda döviz, hisse senedi, tahvil gibi finansal ürünler bulunmaktadır. Finansal sistemin unsurları aşağıda açıklanmaktadır (<https://blog.logo.com.tr>) (Erişim Tarihi:20.04.2021).

2.2.1. Banka temelli finansal sistem

Finansal sistemin genel yapısı finansal sistemin yapısı üzerine yapılan çalışmalarda piyasa ve banka temelli finansal sistemler olarak yapılan ikili bir sınıflandırma üzerinde uzlaşma sağlanmıştır. Bankaların finansal sistem içerisinde payı arttığında, banka temelli finansal sistemden bahsedilir. Piyasa temelli sistemde ise, sermaye piyasası kurumları finansal sistem içerisinde daha büyük bir paya sahiptir. Ayrıca fonların tasarruf sahiplerinden yatırımcılara aktarılması sermaye piyasası araçlarıyla gerçekleşmektedir (Schmidt ve Hryckiewicz, 2006, s. 8).

Banka temelli bir finansal sistemi savunan düşünceye göre, firmalara dair bilgi edinme ve denetleme işlemleri gibi bankaların daha fazla başarılı olacağı savunulmaktadır. Firmalara dair bilgi toplama ve kurumsal denetim gibi noksanlıklardan bankalar piyasalar kadar negatif etkisi olmamaktadır. Bankalar denetim ve endüstriyi finanse etme noktasında çok daha fazla başarılı olmaktadır (Levine, 2004, s. 19).

Güçlü bankalar, firmaların aldıkları borçların ödenebilmesine mecbur etmede piyasaya göre daha etkilidir. Bu nedenle bankaların güçlü olmadığı ve piyasada kurumsal düzenlemelerin yetersiz, eksik görüldüğü ülkelerde dış yatırımcılar finans sektörüne yatırım yapmak istememektedir. Yabancı yatırımcıların azalması ekonomik gelişmeyi olumsuz etkilemektedir (Levine, 2000, s. 401).

Banka temelli finansal sistemlere sahip olan ülkelerde finansal sistemler, finansal aracılık işlemlerinin büyük oranda uygulandığı bankalar üzerine kurulurken piyasa temelli

sistemlerde yatırım ve emeklilik fonları gibi piyasa aktörlerinin daha etkin oldukları görülmektedir (Altıntaş ve Ayriçay, 2010, s. 72).

Bir ekonomi içerisinde, toplam para tutarının minimum bölümü merkez bankası tarafından piyasaya aktarılırken, likiditenin oluşumunda maksimum düzeyde bankalar sağlamaktadır. Düzenleyen ve denetleyen otorite olan merkez bankası, belirlenen karşılık oranında, bankaların likidite üretimini kontrol eder. Günümüz şartlarında bankaların ağırlıkta bulunduğu finansal düzen içerisinde, firmaların ve bireylerin borçlanmaları kolay olduğu için, ekonomide bulunan likidite düzeyi artış göstermektedir (Kurt Cihangir, 2019, s.87).

2.2.2. Piyasa temelli finansal sistem

Piyasa temelli görüş finansal piyasaların işlevlerini daha iyi gerçekleştirdiğini belirtmektedir. Hele de büyük finansal piyasalarda bilgi elde etmenin basit olmasından dolayı daha kazançlı alanlara yatırım gerçekleştirilmektedir (Levine, 2000, s. 401).

Piyasa temelli finansal sistemdeki temsilci işlevi borsa ve yatırım ortaklıkları gibi sermaye piyasası araçları sayesinde gerçekleştirilmektedir. Bu araçların aktif bir şekilde kullanımıyla ekonomide büyüme üzerinde daha verimli olduğu öne sürülmektedir. Piyasa temelli finansal düzenin risk yönetimi bakımından portföyünün daha geniş kapsamlı olduğu ve teknolojik açıdan da gelişimlere olumlu yönde görev gerçekleştirdiği belirtilmektedir (Darıcı, 2009, s. 8).

Bankalar işletmelerle yakın ilişkiler kurarak, işletmeleri rekabetten uzak tutmakta ve yeni bölgelerde yatırım yapılmasını sınırlayan çalışmalarını gerçekleştirerek piyasada etkinliğin minimuma düşmesine sebebiyet vermektedirler. İki değişik finansal sistem üzerine tartışmaların bulunmasına binaen asıl mühim olan finansal sistemin ekonomide bankalardan beklenen görevleri ne kadar gerçekleştirebildiğidir. Finansal sistemin gelişmişliğini tespit etmede bankalar ya da sermaye piyasaları tek başına belirleyici etken olamamaktadır. Asıl mühim olan en uygun bir finansal uygulamaların ne türde gerçekleşeceği. Gelişimi tamamlanmış hukuk sistemiyle desteklenen, dolaylı ve doğrudan finansman modellerinin şekillendirildiği bir finansal sistemin ekonomik büyüme sürecinde etkin bir çözüm olacağı üzerinde durulmaktadır. Böyle bir finansal sistem kaynak dağılımında optimaliteyi sağlarken, sonuç olarak ekonomik büyümenin gerçekleşmesine de katkıda bulunabilmektedir (Erim ve Türk, 2005, s. 22).

Piyasa ve banka temelli finansal uygulamalar arasındaki önemli ayrımlardan biri de risk aktarımlarının ne şekilde gerçekleştiği ve kullanımı gerçekleşen araçların mahiyetidir. Piyasa temelli finansal sistemde türev ürünlerin kullanımı gerçekleşirken, bankacılık temelli finansal sistem içerisinde mevduat ve mevduat sigortası gibi araçlar kullanılmaktadır (Evin, 2007, s. 16).

Fonların el değiştirmesinde etkili olan piyasaya göre finansal düzen ya piyasa ağırlıklı ya da bankacılık ağırlıklıdır. Bu sebeple piyasalardaki likidite başka süreç içerisinde olduğundan likiditenin ölçümünde değişik göstergelerin kullanımı gerekmektedir. Piyasa ağırlıklı ekonomi içerisinde ikincil piyasanın aktif olması n şarttır ve likidite bu şekilde gerçekleştirilir (Kurt Cihangir, 2019, s. 87).

2.2.3. Ekosistem temelli finansal sistem

Finansal sistemin belli başlı görevleri ekonomik gelişme aşamasında finansal düzenin önemi, yerine getirdiği özelliklerden kaynaklanmaktadır. Finansal düzen, iktisadi birimlerin ellerinde bulunan ve atıl haldeki fonların, reel sektör yatırımlarını finanse edebilmek için fon isteğinde bulunanlara aktarılabilmeye temsilcilik sağlamaktadır. Fonların, kazancı en çok olan birimlere ynlendirimini yaparak kaynak dağılımda etkinlik sağlanmaktadır. Finans sisteminin temel işlevleri beş başlık altında toplanabilir (Levine, 2004,s.5);

*Ekonomide gerçekleşmesi gereken yatırımların gerçekleşmesi için veri oluşturarak sermayenin dağıtımında etkinliği gerçekleştirmek,

* Kurumların, bireylerin tasarruflarını yatırımlara aktarmak,

*Yatırımları gözleme ve denetim bedellerini en az kılmak,

*Riskin farklılaştırılması, düşürülmesi ve riskin idaresini sağlamak,

*Mal ve hizmet değişmelerini kolaylaştırmaktır.

2.3. Finansal Kapsayıcılık

Finansal kapsayıcılık, bir ekonomide çeşitli sebeplerden ötürü finansal sistemin dışında bulunan bireylerin veya grupların finansal sisteme dâhil edilebilme olarak ifade edilmektedir. Finansal kapsayıcılığın geliştirilmesi finansal gelişmişliğin başlangıcı olarak özetlenebilir. Finansal kapsayıcılık, bireylerin ve şirketlerin finansal hizmetleri kullanabilme, iş fırsatlarından, faydalanma, riskli durumlara karşı sigorta yapma, eğitimde yatırım gerçekleştirme ve emeklilikte tasarruf sağlama gibi temel finansal ürün ve hizmetlere ulaşabilme olanaklarını arttırmayı hedeflemektedir. Bir ekonomi içerisinde çeşitli nedenlerden dolayı finansal sisteme dahil olmayan bireylerin veya grupların finansal sistem içerisine alınması reel ekonominin büyümesine ve kalkınmasına önemli katkıda bulunacaktır (TCMB, 2019, s. 72) (<https://www.tcmb.gov.tr>). (Erişim Tarihi:21. 05. 2021).

Finansal tabana yayılma ya da diğer bir isimle finansal kapsayıcılık, toplumda yaşayan bireylerin sosyal dışlanmişliğının büyük sorunları olarak belirtilmektedir. Finansal hizmetler, çoğunluğu özel olan, bir dizi sağlayıcı tarafından gerçekleştirilir ve engellileri, yoksul kesimi,

kırsal alanları ve diğer dışlanmış grupları da içinde bulundurarak bu hizmetleri kullanabilecek herkese ulaştırmaktadır. (Yıldırım, 2020, s. 6-7).

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankasına göre; 'Finansal tabana yayılma (FTY) ya da finansal kapsayıcılık, hane içerisindeki bireylerin veya şirketlerin gereksinimlerini finansal hizmetlere ve ürünlere, uygun bir maliyetle devamlı ve etkin bir şekilde ulaşabilmelerini belirtmektedir. Söz konusu kavram geniş bir biçimde değerlendirildiğinde, finansal hizmetlere ve ürünlere uygun erişim sağlamakta, finansal tüketicilerin korunulmasını ve finansal okuryazarlığı da içermektedir (TCMB, 2016, s. 73).

Finansal kapsayıcılığın geliştirilmesi ekonomi de kalkınma için itici güç olmasıyla birlikte yoksulluğu ve gelir eşitsizliğini azaltmada büyük bir oranda öneme sahiptir. Nitekim finansal kapsayıcılık, bankacılık sektörünün gelişmesiyle birlikte daha da artacağı düşünülmektedir (Beck, Demirgüç - Kunt ve Martinez Peria, 2006, s. 8). Tasarrufların finansal kuruluşlar sayesinde gerçekleştirildiği, kredi kullanılabilirliğinin artış gösterdiği ve finansal hizmetlere ulaşabilmenin kolaylaştığı bir ekonominin bilhassa küçük ve orta ölçekli işletmeler için sürdürülebilir büyümeyi kolaylaştırabileceği belirtilmektedir (Demirgüç-Kunt ve Klapper, 2012, s. 19).

2.4. Finansal Yeniliklerin İstihdama Etkisi

Bankalar, teknolojilerin aktif bir biçimde kullanılan, iletişimin ileri derecede önem kazandığı sektörlerinden herhangi biridir. Müşterilerine görevleri sıkıntısız olarak gerçekleştirebilmek amacıyla bünyesinde çalıştırılan personellerin, işgücü yapısının genel olarak iyi derecede özelliği bulunan çalışanlardan oluşması icap etmektedir. Bankacılık sektörü içerisinde çalışan bireylerin, teknolojiyi aktif biçimde kullanabilmesi ve teknik bilgileri iyi derecede bilmesi icap etmektedir. Bu durum personellerin eğitim seviyesi ile direkt alakalı bir durumdur (Yetiz ve Ergin Ünal, 2018, s. 131).

Bankacılık sektöründe çalışan bireyler önceki dönemlerde daha çok işletme, maliye, iktisat ve bankacılık bölümü çıkışlılar arasından değerlendirilirken, finansal yeniliklerin geliştirilmesi sonucu yeni teknolojilerde kullanımın gerçekleşmesiyle bilişim mezunlarının, inovasyon, mühendislik gibi bölümlerden de işe alımında artış görülmüştür (Işın, 2006, s. 115).

Tablo 2. 1. Türk Bankacılık Sektöründe Eğitim Düzeyine Göre Çalışan Sayısı

YILLAR	ORTAÖĞRETİM/ İLKÖĞRETİM	LİSE	LİSANS	LİSANSÜSTÜ	TOPLAM ÇALIŞAN
--------	----------------------------	------	--------	------------	-------------------

2021	1.852	24.082	144.494	14.820	185.248
2020	1.029	23.496	145.699	16.386	186.612
2019	1.110	24.757	147.246	15.724	188.837
2018	991	25.648	150.711	14.963	192.313
2017	1.007	26.330	152.111	14.056	193.504
2016	1.156	28.292	153.705	13.546	196.699

Kaynak: (<https://www.tbb.org.tr>) (Erişim Tarihi:28.08.2022).

Tablo 2. 1. incelendiğinde, Aralık 2021 yılı itibariyle, çalışanların yüzde 78'i yükseköğretim kurumları mezunu, yüzde 8'i ise yüksek lisans ve doktora yapmış olanlardan oluşmaktadır. Bu oran orta öğretim için yüzde 13'tür. Veriler incelendiğinde lisans ve lisansüstü çalışan sayıları artış gösterirken, lise ve ortaöğretim sayılarında azalmalar görülmektedir.

Sektörün değişimlere ve yeniliklere son derece hassas yapısı, küresel pazarlardaki yarışlara olabildiğince yatkın olabilmesi, teknoloji ile bir arada bulunması ve diğer iş kollarında olduğu gibi iletişim yeteneğinin güçlü olması, personellerin bu sebeplerden ötürü yüksek niteliklerde olmalarını kaçınılmaz kılmıştır. Ülkemizdeki, bankacılık sektöründe bazı konumlarda çalışabilmek için, işin pozisyonuna göre belirtilen lisanslanma belgesine sahip olmak gerekmektedir. Bu uygulama, sektördeki eğitime ve bilgiye verilen değer diğer göstergesidir. Sektörün değişimlere, yeniliklere kesintisiz açık yapısından dolayı ihtiyaç duyulan eğitim ise, kurum içi eğitim ve seminerlerle sürekli olarak giderilmeye çalışılmaktadır (Ayan, 2012, s. 47).

Bankacılık sektörü, düşünülenin tersine, sadece ilgili bölüm mezunları için değil bu alana dair derslerin öğretilmediği bölümler için de istihdam fırsatları sağlamaktadır. Üniversitelerin çeşitli uzmanlık alanlarından mezun olanlar, bankacılık sektörü içerisinde işgücüne katılabilmektedir. Buradan sebeple sektör içerisindeki büyüme imkânlarının incelenmesi, 'üniversiteli işsiz' rakamlarının azaltılmasında da büyük oranda katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Sektör içerisindeki istihdamın niteliğini ön plana çıkaran ve sektörü farklı yapan diğer özellik de, bir sürü iş konumunun engelli istihdamına son derece müsait olmasıdır. En çok da çağrı merkezlerinin, engelli istihdamına uygunluk konusunda değerlendirilebilecek bir iş kolu olduğu düşünülmektedir (Ayan, 2012, s. 48).

Türk bankacılık sektöründe, özellikle 2005 senesinden itibaren yerli olmayan sermayenin artışıyla, sektör içerisindeki aktif büyüklüğe ve şube ve personel sayısındaki artışa pozitif katkıda bulunulmuştur. Satışı gerçekleştirilen bankaların bilançolarındaki büyümeye paralel bir biçimde, bu bankaların şube sayısında ve personel sayısında da artış gerçekleşmiştir. Yerli olmayan bankaların satışlarından sonra yoğun olarak yeni şubelerin açılışlarını uygulayarak çalışan sayılarında artışlar görülmüştür (Bumin, 2007, s. 102).

Tablo 2. 2. Türk Bankacılık Sektöründe Çalışan ve Şube Sayıları

YILLAR	ÇALIŞAN SAYISI	ŞUBE SAYISI
2022	185.656	9.753

2021	185.248	9.792
2020	186.612	9.939
2019	188.837	10.199
2018	192.313	10.454
2017	193.504	10.550
2016	196.699	10.781

Kaynak: (<https://www.tbb.org.tr>) (Erişim Tarihi:28.08.2022).

Şube ve çalışan sayıları, mevduat bankaları ile kalkınma ve yatırım bankalarını kapsamaktadır.

Şube dışı alternatif dağıtım kanallarının gelişmelerin ilerlemesiyle birlikte, mobil bankacılık hizmetlerine olan talebin artması ve bazı hizmetlerin destek hizmeti kuruluşlarından temin edilmesi; Tablo 2. 2'de de görüldüğü gibi zaman içerisinde şube ve çalışan sayısını etkileyerek çalışan ve şube sayısında azalmalar gerçekleşmiştir. 2022 verileri haziran ayı içerisinde TBB tarafından derlenerek yayınlanmıştır.

Bankacılık sektörü aslen emek tasarrufunun yoğun bir biçimde gerçekleştiği faaliyet alanlarından biridir. Bu husus da yapılmış çalışmalar da görüldüğü üzere, özellikle teknolojik gelişmeler sektörün istihdam boyutunu negatif olarak etki göstermiştir (Sarkis, 1999, s. 25-26). Diğer taraftan, sayısında artış görülen müşterin istekleri, sıkı rekabet şartları ve hızla artış gösteren risk öğelerine dayalı olarak sektörün zaman içerisinde ilerleyen ve kendi içerisinde farklılık gösteren hizmet birimleri ve iş tanımları, istihdam hacmine katkıda bulunan faktörlerdir. Bankacılık sektörünün Türkiye özelindeki yüksek büyüme potansiyeli ve işgücü ihtiyacının sürekli yükselen özellikleri, istihdam açısından sektörü farklı kılmaktadır. Sektörün yeniliklere, gelişmelere ve teknolojik ilerlemelere son derece açık olması, gerek duyulan işgücünün özellikleri konusunda da belirleyici olmaktadır. Sektör, yeniliğe ve kendini ilerletmeye açık, teknolojik yetenekleri üst düzeyde ve teknolojik gelişmelere hızla uyum sağlayabilecek, iletişim kapasitesi yüksek, yükseköğretim mezunu nitelikli elemanlara çok daha fazla gerek duyulacağı düşünülmektedir (Ayan, 2012, s.48-49).

Bankacılık sektörü içerisinde gelecekteki 10 sene içerisinde yeni teknolojik gelişmelerin de etkisiyle birlikte personelleri nelerin beklediğine ilişkin bir bilgi bulunmamaktadır. Yeni teknolojilerin aktif ve hızlı bir biçimde kullanılmasından sonra sektör çalışanlarının istihdamıyla alakalı sıkıntıların oluşacağına ilişkin çeşitli öngörüler bulunmaktadır (Çil Yıldız, 2017, s. 29).

2.5. Finansal Yeniliklerin Performansa Etkisi

İşletmeler için yenilikler gerçekleştirmek; rekabet avantajına sahip olmak, daha etkili süreçler uygulayabilmek, pazar alanında daha iyi olabilmek veya iyi bir imaj yaratabilmek açısından

önemi bulunmaktadır. İşletmelerin yenilikçilik eğilimi, yatırım yapılmaya başlanması ve iç kaynakların kullanılmasından dolayı kısa bir zaman diliminde bazı kayıpları meydana getirebilmektedir. Yalnız yenilik uzun bir dönem içerisinde firmaların satışlarında gerçekleşen ve pazar paylarındaki artış ve firmalara rekabetçi üstünlük edindirmekte ve kurumların finansal performansına da pozitif bir etki gerçekleşmektedir. Literatürde genellikle yenilikçilik üzerine anket çalışması gerçekleştirilmiş olmakta ve finansal performans ise çoğunlukla öz sermaye karlılığı, aktif karlılık, yatırım karlılığı vb. finansal ölçütlerle ölçülmektedir. İşletmelerin yenilikçilik uygulamaları karlılıklarına ve büyümelerine, gelişmelerine pozitif etkisi bulunmaktadır (Gürkan ve Gürkan, 2017, s. 215).

Yeniliklerin performans üzerindeki pozitif etkisinin gerekçesi, yenilik yeteneklerinin işletmenin çevresindeki belirsiz durumlara (pazar ve teknolojik değişimler vb.) karşı uyum gösterebilme becerisini geliştirmesidir. İşletmelerin rakiplerini taklit ederek, başa baş rekabet sağlamak veya işletmede bulunan ürünlerde iyileştirmeleri gerçekleştirmek yerine, pazar temelli yeniliklere yönelebilmektedirler. Pazar temelli yeniliklerin birkaçı ileriki dönem içerisinde mevcut pazarlarda teknolojik ilerlemelerdeki artışa potansiyel alanı yaratabilir ve bu sebeple mevcut ürün ve pazarlara yayılabilmektedir (Ofazoğlu ve Koçak 2012, s. 133-134).

Bankalar, performans yönetimlerini son zamanlarda teknolojik gelişmelere ve ekonomik ortamda yaşanan gelişmelere paralel olarak yeniden düzenlemeler gerçekleştirmeli ve bu düzenlemelerde yüksek katma değer yaratma, taleplere endeksli hizmet sunma, esneklik ve pazara uyum sağlama, ürün-süreç kontrolü, hizmet süresini azaltabilme, israfın önlenmesi ve çalışanların performansını arttırma gibi konulara da dikkate alarak gerçekleştirmelidir (Coşkun, 2006, s. 29).

Bankalardaki verimliliğin arttırılması, personeller içerisinde etkin çalışmalar gerçekleştirmesi ve işletmenin hedeflere ulaşabilmesi için gereken planların önceden yapılmasında fayda sağlamaktadır. Performans değerlendirmelerinin objektif yapıldığında banka faaliyetlerinin kalitesinin ve verimliliğinin artış gösterdiği görülmektedir. Ayrıca şube performansını olumsuz etkileyen durumlar olmaktadır. Eğitimlerin yetersiz olması, çalışma ortamlarında gerçekleşen sıkıntılar ve ücretler bu faktörlerden biridir. Bu tarz problemlerin giderilmesiyle beraber şubedeki performansların artışı hedeflenmektedir (Sakınç ve Kakaç, 2018, s. 116).

2.6. Finansal Yeniliklerin Verimliliğe Etkisi

Verimlilik, çoğunlukla "geniş" ve "dar" manada olmak üzere 2 şekilde ifade edilmektedir. Geniş manada verimlilik, ekonomik hedeflere ulaşabilmek için araçların hassaslık ve işlerliğini gösteren soyut bir kavram olarak ifade edilmektedir. Dar anlamdaki verimlilik, teknik açıdan

verimlilik ile farksız bir anlamı olmakta ve üretim miktarı(çıktı)ile üretim etkenleri miktarı (girdi) arasındaki fiziksel bağlamı belirtmektedir (<https://www.ekodialog.com>) (Erişim Tarihi:01.05.2021).

Üretim ve hizmet sektöründe faaliyette bulunan işletmeler için verimli çalışma günümüzde önemli bir amaçtır. Verimlilik ifadesi en genel tabiriyle toplam çıktının toplam girdiye oranlanmasıdır (Eren, 2001, s. 181). Verimlilik, “üretimi gerçekleştiren mal ve hizmetin miktarıyla bu mal ve hizmet miktarının ortaya çıkarılmasında gerçekleştirilen girdiler arasındaki oran” şeklinde belirtilmektedir (Prokopenko, 2005, s. 19).

Bankacılık sektöründe verimlilik tabiri, ürünlerin cinsleri, piyasanın şekli, ekonomik şartlar, rekabet, teknolojiye ilerlemeler, aktif kalitesi, sermaye yeterliliği, iş süreçlerinin yenilenmesi, operasyon işlemlerinin merkezileştirilmesi, alternatif dağıtım kanalları, gider/gelir dengesi, şubelerin birleşmeleri ve şube kapatılması olarak sayılabilir (Eşdur, 1999, s. 45).

İnternet bankacılığı, elektronik paranın sürekli gelişim göstermesi bankacılık ve ödeme sistemlerinde verimliliği artırmış ve ulusal-uluslararası alanda bankacılık işlemlerindeki maliyetleri düşürerek sisteme fayda göstermiştir. Bu durum sonucunda verimlilik gerçekleşmiş ve ekonomide refah artışını sağlamaktadır (Basle, 1998, s. 1).

Türk bankacılık sektörü içerisinde finansal yenilikler altında yeni teknolojilerin kullanılabilmesi, işlerin düzenlenmesinde değişimlere sebep olmuştur. Kullanımı gerçekleşen yeni teknolojiler, bankalardaki bilgileri işlemede kullanılan düzenin ilerlemesini gerçekleştirmekte ve verimlilik artışlarını sağlamaktadır (Yetiz ve Ünal, 2018, s. 132)

Günümüzde bankada çalışan bir personel aynı süre içerisinde birden fazla işlemi bir arada gerçekleştirebilmektedir. Örneğin; bankada çalışan bir gişe görevlisi, kredi kartı tahsisi, çek-senet tahsil işlemleri, mevduat hesabı oluşturma, kredi satışı, hesap açma-kapatma, Havale ve EFT işlemleri, döviz alım-satım işlemleri gibi birçok işlemi bilgisayar ile kısa bir sürede gerçekleştirebilmektedir. Bu sayede verimlilik artışı elde edilmekte ve maliyetlerde azalma gerçekleşmektedir (Koçaşlı, 2017, s. 397).

2.7. Finansal Yeniliklerin Karlılığa Etkisi

Kârlılık, bir bankanın var olabilme sebebinin yanında bankanın üstlenebileceği riski ve sermayesini arttırma yetisini gösteren mühim bir neticedir. Kârlılık, bankanın gelir kaynaklarını iyi belirleyip değerlendirebilme, yüksek kazançlı alanlarda çalışmalarına devam edebilme başarısının da bir delilidir. Banka kârlılığının ölçümünde, bankanın reel olarak yeteri kadar gelir elde edip etmediğine bakılır. Bunun için, banka gelirlerinin, aktif büyüklükleri ile o geliri elde edebilmek için buldukları sermaye miktarı ve sektörün kârlılık ortalamasının kıyaslanması icap etmektedir (Atan, 2002, s. 13-14).

Banka karlılığını, aktiflerinden gerçekleşen gelirle pasiflerin bedelleri ve hukuki yükümlülükler toplamı arasındaki ayırım şeklinde belirtmek doğru olacaktır (Gülhan ve Uzunlar, 2011, s. 343).

Bankaların kârlılık performanslarının ölçülmesinde genel olarak kullanılan en temel üç gösterge bulunmaktadır. Bunlar; öz kaynak kârlılığı (ROE) ve net faiz marjı (NIM), aktif kârlılığı (ROA) şeklindedir (Güneş, 2015, s. 271).

Bankalar kâr amacı güden işletmeler olarak, elde ettiği kârları koruma ve arttırmak için çeşitli stratejiler izlemektedir. Banka kârlılığının artması ise, operasyonel maliyetlerin azaltılmasına ve vergi ve benzeri yüklerin hafifletilmesine bağlı olduğu düşünülmektedir (Pınar, 2003, s. 51). Bunun doğal bir netice olarak, bankaların aracılık bedelleri içinde olan kamudan kaynaklanan yüklerin artış göstermesi, operasyonel maliyetlerin en mühim ögesi olan şube ve personel sayıları hususunda bankaları tasarruflu davranış göstermeye teşvik etmektedir (Ayan, 2012, s. 51).

Karlılık, her işletmede olduğu gibi bankalar içinde son derece de önemlidir. Kar ne kadar fazlaysa bankanın sektör içerisindeki gücü o derece büyüktür. Aynı zamanda bir bankanın karı ne derece fazlaysa, bankanın yönetiminin başarısı da bu duruma paralel olacak şekilde büyüklük göstermektedir (Çil Yıldız, 2017, s. 31).

2.8. Finansal Yeniliklerin Rekabete Etkisi

Rekabet, günümüzde hâkim olan ekonomik sistemde serbest pazar ekonomisinin temelidir. Bu sistem içerisinde rekabetteki amaç, kaynakların etkin kullanımını sağlayarak toplam refahın artış göstermesidir. Genel ekonomi içinde bulunan bu yararın yanında tüketiciler açısından rekabet, daha düşük bir bedel, yüksek kalite, çeşitli seçenekler ve yeni ürünleri ifade etmektedir. Rekabet ifadesi eş değerli alanda iş gören kişiler ve işletmeler tarafından en güçlü en başarılı olmak gibi amaçlara ulaşabilmek için karşılıklı mücadele olarak söylenebilir (Ergül, 2014, s. 2).

Rekabetin yoğun biçimde gerçekleştiği bankacılık sektöründe bankalar, finansal piyasalarda çalışmalarını kesintisiz gerçekleştirebilmek için rakiplerinin önüne geçebilme açısından ileriye dönük devamlı yeni yöntemleri uygulaması icap eden kurumlardan biridir (Gök ve Özdemir, 2011, s. 43). Bunun için rekabetçi bir bankanın; kredi faiz oranlarının düşmesi, mevduat faiz oranlarının ise yükselmesi istenir (Yağcılar, 2011, s. 160).

Rekabetin aktif bir biçimde gerçekleşen bankacılık sektöründe bir banka, piyasanın belirlediği mevduat faizinin daha düşük bir faiz ile mevduat toplamaya çaba gösterir ve yeniden piyasa tarafından belirlenen kredi faizinin üstündeki bir faizle kredi satışına çabalarsa müşterilerinde kayıp gerçekleşir, karlılığı azalır ve piyasadan çekilmek zorunda kalır (Koçaşlı, 2014, s. 86). Bu yüzden bankalar, rekabetin bu kadar yoğun gerçekleştiği piyasada ayakta kalabilmek ve

işletmenin sürekliliğini karlı ve verimli bir biçimde devam ettirebilmek amacıyla maliyetlerini en aza indirmek, yeni teknolojileri değerlendirerek rakiplerini arkada bırakmak ve teknolojilerle yeni ürünler üretip, ilerletmek zorundadır. Bu sebeple bankalarda sunulan hizmetlerin niteliği ve türleri artış gösterecektir (Çil Yıldız, 2017, s. 32).

Bankalar, sektör içerisinde rakipleriyle rekabet sağlayabilmek için, pazar payını artırabilmek ve varlığını kârlı bir şekilde devam ettirebilmek amacıyla finansal yenilikler kapsamında teknolojik gelişmelere çarçabuk uyum gerçekleştirerek yeni ürünler geliştirip, ürün bedellerini düşürmek gerekmektedir (Yetiz ve Ünal, 2018, s. 132).

2.9. Türkiye’de Bankacılık Sektörünün Finansal Sistemdeki Yeri

Finansal sistemin temel aktörleri olan finansal piyasalar, finansal kurumlar ve hukuki idari düzen olarak sayılabilmektedir. Finansal piyasaların aktörleri içinde öncelikli olarak fon arz ve fon talep edenler gelmektedir. Kazanımlarının bütünü tüketmeden artırım gerçekleştiren fon sahipleri bu fazla fonu, elde ettikleri kazançtan daha fazlasına gereksinim duyan fon talep edenlere finansal sistem aracılığıyla aktarımı gerçekleştirmektedir. Bu transfer tasarruflardan yatırımlara kanalize edildiği anlamına gelmektedir (Afşar, 2007, s. 189). Finansal sistem içerisindeki finansal kurumların çoğunluğunu oluşturan bankalar ve gerçekleştirdikleri işlemler diğer taraftan girişimcilere fon desteği gerçekleştirirken diğer yünden tüketici kredilerine de etki ederek reel ekonomiye yön vermektedir. Bu durum ekonomide kredi hacmini fazlaştırıp maliyetleri düşürmekte; bu olay ise toplam talepte artış göstererek ekonomik büyümeye lokomotif oluşturmaktadır (Agayev, 2012, s. 157). Gelişmiş ve gelişmeye çaba gösteren ülkelerde finansal düzenin temel kuruluşu olan bankaların daha çok mevcut bankaların ekonomi içerisinde bulunan görevleri aşağıdaki gibi özetlenebilir:

- Finansal aracılık, kişi ve kuruluşların artırımlarını kendi bünyelerinde toplayarak, fon ihtiyacı olan kişilere ve kuruluşlara aktarmasıyla aracılık gerçekleştirmektedir.
- Kaynaklara akıcılık sağlama ulusal ve uluslararası alanda fon açığı ile fon fazlası gerçekleştirenleri birleştirerek kaynakların akıcılığını sağlar.
- Kaynak kullanımında işlerliği sağlayarak, uzmanlık alanlarından dolayı toplanılan fonları gerekli ve öncelikli sektörlerle aktarımını gerçekleştirerek verimli ve kazançlı alanlara kaynak kullandırır.
- Elde edilen kaynaklarda vade ve tutar düzenlemesi yapma, beraberinde farklı vadedeki ve farklı miktardaki fon arzına ve talebine akıcılık sağlarlar.
- Kaydi para ya da banka parası üretme, mevduat ve mevduat benzeri kaynakları ellerinde toplayarak satın alma gücü yaratırlar.

- Uluslararası ticareti ilerletme, geliştirme, akreditif, finansal kiralama, faktoring veya yeni ödeme yöntemleri olarak teminat mektupları vb. ülkelerarası ticaretin gerçekleşmesine ve gelişmesine yardımcı olmaktadır.
- Para politikasının işlerliğini artırma, merkez bankalarını para politikalarına binaen kullandıkları araçlar sayesinde sistemdeki etkinlik de artış görülür (<https://www.aof.com.tr>). (Erişim Tarihi:20.04.2021).

Tablo 2. 3. Türkiye’ de Bankacılık Sisteminde Yer Alan Banka ve Bankaların Şube Sayıları

	BANKA SAYISI	YURTIÇİ ŞUBE	YURT DIŞI ŞUBE
Mevduat Bankaları	35	9629	71
*Kamusal Sermayeli	3	3688	34
*Özel Sermayeli	8	3517	27
*TMSF’ye devredilen Bankalar	3	3	0
*Yabancı Sermayeli Bankalar	21	2421	10
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	16	71	0
*Kamusal Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	3	43	0
*Özel Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	9	24	0
*Yabancı Sermayeli Kalkınma ve Yatırım Bankaları	4	4	0

Kaynak: (<https://www.tbb.org.tr>). (Erişim Tarihi:20.05.2022).

Tablo 2. 3’te elde edilen veriler 20.05.2022 tarihi itibariyle grup bazında banka ve bankaların şube sayıları belirtilmiştir. Şube sayıları resmi veriler olmayıp, bankaların yıl içerisinde Türkiye Bankalar Birliği’ne bildirilen verilerdir. Katılım bankaları dahil edilmemiştir.

Türkiye’de bankacılık sistemi içerisinde yer alan 57 banka faaliyet göstermektedir. Kalkınma ve Yatırım Bankaları 16, Katılım Bankaları 6, Mevduat bankaları sayısı 35 dir. Bu 57 banka içerisinde 12 tanesi kamusal sermayeli, 17 tanesi özel sermayeli, 28 tanesi de yabancı sermayelidir (www.tbb.com.tr) (Erişim Tarihi:28.08.2022).

Tablo 2. 4. Türkiye ‘de Bankacılık Sistemi

MEVDUAT BANKALARI	
* KAMUSAL SERMAYELİ MEVDUAT BANKALARI	* ÖZEL SERMAYELİ MEVDUAT BANKALARI
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	Akbank T.A.Ş.
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	Anadolubank A.Ş.
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	Fibabanka A.Ş.
	Şekerbank T.A.Ş.
	Turkish Bank A.Ş.

	Türk Ekonomi Bankası A.Ş.
	Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.
	Türkiye İş Bankası A.Ş.
*YABANCI SERMAYELİ BANKALAR	
Alternatifbank A.Ş.	
Arap Türk Bankası A.Ş.	
Bank Mellat	* T. M. S. F ' YE DEV. BANKALAR
Bank of China Turkey A.Ş.	Adabank A.Ş.
Burgan Bank A.Ş.	Birleşik Fon Bankası A.Ş.
Citibank A.Ş.	Türk Ticaret Bankası A.Ş.
Denizbank A.Ş.	
Deutsche Bank A.Ş.	
Habib Bank Limited.	
HSBC Bank A.Ş.	
ICBC Turkey Bank A.Ş.	
ING Bank A.Ş.	
Intesa Sanpaolo S.p.A.	
JPMorgan Chase Bank N.A.	
MUFG Bank Turkey A.Ş.	
Odea Bank A.Ş.	
QNB Finansbank A.Ş.	
Rabobank A.Ş.	
Société Générale (SA)	
Turkland Bank A.Ş.	
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	

Kaynak: https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27deki_bankalar_listesi

Tablo 2. 5. Türkiye'deki Kalkınma ve Yatırım Bankaları

KALKINMA VE YATIRIM BANKALARI		
*KAMUSAL SERMAYELİ	*ÖZEL SERMAYELİ	*YABANCI SERMAYELİ
İller Bankası	Aktif Yatırım Bankası	Bankpozitif
Türk Exim Bank	Destek Yatırım Bankası	Bank of Amerika
Türkiye Kalkınma Bankası	D Yatırım Bankası	PASHA Bank
	Diler Yatırım Bankası	Standart Chartred Yatırım Bankası
	Golden Global Bank	
	GSD Yatırım Bankası	
	Nurol Yatırım Bankası	
	İstanbul Takasbank	
	Türkiye Sınai Yatırım Bankası	

Kaynak: Türkiye'deki bankalar listesi - Vikipedi (wikipedia.org)

Tablo: 2. 6. Türkiye 'deki Sermaye Çeşitlerine Göre Bankalar

*KAMUSAL SERMAYELİ KATILIM BANKALARI	*YABANCI SERMAYELİ KATILIM BANKALARI
Türkiye Emlak Katılım Bankası	Albaraka Türk
Vakıf Katılım Bankası	Kuveyt Türk
Ziraat Katılım Bankası	Türkiye Finans Katılım Bankası

Kaynak: Türkiye'deki bankalar listesi-Vikipedi (wikipedia.org)

2.10. Türkiye’de Finansal Sistemin Yapısı

Finansal sistem, fon arz ve talebinde vade, miktar ve kişiler bakımından denge sağlayarak, bireylerin tasarruflarını yatırımlara aktarılmasına aracılık görevi üstlenen yapıdır (Akdiş, 2006, s. 71).

Finansal sistemde üç ana bileşeni vardır; finansal araçlar, finansal kuruluşlar ve finansal piyasalardır. Finansal kuruluşlar; bankerler, sigorta şirketleri, bankalar, borsalar vb. unsurlardan oluşurken, finansal araçlar; banknot, tahvil ve hisse senedi, bozuk para gibi daha geleneksel araçların yanı sıra mevduat, swap, future, krediler, hazine bonoları ve varlığa dayalı menkul kıymetler ile opsiyon borsaları vb. daha yeni finansal araçların yer aldığı geniş bir alanı kapsamaktadır (Parasız, 2001, s. 654).

Finansal piyasalar reel ekonomiyi finanse edebilmek için gerekli olan tasarrufları harekete geçirerek fon akışını sağlamaktadırlar. Finansal sistemin en önemli amacı kaynak dağılımdaki etkinliğin gerçekleştirilmesidir. Etkinlik tabiriyle belirtilmek istenen; sistemde bulunan kaynakların, projelerin taşıdıkları risklere göre en yüksek getiriye sahip alanlara aktarılmasını gerçekleştirmektir (Sak, 1995, s. 37).

2.11. Türk Bankacılık Sektörü

Cumhuriyet döneminin başlarında gerçekleşen Türk bankacılığındaki gelişmeler araştırıldığında, 1923 senesinde, Türkiye’de faaliyette bulunan 22 tanesi yerli, 13 tanesi yerli olmayan toplam da 35 tane banka bulunmaktaydı. 1923 senesinde hükümetin ve toplumun sanayi, tarım, ticaret bölgelerinin önde gelen bireylerin katılımlarıyla gerçekleşen Türkiye İktisat Kongresi’nde, ekonomik ilerlemeler gerçekleştirebilmek amacıyla milli bankacılığın kurulmasının kaçınılmazlığı bütün katılan bireyler sayesinde söz konusu olmuştur. Kongrede belirtilen düşüncelere göre özel kesimde bulunan imkanlar güçlü bankalar kurulabilmesi için yeterli değildir. Bankaların kuruluşunun gerçekleşmesi için devletin katkısı bulunmalıdır (Korukçu, 1998, s. 3).

1924 senesinde ilk özel sektör bankası olan Türkiye İş Bankası aktif hale getirilmiş, 1925 senesinde ise ilk kalkınma bankası olan Türkiye Sanayi ve Maadin Bankası kurulmuştur (Parasız, 2014, s. 20). Kamu bankaları döneminde, banka sektörü açısından en seçkin özelliği, büyük ve önemli devlet bankalarının kurulmuş olmasıdır. 1934’te başlatılan Birinci Sanayi Planı’nın faaliyete geçirilmesiyle, devlet sermayesi veya devlet sermayesinin öncülüğünde gerçekleştirilen bu bankalar mühim vazifeler üstlenmişlerdir (Parasız, 2005, s. 21).

1933 yılında Sümerbank ve İller Bankası, 1935 yılında Etibank, 1937 yılında Denizbank’ın kuruluşu gerçekleşmiştir. Sümerbank, sinai kalkınmayı destekleme; İller Bankası, yerel yönetimleri kalkındırmaya destek olmak, kanalizasyon, şehir imar planlarını hazırlamak, su,

yol, köprü, elektrik-havagazı gibi altyapı hizmetlerinin gerçekleştirilmesini orta ve uzun vadeli kredilerle destekleyip; Denizbank Türk ve yabancı limanlar arasında düzenli posta seferleri işletmek, çeşitli liman işlemlerini yürütebilmek için kurulumu gerçekleştirmiştir. 1938 senesinde Halk Bankası küçük esnaf ve zanaatkârlara kredi sağlayabilmek için kurulmuştur (Yetiz, 2016, s. 111).

Türk bankacılığının gelişme gösterdiği 1945-1960 dönemleri içerisinde gözlemlenen ekonomik politikadaki değişimlere bağlı olarak özel sektör bankacılığında gelişmeler olmuştur. 1945-1959 yılları arasında yapılan yatırımların, modern işletmelerin, milli gelirden ve nüfus da ki hızlı artış, şehirlerin büyümesi, sanayi sektöründeki atılımlarla gerçekleşen ilerlemeler sonucu bu sektörün milli gelirden daha çok pay almaya başlaması ve piyasa için üretimdeki artış, ekonomideki para ve kredi ihtiyacına artış göstermesine sebebiyet vermiştir. Bankacılık sektöründeki yatırımların getirisinde artış görülerek, özel sektör bankacılığı hızla önem kazanmıştır. Garanti Bankası (1946), Akbank (1948), Pamukbank (1955) ve Türkiye Sınai Kalkınma Bankası (1950) bu zaman dilimi içerisinde kurulmuştur. Bu süre içerisinde, faiz oranları ve yapılan işlemlerden alınacak komisyon oranları hükümetin belirlemesi ve dövizde dayalı yapılan işlemlerin yetkisinin sadece Merkez Bankası'nda bulunmasının da etkisiyle, şube bankacılığına ve mevduat toplamaya dayalı bir rekabet önem arz etmiştir (Çankaya ve Öz, 2011, s. 13).

Bankacılık sektörü 1960-1980 dönemlerinde önemli ölçüde devletin kontrolü ve etkisi altında kalmış ve bu dönem içerisinde yeni bankaların kurulmasına sınırlama gelmiştir. Şube bankacılığı gelişmeye başlamış, özel ticaret bankalarının çoğu holding bankası haline gelmiştir. Bu dönem içerisinde 5'i kalkınma ve 2'si ticaret olmak üzere toplan 7 yeni banka kurulmuştur. Bu dönemde kuruluşu gerçekleşen bankalar, 1962 T.C. Turizm Bankası, 1963 Sınai Yatırım ve Kredi Bankası, 1964 Devlet Yatırım Bankası, 1964 Amerikan-Türk Dış Ticaret Bankası, 1968 Türkiye Maden Bankası, 1976 Devlet Sanayi ve İşçi Yatırım Bankası, 1977 Arap-Türk Bankası'dır (Aydın, 2006, s. 30).

1980 yılına kadar devletin kontrolünde ve kısıtlanmış mali araçlarla hizmet gerçekleştiren bankacılık sektörü, 1980 yılından başlayarak liberalleşme (finansal serbestleşme) yönündeki adımların hızlı atılmasıyla beraber araç zenginliğine kavuşmuş ve bu durum bankacılık sektöründeki denetimin yapılmasını gündeme getirmiştir (Bakdur, 2003, s. 12).

1982 senesinde çıkarılmış olan Sermaye Piyasası Kanunu ile sermaye piyasası araçlarının kullanımı için gereken hukuki zemin ve kurumsal yapı düzenlenilmiştir. İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) 1986 senesinde faaliyete geçmiştir (Keskin vd., 2008, s. 33).

Bankacılık sisteminde kaynakların daha etkin bir biçimde kullanımını sağlayabilmek amacıyla 1986'da Para Piyasası'nın kuruluşu gerçekleşmiştir. Bu düzen, elinde kullanılmamış nakit fazlası olan bankalardan nakit ihtiyacı bulunan bankalara borç vererek bankalar arası aracılık işlevi gerçekleştirerek kendilerine gelir sağlama imkânı tanımaktadır. Ekonomi açısından

piyasada kısa dönem içerisinde likidite sıkıntısı kalkmakta ve TCMB'nin ek emisyonu başvurmasına gerek kalmamaktadır (Parasız, 2011, s. 26).

Finansal serbestleşme süre içerisinde; faiz oranları serbestlik sağlanmış ve faiz oranlarının reel olarak pozitif düzeye erişmesinin önü açılmıştır. Sektöre yeni bankaların girişleri kolaylaştırılmış ve sektör ülkelerarası piyasalarda faaliyete başlamış, uluslararası piyasalardan kaynaklar sağlanarak, sektörde bulunan bankaların yabancı para cinsinden işlem yapması serbest bırakılmıştır. Özellikle 1990 senesinde uygulanmış olan Para Programı, Hazine'ye bütçe açıklarına ticari bankalardan kaynak aktararak gerçekleştirmesinin yolu açmıştır (Çolak, 2002, s. 166).

2000 senesinin ilk döneminde 1999 yılında IMF ile yapılan "Stand-by" anlaşmasıyla fiyat istikrarını sağlamaya ve sürdürülebilir bir kamu borçlanma sistemine yönelik olumlu sonuçlar gözlenmeye başlanmıştır. İç borçlanma, faiz oranları ve enflasyonda azalmalar gerçekleşmiştir. Yalnız senenin ikinci yarısında yapısal uyum düzenlemelerindeki gecikmeler, enflasyondaki gerilemenin beklenenden az olması, kamu mal ve hizmetlerine enflasyon artışı kadar zam yapılması gibi sebepler olumsuz bir duruma neden olmuş ve Kasım 2000 de bankacılık sektörü bir sarsıntı yaşamıştır. Bu dönemde döviz kurunda ve faiz oranlarında gerçekleşen büyük dalgalanmalar dolayı zarar gösteren çok sayıda banka piyasa dışında kalmıştır. Özel sermayeli ticaret bankası olan Demirbank, Etibank, Bank Kapital yönetimleri T. M. S. F. 'ye devredilmiştir. Bir ticaret bankası olan Kıbrıs Kredi Bankası'nın ve bir kalkınma ve yatırım bankası olan Park Yatırım Bankası'nın faaliyetlerinin durdurulmasıyla birlikte Fon'daki banka sayısı 11'e ulaşmıştır. 2001 yılında önceki sene gerçekleşen kötü dalgalanmaların daha da artması nedeniyle önce finansal kesimde başlayan daha sonra reel kesimde hızla yayılış gösteren Şubat 2001 krizi yaşanmıştır. Döviz kurları ve faiz oranları hızla artış göstermiştir. Bankacılık sektörü zayıflamış, 8 banka daha T. M. S. F. 'ye devredilmiştir. Ayrıca, Egebank, Yurtbank, Yaşarbank, Bank Kapital ve Ulusal Bank Sümerbank, Interbank ve Esbank ise Etibank çatısı altında birleştirilmiştir (Yetiz, 2016, s. 113).

2002 yılında enflasyon düşüş eğilimi gerçekleştirmiş, kısa vadeli faiz oranlarında indirime gidilmiş, dalgalanmaların önüne geçebilmek için döviz piyasasına müdahaleler gerçekleştirilmiştir. Yeniden yapılandırmalar sonucunda bankalar kar elde edecek duruma geçmişlerdir. T. M. S. F. 'ye devredilen bankalarda birleşmeler, satış ve tasfiye işlemleri yapılmıştır. 2003 yılında ekonominin iyi bir performans göstermesiyle birlikte büyüme, uzun dönem ortalamasının ve program amaçlarının üstünde gerçekleşmiştir. 2004 yılında da bankacılık sistemi, iyileşme gösteren ekonomiye paralel olarak iyi bir performans sergilemiştir ve bankalara duyulan güvende artış sağlanmıştır. Mali durumu kötüye giden bankaların T. M. S. F. 'ye devredilmesiyle birlikte, finansal sistem daha sağlıklı işlemeye başlamış, rekabet ortamının doğuşuna sebep olmuştur (Yetiz, 2016, s. 114).

2.12. Türkiye Ekonomisinde Bankacılık Sektörünün Önemi

Bir ekonomide finansal düzenin iyi bir biçimde işlemesi ekonomide kalkınmada ve gelişmede pozitiflik sağlarken, Türkiye’de, finansal düzenin zeminini bankacılık sektörü oluşturmaktadır (Afşar, 2011, s. 156). Bankaların makroekonomik açıdan önemli görevi, finansal düzenin içine aktarılan fonların yani fon fazlası olan tasarruf sahiplerinden fonları alarak, ekonomik kalkınmaya en yüksek katkıyı sağlayacak olan sektörlerle ve bireylere yönlendirip ekonomiye işlerlik kazandırmaktır (Er ve Uysal, 2012, s. 366).

Bankaların belli başlı ekonomik görevi mali aracılıktır. Bankacılık sektörünün mali işlevlerinin sonucunda ekonomide ödünç verilebilir fon arzı ve fon talebi artar, bununla birlikte mali piyasalarda hacim genişler, istihdam ve milli gelir artış gösterir. Bankaların makroekonomik açıdan bir diğer önemli görevi de, mali sisteme çekilen fonların ekonomideki kalkınmaya en yüksek katkı gösterecek alanlara ve sektörlerle eğilmesidir. Ayrıca ekonomideki etkin para politikasının başlatılması, ülkenin dış ekonomi ilişkilerindeki gelişmeler ve dünya ile bütünleşmesi de, ancak gelişim göstermiş bankacılık sektörü ile mümkündür (Savram ve Karakoç, 2012, s. 328).

Türk ekonomisindeki faaliyetlerin finansmanı ve ekonomik aktörlerin finansman gereksinimlerinin önemli bir bölümü bankacılık sektörü sayesinde karşılanmaktadır. Sermaye piyasası sektörünün durumu incelendiğinde ise son yıllarda gelişme kaydedilmiş ve önemli bir büyüklüğe ulaşılmasına rağmen bankacılık sektörüne kıyasla sermaye piyasasının hala istenilen düzeyde olmadığı, gelişim ve büyüme yönünden gidecek daha çok yolunun olduğu görülmektedir (Kartal, 2018, s. 19).

Finansal piyasalar içinde ağırlığa sahip olan bankacılık sektörü ekonomi açısından da mühim fonksiyonlar üstlenmektedir. En önde tüketimin ve yatırımların finansmanı sureti ile ekonomik büyümenin desteklenmesi ve sürdürülebilir kılınması gelmektedir. Ayrıca bankacılık sektörü, fonladığı sektör vasıtası ile sektörlerin daha rekabetçi duruma gelmesini ve dolayısıyla ilerleyişini etkilemektedir. Bankacılık sektörü finansal gelişme ve finansal istikrar açısından da kilit bir konumda bulunmaktadır. Böylece makroekonomilerin kırılganlığı bankacılık sektöründen doğrudan etkilenmektedir. Bu sebeple bankacılık sektörünün taşıması muhtemel sistemik risklerin düzenlenmesi ve düzenleyici otoriteler tarafından yakından gözetimi oldukça önemlidir. Bankacılık sektörü söz konusu tüm bu önemli fonksiyonları finansal aracılık rolü ile yerine getirmektedir. Yukarıda bahsedilen özellikleri dolayısı ile bankacılık sektörüne stratejik bir biçimde yaklaşılmalı ve büyük önem taşımaktadır. Aksi takdirde herhangi bir bankada yaşanabilecek sorun bankacılık sektörüne yayılarak sistemik risk haline gelebilecek, bu durum ise ekonomik krizlere yol açabilecektir. Böyle bir süreç ise ülkelere ciddi maliyetler yükleyen sürecin başlangıç noktalarını oluşturabilecektir. Dolayısı ile bankacılık sektörü finansal piyasalar açısından son derece önemli olup, ülkelerin bugününün ve geleceğinin yapılandırılmasında anahtar pozisyonunda bulunmaktadır (Kartal, 2018, s. 22-23).

Buraya kadar özetlendiği kadarı ile bankacılık sektörü etkin ve verimli bir şekilde çalışmalar gerçekleştirdiği takdirde ekonomi üzerinde olumlu etkiler oluşturacağı gibi, sıkıntı ve kriz zamanlarında ise ekonomi üzerinde bir sürü negatif etkiye sebebiyet verebilecektir. Dolayısı ile bankacılık sektörünün ekonomi üzerindeki birçok olumlu ve olumsuz etkisinin muhtemel olduğu ortadadır (Kartal, 2018, s. 21).

3. BÖLÜM

FİNANSAL YENİLİKLER VE TÜRKİYE'DEKİ TİCARİ BANKALARIN PERFORMANSINA ETKİLERİ

3.1. Araştırmanın Önemi ve Amacı

Gelişen ve değişikliklerin gerçekleştiği yaşadığımız evren içerisinde gerçekleşen rekabetler, kurum ve kuruluşlar var olabilmek için mücadele çabası içinde kalmıştır. Rekabetin artış

gösterdiği ve teknolojilerin daha yaygın kullanıldığı günümüz döneminde performans kavramının da önemini ortaya çıkarmıştır. Bankacılık sektörü içerisinde gerçekleşen değişimlerin ve bankaların sunduğu hizmet ve ürünlerin çeşitliliğinden bankaların sürdürülebilirliğini devam ettirmek için yeterli performansı yakalamaları gerekmektedir.

Türkiye’de finansal sisteme en büyük katkıyı bankacılık sektörü oluşturmaktadır. Ekonomide finansal sistemin iyi işlemesi ülkenin ekonomik kalkınmasına ve gelişmesine büyük katkı sağlamaktadır. Finansal yenilikler süreklilik arz eden bir süreçtir ve ekonominin geneli üzerinde oldukça büyük bir etkiye sahiptir. Bu sebeple kurumlar, finansal yenileşmelerle maliyetleri düşürme yoluna gitmekte ayrıca rekabetin arttığı dönemlerde de yeni ve farklı ürünlerin piyasaya sürülmesine sebep olmaktadır.

Bu çalışma ile kamu sermayeli, özel sermayeli, yabancı sermayeli ticari bankaların Aktif Karlılık (ROA) ve Öz Kaynak Karlılığı (ROE) finansal yenilik işlemlerinden nasıl etkilendiği araştırılmaktadır.

3.2. Literatür İncelemesi

Bankacılık sektöründe finansal yeniliklerin ticari bankaların performanslarına etkisinin araştırılmasının tercih edilmesinde birkaç neden vardır. Birincisi, yeniliklerin günümüzde hızlı bir şekilde değişimlerin gerçekleşmesiyle önem kazanması finansal yenilikler konusuna duyulan ilgi ve araştırma isteğidir. İkincisi ise, finansal yeniliklerin performans etkisinin araştırıldığı çalışmaların fazla olmamasındandır. Konunun tercih edilmesindeki bir diğer etken ‘Finansal Yenilik’ konusu ile ilgili Türkçe yazına katkı sağlamadır. Finansal yenilikler konusunda hazırlanmış çalışmalar aşağıda özetlenmeye çalışılmıştır.

Koçşalı (2014) çalışmasında, geliştirilen teknolojilerin meydana getirdiği verimlilik, karlılık, istihdam yapısı ve rekabet yapısı yönlerini incelemeye almıştır. Çalışmada yeni teknolojilerin Türk bankacılık sektöründe verimliliği artırarak, sektörde rekabetçiliği artırdığının sonucuna varmıştır. Ayrıca teknoloji alt yapıları ürün ve hizmetlerin bankaların karlılığına pozitif etkisi olduğu belirlenmiştir.

Şerifoğlu (2014) çalışmada, finansal yeniliklerin ortaya çıkışı ve gelişimiyle piyasalardaki etkinlik ve verimlilik artışı gerçekleştirmekte ve bu da işlem maliyetlerinde düşüş gerçekleştirmektedir. Diğer taraftan finansal araçların kullanımının artışıyla ödeme sistemindeki yenilikler parasal büyüklüklerin tanımlanmasını güçleştirmiştir. Bu nedenle finansal yeniliklerin para politikasının etkinliğini azaltmakta olduğunu ve Türkiye açısından incelenmesini hedeflemiştir.

Özbek (2017) çalışmasında, finansal sistemin tabanının bankacılık sektörünün ağırlıklı olduğunu ve sektördeki performansın düşük ya da yüksek olmasının finansal sistemde ve ekonomiyi etkilediğini belirtmiş çalışmada finansal yenilikleri incelemiş ve yeniliklerin

bankalardaki performansa olan etkisini SPSS istatistik paket programı kullanmıştır. Türkiye Bankalar Birliği'nden elde edilen verileri kullanarak değerlendirmiş ve finansal yenilikçilik düzeyi yüksek olan bankaların performans ile doğru orantısı olduğu kanısına varmıştır.

Nalcı (2017) çalışmasında, online bankacılık hizmetleri olan mobil ve internet bankacılığı üzerine yoğunlaşarak, gerçekleşen hizmetlerin finansal performansa etkisini araştırmıştır. Çalışmada 1995- 2015 döneminde gerçekleşen mobil ve internet şube hizmetleri verileri kullanılmıştır. Bankalardaki performans göstergesi olarak aktif karlılığı, sermaye karlılığı, net faiz marjı, kredilerin aktiflere oranı, verimlilik oranı baz alınmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen verilerden internet ve mobil bankacılığın banka karlılığı üzerinde pozitif etki oluşturmadığı kanısına varılmıştır.

Çil Yıldız (2017) çalışmasında, teknolojik gelişmelerin bankacılık sektörüne olan etkilerini araştırmıştır. Bu gelişmelerin Türk bankacılık sektörüne olan etkileri istihdam, verimlilik, karlılık ve rekabet boyutlarında ele almıştır. Elde edilen verilerle verimlilik, karlılık ve rekabete olumlu yönde etki ederken, istihdam konusuna negatif şekilde etkilediğini belirtmiştir. Ayrıca Türk bankacılık sektöründe yeni teknolojilerin kullanımının artışıyla personele olan ihtiyaç azalma gösterirken, eğitilmiş personele yönelik farklı branşlarda istihdam artışı gözlenmiştir.

Berberoğlu ve Uzun (2018) çalışmalarında, internet bankacılığı uygulamalarının bankaların performanslarına etkisinin ne düzeyde olduğunu araştırmışlardır. Çalışmanın amacı, e-bankacılık kanalları üzerinden internet bankacılığının banka performansına etkisini kanıtlamaktır. Veriler Türkiye Bankalar Birliği'nin istatistik raporlarından elde edilmiştir. Yöntem olarak çoklu doğrusal regresyon kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda, internet bankacılığı aktif kullanıcı sayısı ve işlem hacminin banka gelirine olumlu katkısı olduğu tespit edilmiştir. Banka likiditesi üzerinde internet bankacılığı işlemlerinin pozitif etkisi bulunurken, aktif kullanıcı sayısı ile bağlamsal ilişki bulunamamıştır.

Yetiz ve Ergin-Ünal (2018) çalışmada, finansal yeniliklerin Türk bankacılık sektörü üzerindeki etkilerini araştırmışlardır. Çalışmada sektördeki bilgisayar kullanımının artışıyla birlikte gerçekleşen hizmetlerin internet ve mobil bankacılıkla gerçekleştirildiği belirtilmiştir. Finansal yeniliklerle bankacılık işlemlerinin kolaylaştığı ve bankaların pazarlama faaliyetlerine daha çok yöneldiği belirtilmiştir.

Özkan (2019) çalışmada, küreselleşen dünyada finansal liberalizasyon uygulamaları ile yeniliklerin oluşumunu ve artış nedenlerini sıralamıştır. Bu çalışma içerisinde vektör hata modeli kullanılarak (VECM) Türkiye' deki finansal yeniliklerin ve para talebi arasındaki ilişkiler 2003: 01 ve 2019: 03 dönemleri arasındaki veriler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen VECM sonuçlarına göre finansal yeniliklerle para talebi arasındaki nedensellik bağı teorik beklentilere uygun olarak finansal yeniliklerden para talebine doğru tek yönlü biçimde çalışmaktadır. Çalışmanın doğrultusunda finansal yeniliklerin para talebini azalttığını; fakat

para talebindeki değişikliklerde finansal yeniliklerin katkısının kısa dönem içinde düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Korkmazgöz (2019) çalışmada, 2011 ve 2019 yılları arasında gerçekleşen veri setlerinden yararlanarak bu zaman serisi verilerine eş bütünleşme testi uygulanarak, mobil bankacılık işlem verileriyle aynı zaman dilimi içerisindeki mevduat bankacılığı sektörünün aktif karlılığı ve özsermaye karlılıkları arasındaki ilişki araştırılmıştır. Bu çalışmasıyla mobil bankacılık uygulaması kullanımıyla birlikte bankacılık sektöründe finansal performansına olumlu katkıları olduğu gözlenmiştir.

Zengin (2019) çalışmada dijital bankacılığın Türkiye'deki gelişimini ve mevcut durumunu analiz etmiştir. Çalışmada öncelikle alternatif dağıtım kanalları olan ATM, Çağrı Merkezi, İnternet Bankacılığı, Mobil Bankacılık uygulamalarından bahsetmiştir. Bankalararası Kart Merkezi ve Türkiye Bankalar Birliği'nden alınan bilgiler çerçevesinde 2012-2018 yılları arasında gerçekleşen verilerin kullanımı gerçekleşerek alternatif dağıtım kanallarının kullanımı kara, rekabete, maliyetlere olumlu yansıdığını fakat istihdam konusunda negatif etki yarattığını belirtmiştir.

Akın (2020) çalışmasında, dünyada gerçekleşen dijitalleşme eylemlerinden en çok etkilenen sektörün bankacılık sektörü olduğunu öne sürmüştür. İnternetin ve telefonun kullanımının artışıyla müşterilerin talep ve isteklerinin çeşitlilik göstermesi bankacılık sektörünü de etkilemiştir. Dijital dönüşüm maliyetleri azaltma, verimliliği artırma ve müşteriler açısından olumlu, hizmetlerin önem kazanmasına sebebiyet vermiştir. Çalışmanın amacı dijital dönüşümlerle beraber bankacılık sektöründe kullanılan teknolojilerin sektöre olan etkilerini ortaya çıkarmıştır.

Aydın (2020) çalışmasında, finansal yeniliklerin bankacılık sektöründe birtakım etkilerinin olduğunu, bankacılık sektöründe son 10 yıllık zaman dilimindeki verilerle gerçekleşen etkilerin istihdama, rekabete, verimliliğe, karlılığa olumlu etkileri olduğunu incelemiştir. Finansal ve teknolojik yenilikler rekabet artışı göstererek lisans ve lisansüstü mezun iş gücüne yönelik talebin artışına yol açmıştır. Yoğun rekabetin bankaların ana geliri olan faizle gerçekleşen karlılığın artırdığını savunmaktadır. Sayısal verilerin eşliğinde personellerin verimliliğinde yıllar itibariyle artış gösterdiğini belirtmiştir.

Ulusoy ve Demirel (2021) çalışmalarında, dijitalleşmenin bankaların aktif karlılığı üzerindeki etkisini incelemiştir. Dijital bankacılık müşteri memnuniyetine, işlem maliyetlerinin azalmasına ve bankaların kar etmesine katkı sağlayarak kazanç artışına neden olmaktadır. Bu çalışmada 2008- 2020 döneminde, dijitalleşme ve karlılık arasındaki bağıntı araştırılmıştır. Elde edilen veriler dâhilinde dijitalleşme ve karlılık arasında pozitif bağıntının olduğu belirlenmiştir. Ayrıca hem mobil hem de internet bankacılığı kullanan müşteri sayısının hem de mobil ve internet bankacılığıyla yapılan işlem hacmi büyüklüğünün bankaların aktif karlılığı üzerinde etkili olan bir faktör olduğu belirlenmiştir.

Bayraklı (2022) çalışmasında Türkiye’de bankaların sunduğu dijital bankacılık hizmetlerinin bankalardaki finansal performanslarına olumlu etkilerinin olduğu belirtilmiştir. Kullanılan veriler TBB’den dönemsel bazda ele alınmıştır. Çalışmada Genişletilmiş Dickey Fuller testi ve EKK yöntemi uygulanmıştır.

3. 3. Araştırmanın Yöntemi

Türk Bankacılık sektöründe Aralık 2021 tarihi itibariyle 35 mevduat bankası, 16 kalkınma ve yatırım bankaları, 6 adet de katılım bankası olmak üzere 57 banka faaliyet göstermektedir. TMSF’ ye devredilen bankalar da araştırmaya dâhil edilmiştir. Bu amaçla 2021 yılında Türkiye’de faaliyet gösteren ticari bankaların resmi verilerine ulaşılabilen, veri eksikliği olmayan bankalar araştırmaya dahil edilmiştir. Bu sebeple araştırmaya 2021 yılı itibariyle faaliyet gösteren 29 ticari banka değerlendirilmeye alınmıştır. Çalışması yapılan bankaların listesi EK-2 de verilmiştir.

Bu çalışmada veriler, bankaların 2013-2021 döneminde gerçekleşen finansal verilerden yararlanarak derlenmiştir. Çalışmada kullanılan veriler, Türkiye Bankalar Birliği ve Bankalararası Kart Merkezi’nin resmi web sitelerinden derlenmiştir. Son olarak Türk bankacılık sektöründe 2013- 2021 yılları arasında gerçekleşen faaliyetler finansal performansı ölçmeyi sağlayan Excel çalışma sayfasında toplanılarak analize hazır hale getirilmiştir.

Regresyon analizinde değişkenlerin bağımlı değişken ve bağımsız değişken(ler) olarak ayrılması zorunludur. Bağımlı değişken, bağımsız değişken(ler) tarafından açıklanmaya çalışılan değişkendir. Çalışmada kullanılan bağımlı değişkenler bankaların sermaye sahipliğine göre ayrılmıştır. Buna göre kamu sermayeli, özel sermayeli ve tüm bankalar için aktif karlılığı (ROA) özsermaye karlılığı (ROE) bağımlı değişken olarak belirlenmiştir. Bağımsız değişkenler ise bankaların dijital bankacılık işlem hacimleri, dijital bankacılık müşteri sayıları ve POS sayısı olarak belirlenmiştir. Analizde kullanılan değişkenler Tablo 3. 1.’de verilmiştir.

Tablo 3. 1. Analizde Kullanılan Değişkenler

Yıllar	Bağımlı Değişken					
	ROA_Tüm	ROA_Kamu	ROA_Özel	ROE_Tüm	ROE_Kamu	ROE_Özel
2013	1,6	1,8	1,7	13,9	17,7	14,2
2014	1,4	1,5	1,4	12,5	15,3	12,4
2015	1,2	1,5	1,0	11,1	14,7	9,0
2016	1,5	1,6	1,5	14,0	16,1	13,5
2017	1,6	1,7	1,6	15,3	17,6	14,0
2018	1,5	1,3	1,6	14,0	13,9	13,5
2019	1,1	0,8	1,2	10,3	8,6	10,1

2020	1,1	0,8	1,3	10,3	9,7	10,9
2021	1,2	0,4	1,8	13,7	6,4	17,5
	Bağımsız Değişkenler					
	Dijital Bankacılık İşlem Hacmi (Milyon TL)	Dijital Bankacılık Müşteri Sayısı (Bireysel+Kurumsal)		POS Sayısı		
2013	426.782,3	14.426.410		2.293.695		
2014	531.555,5	19.816.043		2.191.382		
2015	704.113,0	27.571.063		2.158.328		
2016	970.863,0	37.728.733		1.746.220		
2017	1.329.710,1	43.366.667		1.656.999		
2018	1.606.050,4	53.078.636		1.586.747		
2019	1.945.919,8	61.694.660		1.599.481		
2020	2.883.329,2	74.943.802		1.686.009		
2021	5.340.224,4	87.145.302		1.754.697		
Dijital Bankacılık değerleri mobil bankacılık ve internet bankacılığı değerlerinin toplamını ifade etmektedir.						

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, Bankalararası Kart Merkezi

Farklı birim değerlerinde olan gözlem değerlerinin aynı türde bir anlam kazanmasını sağlamak amacıyla regresyon analizinde kullanılacak verilerin doğal logaritması alınmıştır. Buna göre değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler Tablo 3. 2 de verilmiştir.

Tablo 3. 2. Değişkenlere İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

	LN_ROA_TUM	LN_ROA_KAMU	LN_ROA_OZEL	LN_ROE_TUM	LN_ROE_KAMU
Ortalama	0.291534	0.151516	0.358881	2.539274	2.538764
Ortanca	0.308258	0.421230	0.396889	2.617740	2.691076
En Büyük	0.497000	0.579753	0.571190	2.728217	2.874595
En Küçük	0.059374	-0.849576	0.016503	2.332741	1.853514
Std. Sapma	0.162282	0.487228	0.179462	0.146091	0.360724
Çarpıklık	-0.106574	-1.049494	-0.638434	-0.410138	-0.850560

Basıklık	1.487070	2.814134	2.467949	1.669492	2.315923
Jarque-Bera	0.875396	1.665113	0.717552	0.916164	1.260664
Olasılık	0.645521	0.434936	0.698531	0.632496	0.532415
Gözlem Sayısı	9	9	9	9	9
	LN_ROE_OZEL	LN_EFT_HACIM	LN_MUSTERI	LN_POS	
Ortalama	2.529506	27.88601	17.51003	14.42246	
Ortanca	2.602947	27.91598	17.58520	14.37296	
En Büyük	2.863871	29.30629	18.28309	14.64567	
En Küçük	2.192272	26.77954	16.48457	14.27720	
Std. Sapma	0.203999	0.817001	0.607235	0.145630	
Çarpıklık	-0.165415	0.283658	-0.405390	0.578600	
Basıklık	2.325463	2.138845	1.989857	1.607652	
Jarque-Bera	0.211668	0.398788	0.629158	1.229153	
Olasılık	0.899574	0.819227	0.730096	0.540870	
Gözlem Sayısı	9	9	9	9	

Regresyon analizi ile ilgili birçok uygulamada birden fazla açıklayıcı değişkenin yer aldığı durumlar söz konusudur. Birden fazla açıklayıcı değişkenin yer aldığı regresyon modeline çoklu regresyon modeli denir (Kunter vd., 2005: 214, Montgomery ve Runger, 2005: 411). Regresyon analizi ile elde edilen verilerden gelecekteki bilinmeyen değişkenlerle ilgili olarak tahminler yapılabilir. Bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişki kurulduktan sonra, bağımsız değişkenin sonucu bilindiğinde bağımlı değişkenin sonucu öngörülebilir (Günaşdı, 2014).

İstatistikte çoklu regresyon ilişkisi genel olarak şöyle ifade edilmektedir:

$$Y = \alpha + \beta_1 X_1 + \beta_2 X_2 + \dots + \beta_K X_K + \varepsilon_i$$

Y= Bağımlı Değişken x= Bağımsız Değişken b= Katsayılar a= Sabit

Çalışmanın amacı, finansal yeniliklerin bankaların finansal performansına etkisinin belirlenmesidir. Literatüre katkı sağlamak açısından bankaların finansal göstergeleri olarak kabul edilen ROA ve ROE değerleri tüm ticari bankalar, kamu sermayeli ticari bankalar ve özel sermayeli ticari bankalar açısından, ayrı ayrı bağımlı değişken olarak alınmıştır. Finansal yenilik göstergeleri (bağımsız değişkenler) birçok olmakla birlikte (türev ürünler, krediler, para aktarma, doğrudan bankacılık işlemleri, kartlar, bes- sigorta işlemleri, menkul kıymet alım- satım, halka arza aracılık...) bu çalışmada dijital bankacılık EFT işlem hacmi, dijital bankacılık kullanan müşteri sayısı ve POS sayısı olarak belirlenmiştir.

$$LN_ROA_TUM = f(LN_EFT_HACIM, LN_MUSTERI, LN_POS)$$

$$LN_ROA_KAMU = f(LN_EFT_HACIM, LN_MUSTERI, LN_POS)$$

$$LN_ROA_OZEL = f(LN_EFT_HACIM, LN_MUSTERI, LN_POS)$$

$$LN_ROE_TUM = f(LN_EFT_HACIM, LN_MUSTERI, LN_POS)$$

$$LN_ROE_KAMU = f(LN_EFT_HACIM, LN_MUSTERI, LN_POS)$$

$$LN_ROE_OZEL = f(LN_EFT_HACIM, LN_MUSTERI, LN_POS)$$

Tablo 3. 3. Çoklu Regresyon Modeli Tahmin Sonuçları

Bağımlı Değişken LN_ROA_TUM				
Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t - istatistiği	Olasılık (p)Değeri
LN_EFT_HACIM	0.409649	0.222022	1.845084	0.1243
LN_MUSTERI	-1.088870	0.385657	-2.823415	0.0370**
LN_POS	-1.984395	0.596540	-3.326507	0.0209**
C sabiti	36.55407	10.09432	3.621253	0.0152**
R ²	0.785339			
Düzeltilmiş R ²	0.656543			
Durbin-Watson İstatistiği	1.512377			
F-İstatistiği	6.097524			
Olasılık (F-İstatistiği)	0.0400**			
Bağımlı Değişken LN_ROA_KAMU				
Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t - istatistiği	Olasılık (p)Değeri
LN_EFT_HACIM	-0.745830	0.454144	-1.642277	0.1615
LN_MUSTERI	-0.014630	0.788859	-0.018546	0.9859
LN_POS	-1.702387	1.220218	-1.395150	0.2218
C sabiti	45.75854	20.64785	2.216141	0.0775*
R ²	0.900362			
Düzeltilmiş R ²	0.840580			
Durbin-Watson İstatistiği	2.331981			
F-İstatistiği	15.06064			
Olasılık (F-İstatistiği)	0.0061***			
Bağımlı Değişken LN_ROA_ÖZEL				
Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t - istatistiği	Olasılık (p)Değeri
LN_EFT_HACIM	1.089242	0.189725	5.741159	0.0022***
LN_MUSTERI	-1.900595	0.329557	-5.767124	0.0022***
LN_POS	-2.320311	0.509763	-4.551740	0.0061***

C sabiti	36.72835	8.625928	4.257901	0.0080***
R ²	0.871825			
Düzeltilmiş R ²	0.794919			
Durbin-Watson İstatistiği	2.815618			
F-İstatistiği	11.33635			
Olasılık (F-İstatistiği)	0.0114**			
ROE için Tahmin Sonuçları				
Bağımlı Değişken LN_ROE_TUM				
Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t - istatistiği	Olasılık (p)Değeri
LN_EFT_HACIM	0.590820	0.289168	2.043175	0.0965*
LN_MUSTERI	-1.181386	0.502291	-2.351996	0.0654*
LN_POS	-1.742667	0.776951	-2.242957	0.0749*
C sabiti	31.88330	13.14712	2.425117	0.0597*
R ²	0.550685			
Düzeltilmiş R ²	0.281095			
Durbin-Watson İstatistiği	1.305146			
F-İstatistiği	2.042680			
Olasılık (F-İstatistiği)	0.226633			
Bağımlı Değişken LN_ROE_KAMU				
Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t - istatistiği	Olasılık (p)Değeri
LN_EFT_HACIM	-0.350504	0.429810	-0.815485	0.4519
LN_MUSTERI	-0.332881	0.746590	-0.445869	0.6743
LN_POS	-1.597911	1.154836	-1.383669	0.2250
C sabiti	41.18749	19.54149	2.107695	0.0889*
R ²	0.837182			
Düzeltilmiş R ²	0.739491			
Durbin-Watson İstatistiği	2.268469			
F-İstatistiği	8.569696			
Olasılık (F-İstatistiği)	0.0204**			
Bağımlı Değişken LN_ROE_ÖZEL				
Değişkenler	Katsayı	Standart Hata	t - istatistiği	Olasılık (p)Değeri
LN_EFT_HACIM	1.163663	0.294354	3.953274	0.0108***
LN_MUSTERI	-1.927862	0.511300	-3.770508	0.0130**
LN_POS	-2.181929	0.790887	-2.758839	0.0399**
C sabiti	35.30530	13.38294	2.638082	0.0461**

R ²	0.761227
Düzeltilmiş R ²	0.617964
Durbin-Watson İstatistiği	1.968573
F-İstatistiği	5.313476
Olasılık (F-İstatistiği)	0.0506**

Tablo 3.3'te yer alan çoklu regresyon modeli tahmin sonuçlarına göre ROA_TÜM, ROA_KAMU, ROA_OZEL, ROE_KAMU ve ROE_OZEL modelleri %5 istatistiksel güven seviyesinde anlamlı çıkmıştır. Buna göre,

- Tüm ticari bankaların aktif karlılığı (ROA) için kurulan modele göre, dijital müşteri sayısı ve POS sayısındaki %1'lik artış ticari bankalarının ROA' sını da sırasıyla, %1,09 ve %1,98'lik azalışa neden olmaktadır. Bu değerlerin %5 istatistiksel güven düzeyinde anlamlı olduğu belirlenmiştir.
- Kamu sermayeli bankaların ROA' sı için kurulan model istatistiksel olarak anlamlı olmasına karşın, bağımsız değişkenler açısından istatistiksel anlamlılık yoktur.
- Özel sermayeli bankaların ROA'sı için kurulan modele göre, dijital bankacılık yoluyla yapılan EFT işlem hacmindeki %1'lik artış, bankaların ROA'sını %1,09 artırmaktadır. Buna karşın dijital bankacılık işlemlerini kullanan müşteri sayısı ve POS sayısındaki %1'lik artışın, özel sermayeli bankaların ROA' sını da sırasıyla %1,9 ve %2,32'lik azalışa neden olduğu belirlenmiştir.
- Tüm ticari bankaların ve kamu sermayeli bankaların özsermaye karlılığı, ROE, için kurulan model ve değişkenlerin istatistiksel olarak anlamsız olduğu tespit edilmiştir.
- Özel sermaye bankaların ROE' si için kurulan modele göre, dijital bankacılık yoluyla yapılan EFT işlem hacmindeki %1'lik artış, bankaların ROE' sini %1,16 artırmaktadır. Buna karşın dijital bankacılık işlemlerini kullanan müşteri sayısı ve POS sayısındaki %1'lik artışın, özel sermayeli bankaların ROE' sini sırasıyla %1,93 ve %2,18'lik azalışa neden olduğu belirlenmiştir.

SONUÇ

Yaşadığımız dönem içerisinde hayatımızda oldukça önemli bulunan ve hayatımızı kolaylaştırıp yardım sağlayan teknolojik gelişmeler Finans dünyasında da kendini göstermekte ve finansal gelişmelerin gerçekleşmesinde oldukça önemi bulunmaktadır. Finansal yeniliklerin ortaya çıkmasında birçok neden olabilir; enflasyon, faiz oranındaki dalgalanmalar, ekonomideki gelişmeler, teknolojik yenileşmeler, yasal düzenlemeler, uluslararası finansal liberalizasyon... gibi finansal teknolojik gelişmeler özellikle son dönemde akıllı telefonların kullanımının

artışıyla mobil uygulamaların yoğun bir şekilde kullanılıyor olması kullanıcılara zaman ve yer tasarrufu gibi avantajlar sağlamaktadır. Mobil bankacılık uygulamalarının, Türkiye'de aktif şekilde kullanımının artışı bireylerin bankacılık işlemleri şubeye gitmeden uygulamalar üzerinden gerçekleştiriyor oluşu, hem kullanıcılara hem de bankacılık sektörü adına avantajlar sunmaktadır. Mobil bankacılık uygulamaları ile yapılan para transferleri, ödeme işlemleri, kredi kartı işlemlerinin hem karlılığı hem de öz sermaye karlılığı üzerinde pozitif etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Bu sebeple bankaların teknolojik gelişmeleri yakından takip etmesi müşteri memnuniyetini artırıcı politikalar gerçekleştirilmesi bankaların yararına olacaktır.

Finansal yeniliklerin tüketim, tasarruf, ticaret üzerine olduğu gibi finansal piyasalara da çeşitli etkileri vardır. Finansal yenilikler ekonomik birimlerin tüketim ve tasarruflarına da etki etmektedir. Özellikle banka ve kredi kartlarının tüketim harcamalarında bazı durumlarda artırırken, tasarrufu azaltmaktadır. Ticaretin elektronik ortama aktarılmasıyla ortaya çıkan e-ticaret işletmelerin ya da bireylerin işlemlerini uluslararası alanda gerçekleştirilmesini sağlamaktadır. Bu sebeple uluslararası rekabete şirketlerin ayakta durmasına ve gelişmesine katkıda bulunmuştur. Ayrıca finansal yenilikler bilgiye erişimi kolaylaştırmakta birlikte bürokrasi engelini de ortadan kaldırmakta, piyasalardaki işlem hacimlerini geliştirmiştir. Piyasalardaki etkinlik ve verimliliğin artmasıyla kaynakların dağılımı rasyonel şekilde gerçekleştirilmiştir. Bu sebeple ekonomik büyümeye katkısı olmuştur.

Bu çalışmada 2013-2021 döneminde Türkiye'de faaliyet gösteren ticari bankaların finansal yenilik olarak kabul edilen hizmetlerinin onların aktif karlılığı ve özsermaye karlılığına etkisi regresyon yöntemi ile araştırılmıştır. Literatüre katkı sağlamak adına, sermaye gruplarına göre kamu-özel sermayeli bankalar ve tüm bankalar için analiz gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda dijital işlem hacmi ve müşteri sayısı ile POS sayısı birer açıklayıcı değişken olarak analize dahil edilmiştir. Buna göre, özel sermayeli bankalarda dijital bankacılık yoluyla yapılan EFT işlem hacmindeki artış, bankaların aktif karlılığını artırırken; dijital bankacılık işlemlerini kullanan müşteri sayısı ve POS sayısındaki artış ise özel sermayeli bankaların aktif karlılığını azaltmaktadır. Tüm ticari bankalar için, dijital bankacılık işlemlerini kullanan müşteri sayısı ve POS sayısındaki artışın bankaların aktif karlılığını azalttığı belirlenmiştir. Özsermaye karlılığı açısından, dijital bankacılık yoluyla yapılan EFT işlem hacmindeki artış, özel sermayeli bankaların özsermaye karlılıklarını artırmaktadır. Buna karşın dijital bankacılık işlemlerini kullanan müşteri sayısı ve POS sayısındaki artışın ise, özel sermayeli bankaların özsermaye karlılığında azalışa neden olduğu belirlenmiştir. Bankaların sahiplik yapısı dikkate alınarak elde edilen bu bulguların literatüre katkı sağlaması beklenmektedir. Tüm bankacılık sektörünün aktif karlılığı ve özsermaye karlılığı dikkate alınarak kurulan modellerin tahmin sonuçlarının ise, dijital işlem hacminin olumlu etkisi anlamında, Koçtaşlı (2014), Özbek (2017), Nalçı (2017), Ulusoy Demirel (2021) çalışmalarıyla uyumlu olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak; ekonominin iyi şekilde işleyebilmesi ve gelişebilmesi için vazgeçilmez olan bankacılık sektörü teknoloji kullanımında öncülük yapan bir sektör olarak varlığını

sürdürmektedir. Türkiye ekonomisine katkısı açısından büyük önemi bulunan Türk bankacılık sektörü yeni teknolojileri benimseyerek gelişmeler göstermiştir. Bu gelişmeler bankacılık sektöründe istihdama, karlılığa, verimliliği ve rekabet yapılarına olumlu katkıları olmuştur.

Bu çalışma da bankaların sağladığı finansal yeniliklerin performansa- karlılığa etkisi konusunda değerlendirme yapılmaya çalışılmışken, müşterilerin gözünden finansal yeniliklerde memnuniyetlerle ilgili incelemeler yapılarak değerlendirilmelidir. Girişimciler açısından yeniliklere ve icraatlara yönelik çeşitli haklar, yasal uygulamalar iyileştirilmelidir. Otoritelerin yeni gelişmelerle birlikte kurumsal yapının güçlendirilmesine daha çok önem verilmelidir.

KAYNAKÇA

Acar, M. (2003). Tarımsal İşletmelerde Finansal Performans Analizi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21-37.

Afşar, A. (2007). Finansal Gelişme ile Ekonomik Büyüme Arasındaki İlişki. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, (36), 188-198.

Afşar, M. (2011). *Finansal Küreselleşme ve Türk Bankacılık Krizleri Üzerine Etkisi*. Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları No: 1558.

- Ağayev, S. (2012). Geçiş Ekonomilerinde Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi. *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 32(1), 155-164.
- Akdiş, M. (2006). *Para Teorisi ve Politikası*. (2. Baskı), Ankara: Gazi Kitabevi.
- Akel, V. (2006). *Finansal Yenilikler ve Risk Yönetimi Tekniklerin Finansal Gelişmişlik Üzerine Etkileri*. Erişim adresi: iibf.bozok.edu.tr/yedek/akademik/veli_akil/finansal_yenilik_gelisme.pdf
- Akgüç, Ö.(1992). *100 soruda Türkiye’de Bankacılık*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Akın, F. (2020). Dijital Dönüşümün Bankacılık Sektörü Üzerindeki Etkileri, *Balkan ve Yakındoğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(02), 1-13.
- Aksoy, A. ve Tanrıöven, C. (2014). *Sermaye Piyasası Yatırım Araçları ve Analizi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Aktop, V.S (2010). *Türkiye’de para arzını içselliği: Ekonometrik bir uygulama*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Aldış, A.Ö.(2012). *Finansal Yeniliklerin Piyasalara Olan Etkisi*.(Tez No. 309264) [Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Alp, A. (2000). *Finansın Uluslararasılaşması*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Alp, A. (2002). *Uluslararası Mali Piyasalardaki Gelişmeler ve Türkiye*. İstanbul: İMKB.
- Alpergin, P. (1990). *Bireysel Bankacılık*. Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, No 160. Ankara.
- Atan, M. (2002). *Risk Yönetimi ve Türk Bankacılık Sektöründe Bir Uygulama*. [Basılmamış Doktora Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Altın, E. (2006). *Türkiye ‘de Finans Sektöründe E-iş ve Alternatif Dağıtım Kanallarının Gelişimi ve Etkileri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Kadir Has Üniversitesi.
- Altınışik, U. (2003). *Elektronik Sözleşmeler*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Altıntaş, H., Ayrıçay, Y. (2010). Türkiye’de Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme ilişkisinin Sınır Testi Yaklaşımıyla Analizi: 1987- 2007, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(2), 71-98.
- Aslantaş A., B. (2016). Kripto Para Birimleri, Bitcoin ve Muhasebesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 349-366.
- Atik, M., Köse, Y., Yılmaz, B. ve Sağlam, F. (2015). Kripto Para: Bitcoin ve Döviz Kurları Üzerine Etkileri. *Bartın Üniversitesi G.G. B.F. Dergisi*, 6(11), 247-262.
- Avşar, Z. ve Öngören G. (2010). *Bilişim Hukuku*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği, Yayın no:270.
- Ayan, E. (2012). *Türk Bankacılık Sektöründe İstihdam Analizi ve İstihdamın Arttırılması Olanakları*. *Business and Economics Research Journal*. 3(1), 41- 57.
- Aydın, N. (2006). Bankacılık Uygulamaları. *Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları*,13-30.
- Aydın, Ö.F. (2020). *Finansal Yeniliklerin Türk Bankacılık Sektörüne Olan Etkileri*.(Tez No. 648419) [Yüksek Lisans Tezi, Sütçü İmam Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

- Ayyıldız, F.V. (2011). *Finansal yenilikler ve finansal yeniliklerin bireysel kredilendirme sürecine etkisi*. (Tez No.296777) [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Balaylar A. N. ve Duygulu A. A. (2016). *Finansal Yenilikler ve Para Piyasası*, Ankara: Orion Kitabevi.
- Bakdur, A. (2003). *Bankacılık Sektörünü Düzenleyen Kurumların Yapıları: Ülke Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneri*, (DPT Uzmanlık Tezi), Ankara: D.P.T.
- Banka Listeleri. (2022, 28 Ağustos). Wikipedia içinde, https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_%27_deki_bankalar_listesi.
- Basle, C. (1988). *Risk Management For Electronic Banking And Electronic Money Activities*, <https://www.bis.org/publ/bcbs35.htm>.
- Baydur, S. (2011). *Alternatif Bir Ödeme Aracı Olarak Elektronik Cüzdan*. (Tez No. 290831) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bayraklı, M. (2022). *Dijital Bankacılık Hizmetlerinin Bankaların Finansal Performansına Etkileri*. (Tez No. 718681) [Yüksek Lisans Tezi, Karabük Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Bayyurt, N. (2007). İşletmelerde Performans Değerlendirmenin Önemi ve Performans Göstergeleri Arasındaki İlişkiler. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 53, 577-592.
- Beck, T. (2014). Finance, Growth and Stability: Lessons From The Crisis. *Journal of Financial Stability*, 10, 1-6.
- Beck, T., Demirguc-Kunt A., Martinez P. Soledad M. (2006). *Banking Services for Everyone? Barriers to Bank Access And Use Around The World*, *The World Bank Economic Review*, 22(3), 1-60.
- Bedestenci, Ç. ve Yardım, Ö. (2006). Finansal Yenilikler ve Ortaya Çıkış Nedenleri ve Türleri. *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 1-16.
- BDDK.(2021, 25 Mayıs). https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/duyuru_0894_01.pdf.
- BKM. (2022, 13 Haziran). <https://bkm.com.tr/raporlar-ve-yayinlar/donemsel-bilgiler/pos-atm-okc-yazilim-sayilari/>.
- BKM. (2022, 13 Haziran) <https://bkm.com.tr/temassiz-odeme-yapmak-icin-7-neden/>.
- BKM. (2022, 28 Ağustos). https://bkm.com.tr/wp-content/uploads/2020/03/Dijitalin_pesinde.Pdf
- Bloch, H. ve Tang, S.H. (2003). The Role of Financial Development in Economic Growth, *Progress in Development Studies*, 3(3), 243-251.
- Bolat, T. (2000). *Toplam Kalite Yönetimi: Konaklama İşletmelerinde Uygulamaları*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Bumin, M. (2007). *Türk Bankacılık Sektöründe Yabancı Bankalar*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Büyükkayın, F. (2006). *Finansal Yenilikler ve Merkez Bankasının Para Arzını Kontrol Gücü Üzerindeki Etkileri*. Kocaeli Üniversitesi, 5. Bilgi Ekonomisi ve Yönetim Kongresi

<https://avesis.kocaeli.edu.tr/yayin/707d9c0c-805c-46a8-bf4e-c81968dcf479/finansal-yenilikler-ve-merkez-bankasinin-para-arzini-kontrol-gucu-uzerindeki-etkileri>.

Capasso, S. (2004). Financial Markets, Development and Economic Growth: Tales of Informational Asymmetries, *Journal of Economic Surveys*, 18(3), 267-292.

Coşkun, A. (2006). Bankaların Stratejik Performans Yönetiminde Performans Karnesi Kullanımı, *Bankacılar Dergisi*, 56, 28-39.

Cömert, H. ve Epstein, G. (2013). *Finansal yenilik yazınındaki son gelişmeler*, Science and Technology Policies Research Center. https://stps.metu.edu.tr/en/system/files/stps_wp_1604.pdf

Çağlı G. ve Candemir G.(2020). Türk Bankacılık Sektörünün Fintek'ler Karşısında A'WOT Analizi. *Maliye ve Finans Yazıları*, 113, 207-238.

Çankaya F. VE Öz M. (2011). Türkiye'de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi. *Türkiye Bankalar Birliği Yayınları*, 1, 13.

Çil Yıldız, Ç.(2017). *Yeni Teknolojilerin Bankacılık Sektörüne Olan Sosyo Ekonomik Etkileri: Türkiye Örneği* [Bitirme Projesi- Tezsiz Yüksek Lisans].Marmara Üniversitesi.

Çolak, Ö. F. (2002). *Finansal Kriz Sürecinde Türk Bankacılık Sektörünün Durumu ve Sektörün Yeniden Yapılandırılması, Kriz ve IMF Politikaları*, İstanbul: Alkım Yayınevi.

Darıcı Kılıç, H. (2009). *Finansal Derinleşme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Gelişmekte Olan Piyasalar Örneği* [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi.

Demirel, H. (2001). İnternet Sokağa Çıkıyor. *Dijital Teknoloji ve Yönetim Dergisi*. 4, 27.

Demirguc-Kunt, Aslı, Klapper L. (2012), *Measuring Financial Glclusion: The Global Findex Database*, Policy Research Working Paper 6025, *The World Bank*, 1-61.

Dolanbay, C. (2000). *E-Ticaret Strateji ve Yöntemleri*. Ankara: Meteksan Sistem Yayınları.

Dülger, M.V. (2004). *Bilişim Suçları*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Ekergil, V. (2013). *Elektronik Ticaret*. Eskişehir: Web-ofset.

Erdil, O. ve Kitapçı, H. (2007). TKY Araçlarının Kullanımı ve Firma Yenilikçiliğinin Yeni Ürün Geliştirme Hızı ve İşletme Performansına Etkisi. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21(1), 233-245.

Eren, E. (2001), *Yönetim ve Organizasyon*. İstanbul: Beta Yayınları.

Erim, N. ve Türk A.(2005). *Finansal Gelişme ve İktisadi Büyüme. Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(1), 21-45.

Ergül, Ç. (2011). *Bankacılık sektöründe kullanılan bilgi teknolojilerinden telefon bankacılığı ve ses kayıt sistemlerinin verimliliğe etkisi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.

Ergül, M.K. (2014). *Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısı* (Tez No. 363144)[Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Ersan, İ. (1998). *Finansal Türevler*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.

- Evin, C. S. (2007). *Türkiye’de Finansal Gelişme ve Ekonomik Büyüme İlişkisi: Nedensellik Analizi*, [Basılmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- FAST. (2021,03 Nisan). <https://www.hesapkurdu.com/kredi-karti/rehber/fast-odeme-sistemi>.
- Fettahoğlu, A. (1994) *Finansal Piyasalarda Yenilikler ve 1980 Sonrası Türkiye*, Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları,
- Fintek İstanbul & BKM. (2019). *Türkiye’de ve Dünya’da Fintek 2019 Raporu*. İstanbul: Fintek İstanbul & BKM.
- Finansal Aracılar. (2021, 23 Mart). <https://www.paragaranti.com/detay-kutuphane-finansal-aracilar>.
- Finansal Sistemin Unsurları.(2021,20 Nisan). <https://www.aof.com.tr/wp-content/uploads /dersnotu /bankacilik>.
- Fintech. (2021, 30 Mart). <https://www.iyzico.com/blog/fintech-nedir-finans-sektorundeki-etkileri-nelerdir/>.
- Gök, A.C. ve Özdemir, A. (2011). Lojistik Regresyon Analizi ile Banka Sektör Paylarının Tahminlenmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi Dergisi*, 12(1), 43-51.
- Gökçen, H. (2005). *Yönetim Bilgi Sistemleri Analiz ve Tasarım Perspektifi*, Ankara: Epi Yayıncılık.
- Gökmen, H. (2010). *Finansal Yenilik Finansal Yenilik Kavramı- Türleri ve Finansal Yeniliğin Belirleyicileri Etkileri, Seçme Yazılarla Örgütler ve Yenilik*. Ankara: Detay Yayıncılık,
- Güldalı, M. A. (2017). BITCOIN’ in Vergilendirilmesi ve Avrupa Birliği Yaklaşımı. *Vergi Sorunları Dergisi*, 351, 34-43.
- Gülhan Ü. ve Uzunlar E. (2011). Bankacılık Sektöründe Karlılığı Etkileyen Faktörler: Türk Bankacılık Sektörüne Yönelik Bir Uygulama, *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 343.
- Gümüş, M. (2002). Günümüzün Gelişen Sektörü Çağrı Merkezleri, *Sakarya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 134-141.
- Günaşdı, N.E. (2014). *Çok Değişkenli Çoklu Doğrusal Regresyon Analizinin İncelenmesi*. [Yüksek Lisans Tezi Atatürk Üniversitesi].
- Ho, N.W. (2006). Financial Innovation and Its Impact on Central-Bank Policies. *Monetary Authority of Macao*, 81-94.
- Horne, J.C. (1985). Of financial innovations and excesses, *The Journal of Finance*, 40(3), 621-625.
- Karekod İşlemleri. (2022, 28 Ağustos). <https://www.sabah.com.tr/medya/kare-kodu-nedir-nasil-calisir-kare-kod-ne-ise-yarar-ve-nasil-kullanilir-4868299>.
- Işın, F.B. (2006).Teknoloji Araçlarının Bankacılık Sektöründe Uygulanabilirliği ve Türkiye’deki bu Doğrultudaki Bankacılık Uygulamalarının Değerlendirilmesi. *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 20(2), 107-120.

- Kaplan, C. (1999). *Finansal Yenilikler ve Piyasalar Üzerine Etkileri: Türkiye Örneği*. Ankara: T.C.M.B. Araştırma Genel Müdürlüğü, Tartışma Tebliği No: 9910.
- Karabıyık, A. (2008). Alternatif Ödeme Aracı Olarak: Elektronik Çek Sistemi, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 38, 80-94.
- Karahan, Ö. (2005). Bilgi ve İletişim Teknolojilerindeki Gelişmelerin Finansal Piyasalar Üzerine Etkileri. *E-AKADEMİ. Hukuk, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, 46.
- Karaman, R. (2009). İşletmelerde Performans Ölçümünün Önemi ve Modern Bir Performans Ölçme Aracı Olarak Balanced Scorecard, *Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16, 411-427.
- Karatan, F. (1990). *Bankacılıkta Ödeme Sistemlerinin Otomasyonu, Elektronik Fon Transfer Sistemleri*, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Araştırma ve Yayın Grubu.
- Kartal, M.T. (2018). Bankaların Finans Sektöründeki Önemi. *Finansal İktisat (Financial Economics)*, 8, 5-27.
- Karpuz, E. (2012). *Ödeme Sistemleri ve Araçlarının Artan Kullanımı: Kredi kartı Kullanımının Para Politikası Etkinliğine Etkisi*. [Yeterlilik Tezi]. Ankara, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Bankacılık ve Finansal Kuruluşlar Genel Müdürlüğü, Nisan.
- Kaya, F. (2009). *Türkiye’de Kredi Kartı Uygulaması*, İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayın no:263.
- Kaygusuz, S.Y. (1998). *Finansal Türev Ürünlerinde Muhasebe Esasları*. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu, Yayın No:113.
- Keskin, E. ve diğerleri (2008). *50. Yılında Türkiye Bankalar Birliği ve Türkiye’de Bankacılık Sistemi (1958-2007)*. Ankara, Türkiye Bankalar Birliği Yayınları No: 262.
- Ketenci, G. (2005). *Finansal Yeniliklerin Banknot Kullanımına Etkileri*. [Uzmanlık Yeterlilik Tezi], Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Banknot Matbaası Genel Müdürlüğü.
- Kirdaban, İ. (2005). *Ödeme Sistemlerindeki Gelişmeler ve Ödeme Sistemlerinin Finansal Sistem İstikrarı Üzerindeki Etkileri*. [Uzmanlık Yeterlilik Tezi], Ankara: TCMB.
- Koç, B. (2015). *Mobil Bankacılık ve Türkiye ‘de ki Uygulamaların Değerlendirilmesi*. [Yüksek Lisans Tezi], Marmara Üniversitesi.
- Koçşalı, İ.O. (2017). *Yeni Teknolojilerin Türk Bankacılık Sektörüne Ekonomik Etkileri*. *Journal of Current Researches on Social Sciences*, 7(3), 375-412.
- Korukçu, Ü. (1998). *Bankacılığın Tarihsel Gelişimi*, Ankara: Bankalar Birliği Yayınları.
- Korkmazgöz, Ç. (2019). *Finansal Teknolojilerin Türk Bankacılık Sektörünün Finansal Performansına Etkisi: Mobil Bankacılık Üzerine Uygulama*. (Tez No. 597868) [Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Kurt Cihangir, Ç. (2019). *Uluslararası Parasal Düzenleme ve Türkiye Değerlendirmesi*, Ankara: Gazi Kitabevi.

- Kutukız, D. (2003). Finansal Yeniliklerin Gelişimi, Piyasalar Üzerindeki Etkileri ve Türkiye Üzerinde Deneysel Bir Çalışma, *Mali Çözümler Dergisi*, 65, 114-126.
- Küçük, M. (1993). Bireysel Bankacılık, Otomasyon ve Türkiye’de Bireysel Bankacılık, *Uzman Gözüyle Bankacılık Dergisi*, 1(4).
- Levine, R. (2000). Bank-Based Or Market Based Financial Systems: Which Is Beter, *Journal of Financial Intermediation*, 11, 398427.
- Levine, R. (2004). *Finance And Growth: Theory And Evidence*, NBER Working Paper Series, Sayı 10766.
- Levinson, M. (2005). *Guide to Financial Markets*, GBR, London: Profile Books,
- Menkul kıymetleştirme. (2021, 15 Mart). www.tuketicifinansman.net/menkul-kiymetlestirme-nedir-menkul.html/RK.
- Mistra, P.K ve Pradhan, B.B. (2008). Financial Innovation and Effectiveness of Monetary Policy. <https://ssrn.com/abstract=1262657>.
- Montgomery, D. C. ve Runger, G. C. (2005) *Applied Statistics And Probability for Engineers* (5. Baskı), John Wiley & Sons, ABD.
- Müslüman, A. (2000). *Bireysel Bankacılık Ürünleri ve Muhasebesi*. (Tez No.97126)[Yüksek Lisans Tezi Marmara Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Nalçı, A. (2017). İnternet Bankacılığı ve Mobil Bankacılık Uygulamalarının Türkiye’deki Bankaların Finansal Performansına Etkisi. (Tez No:475438) [Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Oflazoğlu S. ve Koçak A. (2012). Stratejik Yönlülüklerin Yenilik ve Performans Üzerindeki Etkisi, *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 121-144.
- Oke, A., Burke, G. and Myers, A. (2007) Innovation Types and Performance in Growing UK SMES. *International Journal of Operations & Production Management*, 27, 735-753. <https://doi.org/10.1108/01443570710756974>.
- Oksay, S. (2000). Finansal Piyasalarda Yeni Yasal Düzenlemeler İhtiyacı ve Türk Finans Sistemi. *Öneri Dergisi*, 75(10).
- Oktayer, A.(2011). Finansal Yenilikler ve Para Talebi. *Maliye Dergisi*, 160, 351-368.
- Öçal, T. ve Çolak, Ö. F.(1999). *Finansal Sistem ve Bankalar*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Özbek, T. (2017). *Bankacılık Sektöründe Finansal Yeniliklerin Performansa Etkisi*. (Tez No. 470274)[Yüksek Lisans Tezi, Aksaray Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Özdemir, M.S. (2002). Bir İşletmede Analitik Hiyerarşi Süreci Kullanılarak Performans Değerleme Sistemi Tasarımı, *Endüstri Mühendisliği Dergisi*, 13(2), 2-11.
- Özdemir, T. (2019). *Türkiye ve Dünyada Mobil Bankacılığın Gelişimi ve Mobil Bankacılık Uygulamaları*, [Dönem Projesi- Tezsiz Yüksek Lisans], Maltepe Üniversitesi.

- Özkan, A. (2019). *Finansal Yenilikler ve Para Talebi İlişkisi: Türkiye Örneği*. (Tez No. 612856) [Yüksek Lisans Tezi Anadolu Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Parasız, İ. (2000). *Modern Bankacılık Teori ve uygulama*, Banksis Yayınları, Yayın No:82, 187-330.
- Parasız, İ. (2001). *Para Banka ve Finansal Piyasalar*, (7. Baskı), Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Parasız, İ. (2005). *Para Banka ve Finansal Piyasalar*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Parasız, İ. (2011). *Türkiye’de ve Dünya’da Bankacılık*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Parasız, İ. (2014). *Modern Bankacılık Teori ve Uygulama*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Prokopenko, J. (2005). *Verimlilik Yönetimi Uygulamalı El kitabı*. (Çev.: O. Baykal, N. Atalay) MPM Yayınları Yayın No: 476. Ankara.
- Rihan, Y. (2017). Finansal Yeniliklerin İşletme Performansına Etkisi: Yozgat’taki Turizm İşletmelerine Yönelik Bir Araştırma. Erişim Adresi: https://www.researchgate.net/publication/338763665_Finansal_Yeniliklerin_Isletme_Performansina_Etkisi_Yozgat%27_taki_Turizm_Isletmelerine_Yonelik_Bir_Arastirma.
- Sak, G. (1995). *Public Policies Towards Financial Liberalization: A General Framework and In Evaluation The Turkish Experience in The 1980*, Ankara: SPK Yayınları.
- Sakınç, S. Ö. ve Kakaç, B. (2018). Banka Personellerinin Performans Değerlendirmesine Bakış Açılı: Çorum İli Örneği, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 116-129.
- Sarkis, Z. (1999). *General Cost Structure Analysis: Theory and Application to the Banking Industry*, Boston: Kluwer Academic Publishers.
- Sarısakal, N. ve Aydın, M. A. (2003). E-Ticaretin Yeni Yüzü Mobil Ticaret, *Havacılık ve Uzay Teknolojileri Dergisi*, 1(2), 83-90.
- Savram, M. ve Karakoç, A. (2012). *Bankacılık Sektöründe İtibar Riskinin Önemi. International Conference On Eurasian Economies*, Beykent University, Kyrgyzstan-Turkey Manas University, Turan University, 328-332.
- Schmidt R, H. ve Hryckiewicz A. (2006). *Financial Systems -Importance, Differences And Convergence, Institute For Monetary And Financial Stability Johann Wolfgang Goethe-Universität Frankfurt Am Main Working Paper Series* http://www.imfs-frankfurt.de/documents/Working%20Paper_2006-04.
- Seyidoğlu, H. (2016). *Uluslararası Finans*, İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Skinner, C. (2016). *Value web*, İstanbul: Kapital Medya Hizmetleri A.Ş.
- Söylemez, S.A. (2004). Teknoloji ve Para Politikaları, *Muğla Üniversitesi, SBE Dergisi*, 13, 55-73.
- Şahin, Ö. (2012). *Finansal Yeniliklerin İşletme Performansına Etkisi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Düzce Üniversitesi.

- Şerifoğlu, M.M. (2014). *Finansal Yenilikler ve Türkiye’de Para Politikaları Üzerine Etkisi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Takan, M. (2001). *Bankacılık, Teori Uygulama ve Yönetim*, Nobel Yayın Dağıtım.
- TBB (2021, 16 Mart). <https://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Yayinlar/Dokumanlar/263.pdf>.
- TBB, Dijital Bankacılık Raporları. (2021, 5 Nisan). https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/1480/Dijital-Internet-Mobil_Bankacilik_Istatistikleri-Aralik_2020.pdf.
- TBB, Çağrı Merkezi İstatistik Raporları. (2021, 23 Nisan). https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/1230/Cagri_Merkezi_Istatistikleri.
- TBB, Mobil Bankacılık İstatistikleri. (2021, 23 Nisan). https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/1480/Dijital-Internet-Mobil_Bankacilik_Istatistikleri-Aralik_2020.pdf.
- TBB Raporları. (2021, 30 Mayıs) https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/istatistikraporlar/ekler/1479/Banka_Calisan_e_Sube_Sayilari-Aralik_2020.pdf.
- TBB.(2022, 20 Mayıs). https://www.tbb.org.tr/modules/banka-bilgileri/banka_sube_bilgileri.asp.
- TBB. (2022, 13 Haziran). <https://www.tbb.org.tr/dosyalar/dergiler/dokumanlar/49.Pdf#page=102>.
- TCMB. (2016). *Finansal İstikrar Raporu*. (Sayı No. 23). <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/bc413f52-ca24-4>
- TCMB,(2019). (2021, 21 Mayıs). <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/>
- TCMB. (2022, 28 Ağustos) <https://www.tcmb.gov.tr/yillikrapor/2021/tr/m-2-5.html>.
- Temassız Ödeme, (2022, 14 Haziran). <https://www.hesapkurdu.com/kredi-karti/rehber/temassiz-odeme#:~:text=Temass%C4%B1z%20%C3%B6deme%20kredi%20kart%C4%B1%20ile,yakla%C5%9Ft%C4%B1rarak%20yap%C4%B1labilen%20bir%20%C3%B6deme%20%C5%9Feklidir>.
- Temassız Ödeme, (2022, 28 Ağustos). <https://www.yapikredi.com.tr/sinirsiz-bankacilik/mobil-bankacilik/atmye-dokunmadan-para-cekme-ve-yatirma>.
- Timur, N. (2006). *Banka ve Sigorta Pazarlaması*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını.
- Tufano, P. (2002). Financial Innovation. G. M. Constantinides, M. Haris and R. M. Stulz (Editörler), *The Handbook Of The Economics Of Finance* içinde (s. 307-335), North Holland/Amsterdam: Elsevier.
- Uçak, M. (2007). *Türk Ticari Banka Sektöründe Şube Performanslarının Ölçülmesi ve Eğitim Gereksinimlerinin Tespiti* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Ulusoy A. , Demirel S. (2021).Türk Bankacılık Sisteminde Dijitalleşme-Kârlılık Etkileşimi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 40(1), 184-200.
- Uzun, U.& Berberoğlu, M. (2017). İnternet Bankacılığı Hizmetlerinin Banka Performansı Üzerine Etkisi. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 20, 51-62.

Varıcı, İ. (2015). Elektronik Bankacılıkta Yeni Bir Model: Pos, Para ve Muhasebe Uygulamaları. *Ömer Halis Demir Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 73-87.

Vatansever, N.(2000). Varlığa Dayalı Menkul Kıymet Uygulaması. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 259-274.

www.tcmb.gov.tr (2014). *Ödeme Sistemleri- Türkiye’de Ödeme Sistemleri 2014. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayını*(21) Ankara. www.tcmb.gov.tr/ wps/wcm /connect / 73289f67-d210-4f49-8902-6e14ecae055d/ Odeme Sis.

TCMB, (2016). www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/73289f67-d210-4f49-8902-6e14 ecac055d / OdemeSis

Yağcılar, G. G. (2011). *Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi*, Ankara: BDDK Kitapları No:10.

Yalçın, K. (2008). *Uluslararası Finansman*, Ankara: Gazi Kitabevi.

Yardım, Ö.(2005). *Finansal Yenilikler ve Ekonomik etkileri*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi.

Yavuz, Ç.(2010) . İşletmelerde İnovasyon- Performans İlişkisinin İncelenmesine Dönük Bir Çalışma, *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi Araştırma Makaleleri*, 5(2), 143-173.

Yereli, A. N.(2002). *E-Bankacılık ve Türkiye Uygulaması*, [Yayınlanmamış Doktora Tezi], Celal Bayar Üniversitesi.

Yetiz, F. (2016). Bankacılığın Doğuşu ve Türk Bankacılık Sistemi. *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 9(2), 107-117.

Yetiz, F. ve Ünal Ergin, A.(2018). Finansal Yeniliklerin Gelişimi ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri, *Kastamonu Üniversitesi, İİBF Dergisi*, 20(4), 117-135.

Yıldırım, M.(2020). *Finansal Tabana Yayılmayı Kolaylaştırıcı Mobil Para: Ankara ilinde bir uygulama*. (Tez No.628817)[Yüksek Lisans Tezi, Çankaya Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Yıldız, B. (2006). *Yeni Finansal Araçlardan Türev Ürünler ve Vergilendirilmesi*. (Tez No.210767) [Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi]. YÖK Ulusal Tez Merkezi.

Yıldız, B. (2019). *Sağlık İşletmelerinde Finansal Performans*, İstanbul: Hiper yayın.

Yıldız, B.(2005). *Tedarik Zinciri Yönetiminde Güven, Yenilik ve Bilgi paylaşımının İşletme Performansına Etkisi* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Gaziantep Üniversitesi.

Zengin, B. ve Güngördü, A. (2013). Elektronik Ödeme Sistemlerinin Olası Etkileri Üzerine Bir İnceleme, *Gazi Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 15(3), 129-150.

Zengin, O. (2019). *Türkiye ‘de Dijital Bankacılık Sistemi ve Gelişimi*. [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.

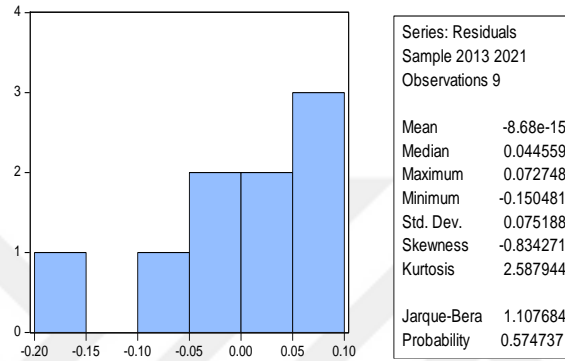
EKLER

EK-1. Tanı Testleri

Tanı Testleri; Kurduğumuz 6 regresyon denkleminde elde edilen tahmin sonuçlarının doğruluğunu test eden testlerdir. Heteroskedastisy haricinde diğer tanı testleri açısından denklemler anlamlı. Ancak bu tanı testleri modelin anlamlı olduğu ROA_TÜM, ROA_OZEL ve ROE_OZEL için yapılmıştır.

1- ROA_Tüm

1a-Normallik Testi

1b-Otokorelasyon Testi (olasılık değeri >0,05 olduğu için otokorelasyon yoktur).

	AC	PAC	Q-Stat	Olasılık
1	0.201	0.201	0.4999	0.480
2	-0.395	-0.454	2.7086	0.258
3	-0.288	-0.107	4.0795	0.253
4	-0.306	-0.507	5.9389	0.204
5	0.074	0.101	6.0739	0.299
6	0.248	-0.308	8.1013	0.231
7	0.010	-0.086	8.1061	0.323
8	-0.043	-0.275	8.2869	0.406

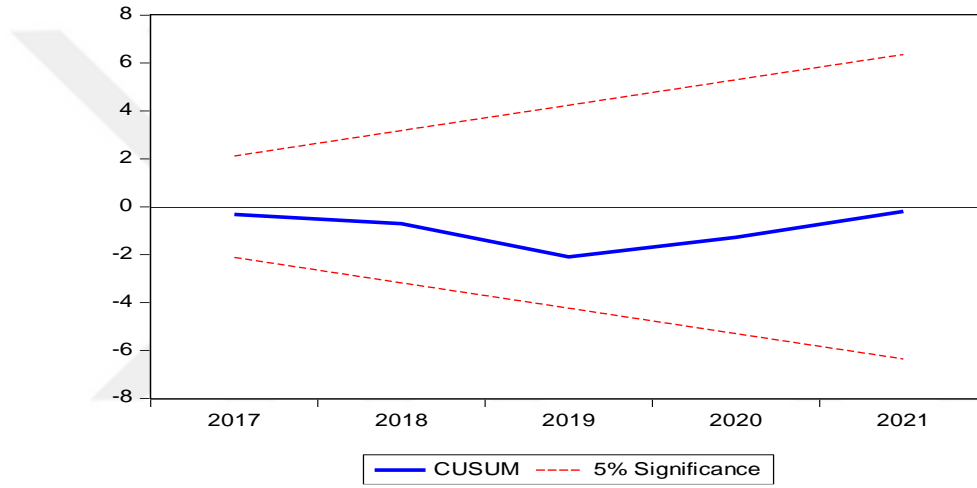
1c- Çoklu Doğrusal Bağlantı (bağımsız değişkenlerin kendi aralarındaki ilişki yüksekse, korelasyon varsa çoklu doğrusal bağlantı sorunu ortaya çıkabilir).

Değişkenler	Coefficient Variance	Uncentered VIF	Centered VIF
LN_EFT_HACIM	0.049294	38170.34	29.10146
LN_MUSTR	0.148731	45422.55	48.50595
LN_POS	0.355860	73659.35	6.675099
C	101.8952	101387.5	NA

1d- Heteroskedastisity

Heteroskedasticity Test: ARCH			
F-statistic	0.2712	Prob. F(1,6)	0.6211
Obs*R-squared	0.3460	Prob. Chi-Square(1)	0.5564
Heteroskedasticity Test: Breusch-Pagan-Godfrey			
F-statistic	0.4517	Prob. F(3,5)	0.7273
Obs*R-squared	1.9191	Prob. Chi-Square(3)	0.5894
Scaled explained SS	0.4702	Prob. Chi-Square(3)	0.9254

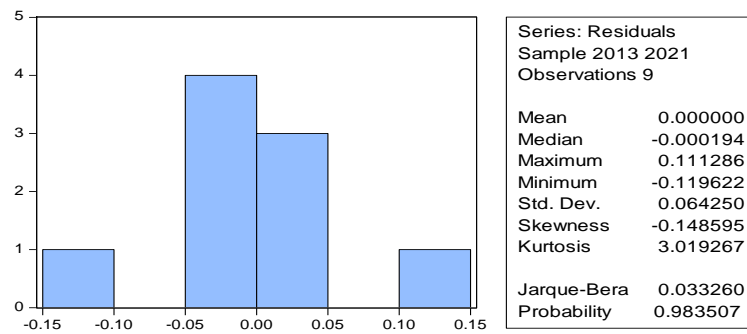
1e- CUSUM Testi

2- ROA_KAMU değerler anlamsız

3- ROA_OZEL

3a-Normallik Testi

3b-Otokorelasyon Testi (olasılık değeri >0,05 olduğu için otokorelasyon yoktur)

	AC	PAC	Q-Stat	Olasılık
1	-0.439	-0.439	2.3891	0.122
2	0.292	0.122	3.5935	0.166
3	-0.533	-0.462	8.2859	0.080
4	0.122	-0.385	8.5787	0.073
5	-0.033	-0.018	8.6057	0.126
6	0.099	-0.215	8.9314	0.177
7	0.024	-0.236	8.9608	0.255
8	-0.031	-0.103	9.0589	0.337

3c- Çoklu Doğrusal Bağlantı (bağımsız değişkenlerin kendi aralarındaki ilişki yüksekse, korelasyon varsa çoklu doğrusal bağlantı sorunu ortaya çıkabilir)

Değişkenler	Coefficient Variance	Uncentered VIF	Centered VIF
LN_EFT_HACIM	0.035996	38170.34	29.10146
LN_MUSTR	0.108608	45422.55	48.50595
LN_POS	0.259859	73659.35	6.675099
C	74.40664	101387.5	NA

3d-Heteroskedastisity

Heteroskedasticity Test: ARCH

F-statistic 0.7021 Prob. F(1,6) 0.4342

Obs*R-squared 0.8381 Prob. Chi-Square(1) 0.3599

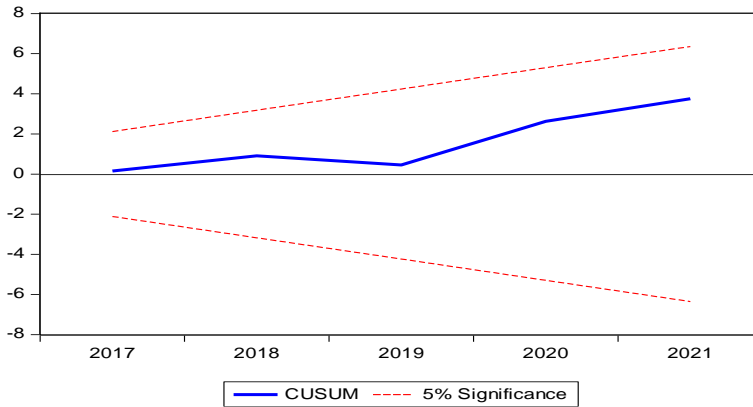
Heteroskedasticity Test: Breusch-Pagan-Godfrey

F-statistic 0.7372 Prob. F(3,5) 0.5734

Obs*R-squared 2.7601 Prob. Chi-Square(3) 0.4301

Scaled explained SS 0.8601 Prob. Chi-Square(3) 0.8350

3e- CUSUM Testi

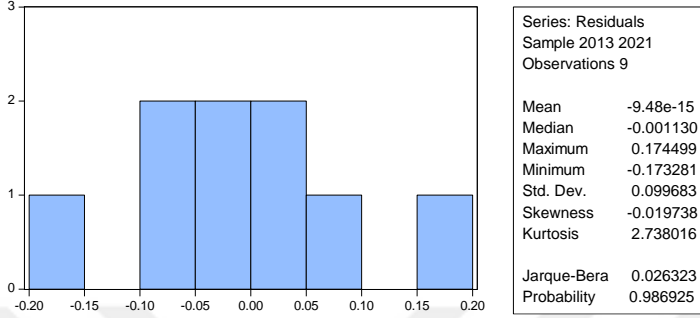

4- ROE_TÜM değerler anlamsız

5- ROE_KAMU değerler anlamsız

6- ROE_OZEL

6a-Normallik Testi

6b-Otokorelasyon Testi (olasılık değeri >0,05 olduğu için otokorelasyon yoktur)

	AC	PAC	Q-Stat	Olasılık
1	-0.060	-0.060	0.0448	0.832
2	-0.016	-0.020	0.0486	0.976
3	-0.526	-0.530	4.6109	0.203
4	-0.108	-0.249	4.8407	0.304
5	0.046	-0.052	4.8927	0.429
6	0.139	-0.237	5.5259	0.478
7	0.101	-0.154	6.0350	0.536
8	-0.076	-0.185	6.6016	0.580

6c- Çoklu Doğrusal Bağlantı (bağımsız değişkenlerin kendi aralarındaki ilişki yüksekse, korelasyon varsa çoklu doğrusal bağlantı sorunu ortaya çıkabilir)

Değişkenler	Coefficient Variance	Uncentered VIF	Centered VIF
LN_EFT_HACIM	0.035996	38170.34	29.10146
LN_MUSTR	0.108608	45422.55	48.50595
LN_POS	0.259859	73659.35	6.675099
C	74.40664	101387.5	NA

6d-Heteroskedasticity

Heteroskedasticity Test: ARCH

F-statistic	1.1166	Prob. F(1,6)	0.3313
-------------	--------	--------------	--------

Obs*R-squared	1.2552	Prob. Chi-Square(1)	0.2626
---------------	--------	---------------------	--------

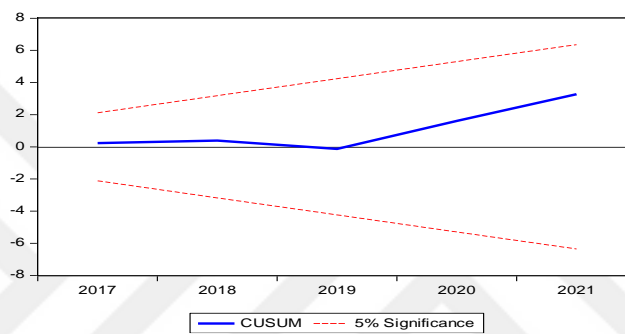
Heteroskedasticity Test: Breusch-Pagan-Godfrey

F-statistic	0.3515	Prob. F(3,5)	0.7907
-------------	--------	--------------	--------

Obs*R-squared	1.5675	Prob. Chi-Square(3)	0.6668
---------------	--------	---------------------	--------

Scaled explained SS	0.4204	Prob. Chi-Square(3)	0.9360
---------------------	--------	---------------------	--------

6e- CUSUM Testi

EK- 2 Araştırma Kapsamına Alınan Bankaların Listesi

Türkiye'de Bankacılık Sistemi

Mevduat Bankaları

Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları

Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.

Türkiye Halk Bankası A.Ş.

Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.

Özel Sermayeli Mevduat Bankaları

Akbank T.A.Ş.

Anadolubank A.Ş.

Fibabanka A.Ş.

Şekerbank T.A.Ş.

Turkish Bank A.Ş.

Türk Ekonomi Bankası A.Ş.

Türkiye İş Bankası A.Ş.

Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.

Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Dev. B.

Adabank A.Ş.

Birleşik Fon Bankası A.Ş.

Yabancı Sermayeli Bankalar

Türkiye'de Kurulmuş Bankalar

Alternatifbank A.Ş.

Arap Türk Bankası A.Ş.

Bank of China Turkey A.Ş.

Burgan Bank A.Ş.

Citibank A.Ş.

Denizbank A.Ş.

Deutsche Bank A.Ş.

HSBC Bank A.Ş.

ICBC Turkey Bank A.Ş.

ING Bank A.Ş.

MUFG Bank Turkey A.Ş.

Odea Bank A.Ş.

QNB Finansbank A.Ş.

Rabobank A.Ş.

Turkland Bank A.Ş.

Türkiye Garanti Bankası A.Ş.

TOPLAM AKTİFLER

Sektör Payları %	2014								2013		
	2014	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2013	2012	2011
Türkiye'de Bankacılık Sistemi	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mevduat Bankaları	92,8	93,2	92,8	93,0	94,3	94,5	95,2	95,5	95,7	95,9	96,4
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	38,6	41,0	36,3	34,1	32,6	30,9	30,1	29,7	29,5	28,9	29,4
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	16,1	16,6	15,5	14,7	14,0	13,8	13,5	13,1	12,7	12,5	13,8
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	10,6	12,0	10,9	10,3	9,9	8,9	8,4	8,2	8,6	8,3	7,9
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	11,9	12,3	10,0	9,1	8,7	8,2	8,2	,4	8,3	8,1	7,7
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	31,8	30,6	33,2	34,4	36,5	37,3	38,0	50,3	50,8	53,5	53,3
Akbank T.A.Ş.	8,4	7,9	8,6	9,0	2,4	5,4	5,10,9	10,9	2,2	0,5	5,11
Anadolubank A.Ş.	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Fibabanka A.Ş.	0,5	0,5	0,5	0,6	0,6	0,6	0,5	0,4	0,4	0,3	0,2
Şekerbank T.A.Ş.	0,6	0,7	0,7	0,9	1,0	0,9	1,1	1,1	1,1	1,1	1,2
Turkish Bank A.Ş.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	2,3	2,5	2,6	2,7	2,8	3,1	3,2	3,3	3,3	3,4	3,3
Türkiye İş Bankası A.Ş.	10,9	10,5	11,1	11,4	11,7	12,0	12,3	12,6	12,9	13,5	13,9
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	8,7	8,1	9,2	9,5	9,6	9,7	9,9	9,6	9,1	9,4	9,3
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Devr. B.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1
Adabank A.Ş.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1
Yabancı Sermayeli Bankalar	22,3	21,5	23,2	24,4	25,1	26,2	26,9	15,4	15,3	13,4	13,6
Türkiye'de Kurulmuş Bankalar	21,8	21,1	22,8	24,0	24,7	25,9	26,6	15,1	15,0	13,2	12,9
Alternatifbank A.Ş.	0,6	0,6	0,7	0,7	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6	0,6
Arap Türk Bankası A.Ş.	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3
Bank of China Turkey A.Ş.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Burgan Bank A.Ş.	0,4	0,4	0,4	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4	0,3	0,4
Citibank A.Ş.	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4	0,4	0,4	0,6	0,6
Denizbank A.Ş.	3,6	3,5	3,7	3,8	3,9	4,0	3,8	3,7	3,6	3,4	3,1
Deutsche Bank A.Ş.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,1	0,1	0,2

HSBC Bank A.Ş.	0,9	0,8	0,8	0,9	0,8	0,9	1,4	1,8		2,2	1,9	2,1
ICBC Turkey Bank A.Ş.	0,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,2		0,2	0,3	0,3
ING Bank A.Ş.	1,0	1,1	1,4	1,6	1,7	1,9	2,2	2,0		2,0	1,9	1,8
MUFG Bank Turkey A.Ş.	0,3	0,2	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3	0,2		0,0	0,0	0,0
Odea Bank A.Ş.	0,7	0,7	0,8	0,9	1,1	1,5	1,4	1,4		1,0	0,3	0,0
QNB Finansbank A.Ş.	4,4	4,0	4,3	4,3	4,1	3,9	3,8	4,0		4,0	4,2	4,0
Rabobank A.Ş.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		0,0	0,0	0,0
Turkland Bank A.Ş.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3		0,3	0,2	0,2
					10,	10,	11,			12,	12,	12,
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	8,9	8,7	9,3	9,8	5	9	4	11,6		0	3	6
Türkiye'de Şube Açan Bankalar	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,3	0,3	0,3		0,3	0,2	0,8

TOPLAM MEVDUAT

	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2021	2020	2019	2018	2017	2016
Sektör Payları %	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Türkiye'de Bankacılık Sistemi	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Mevduat Bankaları	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Kamusal Sermayeli Mevduat Bankaları	43,2	45,4	40,3	37,3	35,9	34,0	33,5	33,0	34,3	34,6	34,4	34,5
Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası A.Ş.	18,9	19,0	18,1	16,3	15,5	15,2	14,9	14,5	15,0	15,4	16,2	
Türkiye Halk Bankası A.Ş.	12,5	13,8	12,0	12,2	11,3	10,3	9,8	9,8	10,7	10,4	9,5	
Türkiye Vakıflar Bankası T.A.O.	11,8	12,5	10,2	8,8	9,1	,5	8,8	8,7	8,6	8,7	8,7	
Özel Sermayeli Mevduat Bankaları	32,7	31,8	35,1	36,7	38,4	39,4	39,5	51,1	50,7	51,9	52,3	
Akbank T.A.Ş.	8,2	8,1	9,1	9,2	10,8	10,9	11,1	10,7	11,2	11,2	11,0	
Anadolubank A.Ş.	0,5	0,5	0,6	0,5	0,7	0,6	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	
Fibabanka A.Ş.	0,6	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,6	0,5	0,5	0,3	0,3	
Şekerbank T.A.Ş.	0,8	0,9	1,0	1,1	1,2	1,1	1,2	1,3	1,3	1,3	1,3	
Turkish Bank A.Ş.	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	
Türk Ekonomi Bankası A.Ş.	2,6	2,8	2,9	3,2	3,2	3,4	3,5	3,7	3,6	3,7	3,3	
Türkiye İş Bankası A.Ş.	11,9	11,2	12,0	12,0	11,9	12,1	12,3	12,6	12,8	13,7	14,1	
Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.	8,0	7,7	9,0	9,9	9,9	10,5	10,1	9,9	9,1	8,8	9,1	
Tasarruf Mevduatı Sig. Fon. Devr. B.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Adabank A.Ş.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	
Birleşik Fon Bankası A.Ş.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	
Yabancı Sermayeli Bankalar	24,1	22,8	24,7	26,0	25,7	26,6	26,9	15,9	14,9	13,5	13,3	

Türkiye’de Kurulmuş Bankalar	23,7	22,5	24,4	25,6	25,3	26,8	15,9	14,8	13,4	12,6
Alternatifbank A.Ş.	0,6	0,6	0,7	0,7	0,7	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5
Arap Türk Bankası A.Ş.	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,3	0,3	0,3	0,3	0,1
Bank of China Turkey A.Ş.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Burgan Bank A.Ş.	0,5	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5	0,4	0,4
Citibank A.Ş.	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,5	0,4	0,4	0,7
Denizbank A.Ş.	3,7	3,7	4,1	4,1	4,4	4,3	3,7	4,1	3,8	3,5
Deutsche Bank A.Ş.	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,0	0,1	0,1	0,1
HSBC Bank A.Ş.	1,2	0,9	1,1	1,2	1,0	1,0	1,5	1,8	1,9	1,8
ICBC Turkey Bank A.Ş.	0,3	0,4	0,4	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4
ING Bank A.Ş.	1,1	1,2	1,6	1,6	1,6	1,7	1,9	1,8	1,8	1,9
MUFG Bank Turkey A.Ş.	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0
Odea Bank A.Ş.	0,8	0,8	0,9	1,1	1,4	2,0	2,0	2,0	1,3	0,3
QNB Finansbank A.Ş.	4,5	3,9	4,3	4,3	3,9	3,7	3,9	4,0	4,1	4,3
Rabobank A.Ş.	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Turkland Bank A.Ş.	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,4	0,3	0,3	0,3
Türkiye Garanti Bankası A.Ş.	10,2	9,7	10,1	10,7	10,6	11,0	11,3	11,4	11,3	11,4
Türkiye’de Şube Açan Bankalar	0,4	0,3	0,3	0,4	0,4	0,1	0,2	0,1	0,1	0,1

